

Recull d'experiències de participació infantil a la ciutat de Barcelona

Informe
Juliol de 2021

Àrea de Drets Socials,
Justícia Global,
Feminismes i LGTBI

Departament de
Promoció de la Infància

**Ajuntament
de Barcelona**

Amb la col·laboració de:

[Per part de l'Ajuntament de Barcelona]

- Amor González, Districte de Sants-Montjuïc
- Anna Insua, Direcció de Serveis a les Persones i del Territori del Districte de Sarrià-Sant Gervasi
- Anna Montolio, Departament de Promoció de la Infància
- Carles Gil, Departament de Promoció de la Infància
- Claudia Raya, Departament d'Atenció Social a la Família i la Infància
- Cristina Colmena, Direcció de Serveis a les Persones i del Territori del Districte de Sant Martí
- Elisenda Ortega, Direcció d'Innovació Democràtica
- Esther Pita, Departament d'Atenció Social a la Família i la Infància
- Eva Albaladejo, Direcció de Serveis de Democràcia Activa i Descentralització
- Francesc Roma, Participació de la Gerència d'Ecologia Urbana
- Glòria Martínez, Departament de Promoció de la Infància
- Gretel Vila, Direcció d'Educació. Àrea de Cultura, Educació, Ciència i Comunitat
- Inma Espejo, Direcció de Serveis a les Persones i del Territori del Districte de Nou Barris
- Isabel Ruiz, Direcció de Serveis a les Persones i del Territori del Districte de l'Eixample
- Joan Barutel, Districte de Sants-Montjuïc
- Jonàs Gnana, Centre Obert Les Corts Sants
- Jordi Villar, Direcció de Serveis a les Persones i del Territori del Districte d'Horta-Guinardó
- José Cabrero, Grup Motor de Participació dels Infants
- José Cano, Programa de Ciutadania i Educació. Direcció d'Educació. Àrea de Cultura, Educació, Ciència i Comunitat
- Laia Miró, Direcció de Serveis a les Persones i del Territori del Districte de les Corts
- Lena Edo, coordinació dels Punts JIP (Jove, Informa't i Participa)
- Mª José Mayorga, Direcció de Serveis a les Persones i del Territori del Districte d'Horta
- Mari Paz Ardiaca, Departament d'Atenció Social a la Família i la Infància
- Mariona Buxadé, Direcció de Serveis a les Persones i del Territori del Districte de Ciutat Vella
- Marta Vilar, Programa Escoles + Sostenibles. Oficina de Canvi Climàtic i Sostenibilitat. Ecologia Urbana
- Mònica Cano, Direcció de Serveis a les Persones i del Territori del Districte de Sant Andreu
- Mònica Torralba, Direcció de Serveis a les Persones i del Territori del Districte de Gràcia
- Núria González, Servei de Promoció i Suport. Institut Municipal de Persones amb Discapacitat
- Oriol Adserol, Direcció de Serveis a les Persones i del Territori del Districte de Ciutat Vella
- Orland Blasco, Direcció de Serveis de Democràcia Activa i Descentralització
- Pere Anton López, Direcció de Serveis a les Persones i del Territori del Districte de Sant Andreu

-
- Pilar Leonart, Departament de Barris Educadors. Direcció d'Educació. Àrea de Cultura, Educació, Ciència i Comunitat
 - Pilar Pascual, Departament de Joventut
 - Sara Forch, Direcció de Serveis a les Persones i del Territori del Districte de Gràcia
 - Teresa Juanmartí, Departament de Promoció de la Infància

[Per part de l'Agència de Salut Pública de Barcelona]

- María Salvador, Servei de Salut Comunitària. Direcció de Promoció de la Salut

[Per part del Consorci d'Educació de Barcelona]

- Marta Ponti, CRP de les Corts

[Per part de la Generalitat de Catalunya]

- Anna García, Programa de Ludoteques i d'Innovació Social. Direcció General d'Acció Cívica i Comunitària
- Mercè Vilalta, Escola Baixeras

[Per part de l'Institut Infància i Adolescència de Barcelona]

- Emma Cortés
- Laia Pineda

Direcció: Departament de Promoció de la Infància. Direcció de Serveis d'Infància, Joventut i Persones Grans. Àrea de Drets Socials, Justícia Global, Feminismes i LGTBI

Coordinació de l'edició: Departament de Comunicació. Àrea de Drets Socials, Justícia Global, Feminismes i LGTBI, Justícia Global, Feminismes i LGTBI. Ajuntament de Barcelona

Índex

1. Presentació	6
2. Experiències de participació dels infants	8
2.1. Procés Participatiu de la Ciutadania Adolescent de Barcelona. Marta Ponti, Orland Blasco i José Cano	9
2.2. El Pregó dels Infants a les Festes de Santa Eulàlia. Glòria Martínez	15
2.3. El Grup Altaveu. Emma Cortés	18
2.4. Experiències de cocreació d'espais lúdics. Emma Cortés	26
2.5. Barcelona i el turisme: demanem la paraula! José Cano	32
2.6. De la convenció als ODS amb ulls d'infant. Glòria Martínez	34
2.7. Impulsem la participació infantil i adolescent als barris de la Marina. Amor González i Joan Barutel	37
2.8. Participem en la urbanització de la plaça Carme Simó. Mariona Buxadé, Mercè Vilalta i Oriol Adserol	40
2.9. Projecte pilot als instituts. DECIDIM: tecnologia per la democràcia. Elisenda Ortega	44
2.10. Adaptació de la plataforma digital DECIDIM.BARCELONA a la participació d'infants de 8 a 13 anys. Elisenda Ortega	49
2.11. Privacitat i digitalització democràtica dels centres educatius. Projecte pilot. Elisenda Ortega	52
2.12. Experiència de participació infantil als casals infantils del Districte de Sant Andreu. Mònica Cano	54
2.13. Estimat diari. Pilar Lleonart i Gretel Vila	55
2.14. BAOBAB. Pilar Lleonart i Gretel Vila	58
2.15. Avaluació participativa d'infants participants al programa Juguem a les places. Sara Forch i Mònica Torralba	61
2.16. L'experiència de participació del Districte de les Corts: l'escola Lavínia i la plaça Sol de Baix. Laia Miró	65
2.17. Sant Martí pels Drets dels Infants. Cristina Colmena	67
2.18. Serveis infoJOVE als centres d'educació secundària "Jove, Informa't i Participa" (Punts JIP). Pilar Pascual, Roser Latorre, Lena Edo	70

2.19. Definició de la nova Rambla del Carmel. Francesc Roma	76
2.20. Procés participatiu infància PAM 2019-2023. Orland Blasco	80
2.21. La millora en la participació dels infants i adolescents als centres oberts. Claudia Raya	85
2.22. Les comissions com a eina de participació. Marta Vilar	87
2.23. La participació, un eix fonamental del projecte de refugis climàtics a les escoles. Marta Vilar	91
2.24. La participació dels joves per tenir cura del planeta. Marta Vilar	95
2.25. Protegim les escoles. Francesc Roma, Pilar Lleonart i Gretel Vila	98
3. Altres reptes, avenços i iniciatives en disseny i/o procés de concretar-se	102
3.1. Incorporació de la participació d'infants als plecs de prescripcions tècniques. Isabel Ruiz	103
3.2. Incorporació de la participació d'infants en el disseny i l'organització de la festa conjunta dels casals infantils de l'Eixample. Isabel Ruiz	104
3.3. Participació d'infants al Servei d'Infància de Vil·la Urània. Anna Insua	107
3.4. Fomentar la participació dels infants i joves en els centres educatius. Marta Ponti	111
3.5. La participació infantil en el programa de promoció de les relacions saludables i equitatives "Canviem els Papers". María Salvador	113
3.6. Experiència Horta-Guinardó participació infantil 2020. Jordi Villar	116
3.7. La participació dels infants en la comissió d'infància de la Zona Nord. Inma Espejo	118
3.8. La roda de la vida: un projecte educatiu individual i familiar participatiu. Jonàs Gnana	119
3.9. Reptes, avenços i iniciatives de l'Institut Municipal de Persones amb Discapacitat de Barcelona per fomentar la participació dels infants i joves amb discapacitat. Núria González	122
4. Anàlisi i conclusions	
Inclusió de la infància per la governança de la ciutat. Palanques i reptes per fer-ho possible. Ana M. Novella i Asun Llana	124

1. Presentació

L'Ajuntament de Barcelona, amb el repte d'avançar en el dret a la participació dels infants, va constituir l'any 2017 el Grup Motor de Participació dels Infants, grup de reflexió liderat pel Departament de Promoció de la Infància; de la Direcció de Serveis d'Infància, Joventut i Persones Grans; de l'Àrea de Drets Socials, Justícia Global, Feminismes i LGTBI, i amb el suport de la Universitat de Barcelona i coordinat amb investigadores del Grup de Recerca en Educació Moral i Grup de Pedagogia Social de la Universitat de Barcelona.

El Grup Motor de Participació dels Infants és un espai col·laboratiu entre professionals municipals dels districtes, de les diferents àrees de caràcter transversal, i d'altres administracions. El Grup va tenir el repte de definir què entenem per participació infantil i, després d'un treball de reflexió i de gestió del coneixement, va concloure que:

Participació infantil és el procés d'implicació pel qual nens i nenes exerceixen els seus drets i assumeixen les seves responsabilitats com a membres actius i compromesos de la ciutat en què viuen, garantint el reconeixement de les seves aportacions i el valor d'aquestes, així com la seva vinculació al territori, en diferents nivells de decisió, per aportar les seves idees, opinar, proposar, executar i/o valorar sobre els temes que els afecten tant a ells com a la seva comunitat.

L'any 2018 el Grup Motor va presentar el document marc *Impulsem la participació dels infants en els serveis i projectes municipals*, el qual es va elaborar de manera conjunta entre totes les persones membres del Grup.

Aquests darrers anys, el Grup Motor s'ha consolidat i enfortit com a comunitat d'aprenentatge. Ha esdevingut espai de reflexió i construcció de referents que reafirmen la necessitat d'incloure la infància com a ciutadania activa de les transformacions de la seva comunitat. Les persones implicades han revisat les seves pràctiques professionals per incloure les noies i els nois en els espais en què estan implicats. La identificació de fortalises i febleses ens ha permès caminar junts per sumar els elements clau de les experiències per promoure la participació ciutadana dels infants. En aquest grup han emergit oportunitats i aliances entre professionals que possibiliten el treball col·laboratiu entre departaments davant de projectes i programes coordinats. El grup està coordinat per l'Ana Novella (Grup de Recerca en Educació Moral) i Asun Llena (Grup de Pedagogia Social) de la Universitat de Barcelona. En el grup totes i tots sumem, totes i tots compartim el repte d'enfortir, incrementar, innovar i seguir avançant en la participació dels infants per tenir una ciutat inclusiva per a tota la ciutadania.

El Grup va estar analitzant les experiències de participació dels infants liderades per les persones membres del Grup, aplicant la part teòrica i conceptual del document marc *Impulsem la participació dels infants en els serveis i projectes municipals*. Recentment han emergit dos grups de treball que reflexionen sobre els reptes del grup en els pròxims dos anys, la construcció i seguiment de contextos d'oportunitat per a la participació de la infància i l'avaluació participativa de pràctiques de participació infantil per la transformació.

En aquest document que teniu a les mans hi ha recollides la major part d'aquestes experiències de participació dels infants, així com les reflexions teoricopràctiques que aporten nous reptes i horitzons a conquerir com a ciutat. Algunes fa anys que es porten a terme i d'altres són més noves, però totes comparteixen la voluntat de seguir avançant en la participació dels infants de la nostra ciutat.

2. Experiències de participació dels infants

2.1. Procés Participatiu de la Ciutadania Adolescent de Barcelona

Marta Ponti, Centre de Recursos Pedagògics del Districte de les Corts del Consorci d'Educació de Barcelona; Orland Blasco, Direcció de Serveis de Democràcia Activa i Descentralització, i José Cano, cap del Programa de Ciutadania i Educació. Direcció d'Educació. Àrea de Cultura, Educació, Ciència i Comunitat.

Infants i joves són la ciutadania del present, de l'aquí i de l'ara. Tenen el protagonisme; les persones adultes ho faciliten i fan acompanyament. La ciutat **necessita** escoltar i tenir en compte la veu adolescent.

1. Breu descripció

El **Procés Participatiu de la Ciutadania Adolescent de Barcelona**, seguint les indicacions acordades entre l'àmbit municipal de Democràcia Activa, de l'Institut Municipal d'Educació i del Consorci d'Educació, a partir d'aquest curs 2020-2021 és el projecte alternatiu a l'**Audiència Pública a les noies i els nois de Barcelona**.

El projecte de l'**Audiència Pública a les noies i els nois** es va crear l'any 1994. Després de 25 anys de recorregut, aquest curs 2020-2021 s'ha fet un canvi organitzatiu d'acord amb l'actual normativa municipal de participació ciutadana, i amb la voluntat de millorar encara més la participació de la població adolescent escolaritzada a l'educació secundària obligatòria, com també millorar-ne la participació als centres educatius.

Els **processos participatius**, segons la normativa municipal, són un canal reglat de participació, amb un seguit de trobades delimitades en un temps concret per promoure el debat i el contrast d'arguments entre la ciutadania, o entre aquesta i les persones responsables municipals.

El projecte **Procés Participatiu de la Ciutadania Adolescent de Barcelona** proposa al col·lectiu d'adolescents que presentin les seves propostes als plenaries de districte i de ciutat, amb el compromís polític de fer un retorn concret d'admissió o rebuig de les propostes presentades.

És un projecte que forma part de la Convocatòria Unificada de Programes del Consorci d'Educació de Barcelona, en l'**àmbit de Valors i Ciutadania**, i que es preveu implementar

als centres educatius de **secundària obligatòria**, també d'educació especial, i desenvolupar al llarg del curs escolar i el primer trimestre del curs següent.

El programa desenvolupa activitats presencials i virtuals compartides per a tothom que hi participi, d'àmbit de ciutat i de districte, i promou la influència política de la ciutadania adolescent en la política municipal.

2. Elements impulsors de l'experiència

Com s'ha gestat?

S'ha dissenyat en col·laboració amb l'Institut Municipal d'Educació, l'Àrea de Democràcia Activa i Descentralització de l'Ajuntament de Barcelona i el Consorci d'Educació de Barcelona. Aquesta col·laboració a tres bandes ha permès compartir el marc de referència del Grup Motor municipal de participació infantil i fer un programa més adequat al ritme i currículum dels centres educatius:

1. Adaptar el programa al calendari dels centres educatius que funcionen per cursos, de setembre a maig, i no per anys naturals.
2. Vincular el programa al currículum de l'àmbit personal i social en la dimensió de participació.
3. Implicar l'equip directiu perquè el programa impacti en el projecte educatiu de centre i en el projecte de convivència de l'àmbit de participació del centre per evitar que sigui una activitat puntual deslligada de la resta de projectes i activitats del centre, i perquè el projecte tingui transferència a tot el claustre.
4. Ressaltar la importància del retorn al centre educatiu per evitar la desmotivació deguda a l'incompliment de les expectatives generades. Perquè pugui fer-se aquest retorn és important que el programa es desenvolupi principalment a 1r, 2n i 3r d'ESO, de manera que al setembre del curs següent els alumnes continuïn al centre.
5. Vetllar per garantir la presència dels representants del centre –alumnes, professorat tutor i persones de l'equip directiu– durant tot el procés.
6. La implicació del professorat amb tutoria al seu càrrec perquè ho traslladi a la resta de l'equip docent i n'aconsegueixi la implicació.
7. La necessitat que la representativitat de l'alumnat no recaigui exclusivament en les persones delegades de classe i poder fer un lideratge més distributiu, destacant el **paper del representant d'aula** al projecte.
8. Planificar les formacions de l'alumnat en horari escolar, per respectar la vida fora de l'horari escolar.
9. Compromís dels centres a través de la Convocatòria Unificada de Programes del Consorci d'Educació de Barcelona.

3. Canvis introduïts relacionats amb la guia de participació infantil

El tema no ve proposat per l'Ajuntament sinó que és el col·lectiu adolescent qui parla i fa demandes i propostes sobre el que **volen sobre competències municipals**.

Què aporten els nous objectius. Objectius a destacar:

- Dotar els centres educatius d'eines metodològiques de participació, presencials i digitals, perquè s'apropin al seu ús i les puguin aplicar als projectes participatius propis de cada centre educatiu.
- Dotar d'influència política les propostes de les persones adolescents.
- Tractar l'adolescència com a ciutadania del present i no tan sols del futur.
- Apropar la plataforma digital decidim.Barcelona als centres educatius per poder-la desplegar com a eina de gestió de la participació de cada centre educatiu.

El programa ofereix als centres eines metodològiques de participació, presencials i virtuals, de manera que quan acabi el programa, aquestes eines es continuaran aplicant als diferents projectes participatius de centre.

És un projecte per transformar les dinàmiques participatives dels centres de secundària i canviar la mirada.

La Plataforma decidim.Barcelona és un salt endavant en els canals de participació, com ho demostra l'acceleració de les eines digitals en el món educatiu a causa de la COVID-19.

La participació de les persones adolescents és present des de l'inici del procés participatiu, i hi ha més **voluntat política** per fer que la seva veu tingui influència real en les propostes municipals. **El lideratge del retorn el tindrà el col·lectiu adolescent.**

4. Els components que amplifiquen i impulsen l'experiència com a elements que puguin animar el personal tècnic a traslladar-ho als seus projectes en contextos similars

En relació amb el Marc de referència compartit en el Grup Motor de la Participació, segons els punts de la guia *Impulsem la participació dels infants en els serveis i projectes municipals*, destaquem:

1. Per què fomentar la participació infantil?

- Impulsa la participació
- Aporta eines metodològiques
- Apodera infants i joves

2. Principis de la participació infantil

- Reconeixement de les capacitats i expertesa d'infants i joves
- Inclusió de la gent jove en espais de definició de la ciutat
- Diversitat de joves
- Adhesió voluntària per escollir i decidir sobre el que volen parlar i proposar
- Corresponsabilitat per exercir la ciutadania com a responsabilitat compartida
- Orientada a la transformació d'aspectes de l'entorn
- Creativitat en proposar el que es vulgui encara que les propostes vagin en una línia diferent de les propostes de representants polítics

3. Condicions de la participació

- Necessitat d'una aposta política
- Impuls de processos participatius estables i regulars
- Fer treball en xarxa
- Accessibilitat per als col·lectius diversos de joves que hi ha a la ciutat
- Retiment de comptes i retorn de les propostes elaborades per la gent jove

Aquest projecte pot servir d'exemple i animar el personal tècnic municipal que vulgui organitzar projectes amb formes similars de participació (al document marc s'anomenen "cercles de participació"), que en aquest projecte són:

Cercles de participació

Cercles d'interlocució com a ciutadania

La **interlocució horitzontal de la ciutat amb la població adolescent**, com a ciutadania referent per als temes que els afecten; **la ciutat necessita escoltar i tenir en compte la ciutadania adolescent**. La ciutadania en general, també la ciutadania adulta, s'ha de conscienciar que la participació ha de ser un fet quotidià i freqüent en tots els àmbits.

Cercle analista de l'entorn

Reconeixement de les capacitats d'anàlisi de la ciutadania adolescent, amb una opinió fonamentada a través de l'experiència i la deliberació amb els altres, per elaborar propostes i compromisos amb l'objectiu de tenir una representació col·lectiva.

Cercles d'avaluació participativa

Implicar els participants en l'**avaluació del projecte** per tal que aportin, si ho valoren adient, elements d'innovació i canvis.

Cercles de governança

Implicació dels participants en la **presa de decisions**. Cada grup gestiona la participació en el seu propi espai, i també es possibilita la trobada de representants de diferents grups per analitzar les iniciatives compartides.

Aspectes metodològics per fomentar la participació

Claus per organitzar la participació

- Afavorir relacions horitzontals i que el professorat i el personal tècnic facilitin i acompanyin.
- Partir dels interessos de la ciutadania adolescent.
- Informar i involucrar les famílies, especialment les de representants d'aula.
- Generar transformació en els temes en què participen.

- De construcció deliberativa, diàleg, discussió i pressa de decisions.

Fases per impulsar iniciatives participatives amb els infants

- Reconeixement públic com a ciutadania corresponsable en la seva participació per a la millora de la ciutat.
- El tancament del procés ha de tenir un retorn amb les figures polítiques, explicitant la concreció d'accions directes amb incidència en la millora de la ciutat.

Reflexions d'innovació al voltant del Procés Participatiu de la Ciutadania Adolescent de Barcelona

L'experiència Audiència Pública de nens i nenes de Barcelona se situa, en diferents graus, en tots els cercles de participació exposats en el Document marc (Ajuntament de Barcelona, 2018). Des de la interlocució, els infants són considerats com a ciutadania referent per als temes que els afecten, preguntant-los per això i pel que volen canviar a la ciutat per a millorar-la; en el cercle de participació analista es procura que tinguin elements per treballar, debatre i després proposar de manera fonamentada; en un nivell més baix, i de manera temporal, s'ha desenvolupat l'acció participativa; des de l'avaluació participativa, els infants diagnostiquen, aportant elements per innovar i transformar. Respecte a la governança, s'apropa a aquest cercle a partir de les trobades entre infants procedents de diferents grups, nomenant vocals o delegats com en la comissió de seguiment de nens i nenes; no obstant això, encara no s'aconsegueix una estructura de govern en la qual la infància pugui decidir.

L'Audiència Pública ha anat innovant considerablement durant els darrers tres anys. S'ha plantejat explícitament com un projecte ciutadà, polític i educatiu, ressaltant la idea que els infants són ciutadania. És a dir, s'utilitzen els centres educatius com a vehicle de contacte amb aquest col·lectiu, però el seu rol en el procés no és com a alumnat, sinó com a ciutadania. Una altra innovació important fa referència a la resposta municipal sobre les propostes que fan els infants, consolidant-se una comissió de seguiment dels acords municipals, conformada per nens i nenes. “El projecte mostra els nens i nenes com a agents que tenen poder com a ciutadania i que, a més, poden exercir-lo i que mostren aquest dret en manifestar-se políticament.”

Una de les grans condicions que ha permès i potenciat aquestes innovacions fa referència a la voluntat política –en l'àmbit municipal, de districte i educacional– de donar veu als infants i de continuar oferint la possibilitat que puguin mantenir un diàleg directe amb responsables polítics de cada districte. El fet de compartir experiències entre responsables d'educació de cada districte ha permès la construcció d'un projecte global de ciutat. També ha estat fonamental “el paper dels tècnics i tècniques municipals, sobretot d'educació, en els deu districtes, ja que vehiculen la voluntat política perquè s'acabi implementant i són facilitadors/es de la participació”. Finalment, el paper del professorat ha resultat crucial per a la dinamització del projecte.

Totes les innovacions dels últims tres anys s'han anat reforçant i consolidant en la participació del Grup Motor, visualitzant aquelles propostes en una línia concordant a la implementació de la participació infantil en els projectes municipals.

A partir d'aquest curs, i adaptant-la a la normativa de participació ciutadana de l'Ajuntament de Barcelona, l'Audiència Pública de nens i nenes canvia de plantejament i passa a ser el Procés Participatiu de la ciutadania adolescent de Barcelona. Els reptes de futur tenen relació amb l'avaluació d'impacte dels projectes de participació infantil i la redacció de la *Guia de Participació Infantil* a un llenguatge apropiat per als infants.

El Pregó dels Infants a les Festes de Santa Eulàlia és un programa educatiu adreçat a 3r, 4t, 5è i 6è d'educació primària ordinària i d'educació especial. La proposta didàctica es fa arribar a totes les escoles sufragades amb diners públics de la ciutat de Barcelona.

L'objectiu és iniciar els infants en processos participatius basats en la corresponsabilitat i la ciutadania activa i fer-los conèixer les seves institucions polítiques i de participació ciutadana de Barcelona.

El Pregó incideix en la importància de valors com la convivència i la participació a la ciutat, i potencia la implicació de l'alumnat en la millora del seu entorn.

El curs 2019-2020 hi van participar 20 escoles, amb 786 alumnes, de les quals dues són d'educació especial. Això vol dir que hi va haver representació de set districtes (Sant Martí, Sant Andreu, Nou Barris, Horta, Guinardó, Gràcia, Sarrià-Sant Gervasi i les Corts).

Durant el curs els infants reflexionen sobre el seu dret a participar en els assumptes que els afecten, revisant i analitzant els articles 12 i 13 de la Convenció dels Drets dels Infants. L'objectiu era que no només que coneguessin la Convenció, sinó que poguessin exercir el dret a ser escoltats i a opinar.

En les sessions de treball a l'aula es fa lectura i reflexió sobre la Convenció dels Drets dels Infants (en vigor des del 1989) i el seu reconeixement com a ciutadania de ple dret, i es fan activitats on es pren consciència dels moments en què poden exercir aquests drets, tant en l'àmbit familiar, com escolar i del barri/districte.

Temàtiques treballades en les sessions

La participació a casa

- Repartir les feines de casa. Gràcies a la participació en les decisions, aquest repartiment es pot fer de manera més equilibrada.
- Decidir una activitat per fer en família. Decidir-ho de forma participada permet fer activitats del gust de tothom.

- Preparar una celebració familiar. Una activitat participativa hauria d'ajudar a tenir les feines ben repartides.

Participar en l'aula i a l'escola

- Decidir com s'organitzen els espais dins de l'aula.
- Òrgans de representació i participació. Per tal que l'alumnat pugui expressar opinions i propostes es poden crear càrrecs i comissions on es garanteixi la seva representativitat.
- Reglament intern. L'elaboració de reglaments interns, tant a l'aula com a l'escola, són molt beneficiosos per assentar les bases d'una participació sana i, sobretot, endreçada. Fer l'alumnat partícip de la seva elaboració condiona, a més, el compromís en el seu compliment.
- Decidir com s'organitzen els espais de l'escola.
- Organitzar una festa escolar.
- Triar algunes de les activitats didàctiques en què es participarà al llarg del curs.

La participació en el barri

- Descobrir les necessitats que té el veïnat. De vegades, l'opinió que tenen respecte al barri les persones que hi viuen no acaba de saber-se mai per falta de comunicació. A través de la participació es pot establir un canal que connecti les persones amb l'entorn i produir canvis.
- Un itinerari de la participació. Tenir coneixement de totes les persones i entitats que fan actes participatius per poder adherir-nos-hi.
- Xarxa de proximitat. Una bona proposta per tenir un barri viu i pel qual sentim orgull és generar un vincle que aporti la informació necessària per poder actuar-hi en conseqüència. Implicar comerços, entitats i veïnat és perfecte perquè acaba reflectint el poder de tot un barri.

A partir d'aquesta primera reflexió sobre els seus drets, els infants elaboren de forma col·laborativa el Pregó dels Infants a les Festes de Santa Eulàlia (que prèviament ha estat encarregat per l'alcaldeessa als infants el dia 20 de novembre com a acte de commemoració de la Convenció), que llegiran públicament (com correspon a un pregó de festa major) davant l'alcaldeessa, la resta de membres del Consistori i la ciutadania en general, on expressaran les seves propostes i suggeriments de millora per a la ciutat.

Posteriorment, els centres educatius, agrupats per districtes, elaboren el decàleg de districte, on els infants expressen la seva mirada, propostes i suggeriments en relació amb el seu districte.

Aquest decàleg és llegit en seu de districte, davant la representació política. En aquest acte els infants entren en diàleg amb la persona responsable de la regidoria, la interpel·len i li fan arribar totes les qüestions que consideren rellevants, exercint el seu dret real a participar en els assumptes que els afecten, en un acte de gran valor pedagògic, no només per als infants sinó també per a les persones de l'esfera política dels districtes.

Reflexions d'innovació al voltant del Pregó dels Infants a les Festes de Santa Eulàlia

Es desenvolupa un tipus de participació pròxima a la governança, perquè els infants tenen una mirada intergeneracional, fent propostes que es relacionen amb la millora de la ciutat i demandes que tenen a veure amb el que viuen en la quotidianitat. Cada experiència té la seva trajectòria, la principal innovació en el Pregó dels Infants a les Festes de Santa Eulàlia ha estat la incorporació de les lectures dels decàlegs, a través dels quals “els nens i nenes li expliquen a les i els regidors de cada districte quin ha estat el procés del pregó de cada any, quin han debatut i quines propostes de millora realitzen a nivell territorial”.

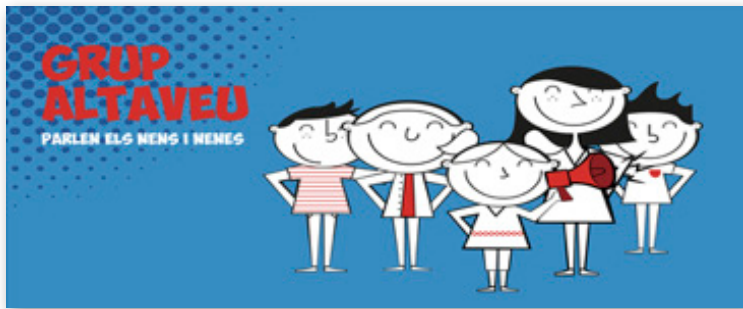
Les condicions que han permès innovar l'experiència es relacionen principalment amb la bona disposició dels districtes i la conscienciació del Departament de Promoció de la Infància sobre la importància de la participació i protagonisme infantil, creant el context per a desenvolupar-la.

La gran evolució en el Pregó dels Infants a les Festes de Santa Eulàlia ha estat baixar el pregó als districtes per mitjà del decàleg, on els infants tenen l'oportunitat d'expressar-se davant la representació política i aquesta, la possibilitat d'escoltar la infància. Enfront d'això, un desafiament crucial és articular estratègies perquè es respongui a les demandes dels infants.

2.3. El Grup Altaveu

Emma Cortés. Institut Infància i Adolescència de Barcelona

Descripció

El Grup Altaveu és un grup de trenta nois i noies d'entre 11 i 13 anys, de tots els districtes de Barcelona, constituït l'any 2018 amb l'objectiu de donar a conèixer i fer campanya de l'Agenda dels infants. Per formar part del Grup Altaveu cal haver participat a totes les fases del programa "Parlen els nens i nenes".

xement sobre el benestar dels infants a la ciutat des del seu punt de vista i amb el seu protagonisme. L'impulsa l'Àrea de Drets Socials, Justícia Global, Feminismes i LGTBI de l'Ajuntament de Barcelona i el porta a terme l'Institut Infància i Adolescència de Barcelona (IIAB). El Grup Altaveu es constitueix en la tercera i darrera fase del programa:

"Parlen els nens i nenes: el benestar subjectiu de la infància a Barcelona" és un programa de coneixement sobre el benestar dels infants a la ciutat des del seu punt de vista i amb el seu protagonisme.

FASE 1: Enquesta sobre benestar subjectiu: es recullen dades sobre el benestar dels infants preguntant-los directament a ells. En l'edició del curs 2016/2017 van participar a l'enquesta 4.000 infants d'entre 10 i 12 anys de la ciutat (5è i 6è de primària), en una mostra representativa de tots els districtes, gràcies a la complicitat de 52 escoles del municipi triades aleatòriament.

FASE 2: Tallers participatius: per tal de fer retorn dels resultats de l'enquesta als infants que hi van participar, el curs 2017/2018 es van fer 84 tallers participatius amb els 2.000 infants (que ja cursaven 6è) a les 52 escoles de l'enquesta amb un doble objectiu: cointerpretar els resultats de l'enquesta i fer propostes de millora del seu benestar, adreçant-les a l'Ajuntament i a altres administracions, com també a les escoles, a les famílies i als infants mateixos.

FASE 3: L'Agenda dels infants i constitució del Grup Altaveu: el coneixement generat en l'enquesta i els tallers s'analitza i sintetitza en una agenda de propostes dels infants de Barcelona que recull les 11 demandes i 115 propostes d'acció per millorar el seu benestar. Per donar a conèixer l'Agenda dels infants a responsables polítics, serveis municipals, entitats i agents socials de la ciutat, començant per l'alcalde, es constitueix el **Grup Altaveu**, format per nois i noies d'11 a 13 anys dels 10 districtes que han participat en totes les fases del projecte. (Notícia sobre la presentació de l'Agenda)

En què ha consistit la participació dels infants?

El programa “Parlen els nens i nenes”, com també l'experiència del Grup Altaveu, es fonamenta en el **dret dels infants a ser escoltats** i que les seves opinions siguin tingudes en compte i, alhora, en el seu dret a ser una peça clau de la societat i que **tothom actuï pensant en el seu interès**.

Els nois i noies que formen el Grup Altaveu culminen un procés de tres fases, de les quals han estat participants:

- Han respost el qüestionari, contribuint a la generació de coneixement des de la seva pròpia vivència i perspectiva, juntament amb 4.000 infants més.
- Han participat en els tallers, interpretant i analitzant els resultats de l'enquesta i fent propostes per contribuir a millorar el seu benestar, juntament amb 2.000 infants més.
- Han actuat com a representants de tots els infants de 10 a 12 anys de la ciutat de Barcelona, difonent la seva agenda de propostes.

El Grup Altaveu està imprescindiblement vinculat al programa “Parlen els nens i nenes” i tot el programa es basa en **metodologies participatives** i en la **recerca orientada al canvi**. “Parlen els nens i nenes” vol ser una **eina de recerca periòdica d'ampli abast social i territorial** per conèixer com estan, en diferents àmbits de les seves vides, els infants de la ciutat. Una aposta epistemològica: “per a, des de i amb” els infants

- **Per a:** la millora del seu benestar i una major presència de la infància en l'agenda política de la ciutat.
- **Des de:** la seva perspectiva i protagonisme.
- **Amb:** l'acompanyament necessari en tot moment.

Com ho hem fet?

L'impuls, l'organització i l'acompanyament del Grup Altaveu s'ha desenvolupat des de l'IIAB, amb el suport de l'Ajuntament de Barcelona.

El paper de les escoles

La participació dels nois i noies al Grup Altaveu s'ha pogut desenvolupar a partir de la implicació de les escoles de primària públiques i concertades de la ciutat, que van participar en l'enquesta i els tallers participatius, amb el suport del Consorci d'Educació de Barcelona. Tota la participació en les fases 1 i 2 s'ha fet en horari escolar amb els grups aula de 5è i 6è de primària. En canvi, la dinamització del Grup Altaveu i les sessions de presentació de l'Agenda s'han desenvolupat fora de l'horari lectiu, amb la implicació i complicitat de les famílies i la dinamització a càrrec de dues professionals especialitzades.

Les activitats a l'aula també han estat dinamitzades per professionals de fora del centre, especialistes en treball de camp de recerca i amb especial sensibilitat i cura vers els infants durant el procés de contestar l'enquesta. En el cas dels tallers de retorn i elaboració de propostes, també han estat acompanyats per especialistes en dinàmiques participatives amb infants. L'elaboració final de l'Agenda dels infants s'ha fet des de l'IIAB.

La constitució del Grup Altaveu va tenir lloc el juny del 2018, quan ja havia finalitzat la fase de tallers participatius. La necessitat de constituir el Grup Altaveu va sorgir un cop el programa “Parlen els nens i nenes” ja estava engegat (no formava part del disseny original del programa), com una aposta necessària per a dotar de la màxima coherència tot el programa. Si els infants estaven al centre del procés, a l'hora d'aportar informació, coneixement, anàlisi i propostes, també ho havien d'estar en la fase de difusió, però no només per a fer exposicions i discursos unidireccionals, sinó per obrir un diàleg real, compartit i horitzontal amb les persones que tenen responsabilitat política i social, directament o indirectament, cap a la infància.

L'objectiu inicial del Grup Altaveu era que 30 infants d'escoles dels 10 districtes de la ciutat (3 representants per districte) codissenyessin la campanya de difusió ciutadana de l'Agenda i obrissin diàlegs amb diferents òrgans de participació de la ciutat per discutir la rellevància i factibilitat de les 115 propostes de l'Agenda dels infants. Es va contactar amb les 15 escoles que van mostrar interès a participar en aquesta fase del programa municipal i se'ls va demanar que seleccionessin un nen i una nena que pensessin que podien tenir interès a formar part del grup de representants. Un cop seleccionats calia contactar amb les seves famílies per fer-los la proposta i, si aquestes hi estaven d'acord, enviar-nos el seu contacte a l'IIAB.

El compromís amb els nois i noies i les seves famílies

Fruit d'aquest procés es va acabar creant un grup de 33 infants de 17 escoles de nou districtes de Barcelona. Amb el pas de les sessions de treball amb el Grup Altaveu es va poder consolidar un grup de 15 infants que van assistir amb interès i motivació a les quatre sessions de presentació i diàlegs al voltant de l'Agenda dels infants. Els motius de no poder formar un grup més gran d'infants van ser variats, la majoria per falta d'interès o suport de les famílies a fills i filles i/o pel solapament de les sessions de treball (sempre fora de l'horari lectiu) amb activitats extraescolars a les quals els nois i noies o les famílies no volien renunciar.

A fi de garantir la màxima continuïtat al grup, es va signar un document de compromís amb totes les famílies, demanant la implicació durant un mínim de sis sessions (dues de preparació i quatre de presentació) durant els mesos següents a la formació del grup. Un cop passades aquestes sessions es va proposar als nois i noies de participar en noves sessions, i uns 10 nois i noies del grup original van decidir continuar.

El treball amb els nois i noies

Per tal de preparar totes les presentacions i diàlegs els nois i noies van fer dues sessions de treball intern amb l'objectiu de conèixer el contingut de l'Agenda i practicar estratègies per parlar en públic, sobretot per poder agafar confiança i empoderar-los a l'hora d'establir diàlegs amb persones adultes. Cadascú va poder escollir una de les 11 demandes de l'Agenda i aprofundir en el seu contingut i propostes vinculades. El dia de la presentació i diàleg es convocava els nois i noies del grup una estona abans per poder explicar-los bé amb quins representants es reunien, revisar la metodologia de la sessió i resoldre els seus dubtes o inquietuds. La comunicació amb els nois i noies ha estat sempre mitjançant les famílies, que s'encarregaven d'acompanyar-los als punts de la ciutat on es desenvolupaven els diàlegs.

Les dinàmiques dels diàlegs han estat molt pensades per generar un clima acollidor, confortable i adequat per als nois i noies per tal de poder participar-hi de la forma més genuïna i distesa possible, sense descuidar el rigor en la presentació dels continguts de l'Agenda.

Preparació, representació de l'Agenda i diàlegs

Al llarg del curs 2018-2019, amb un grup oscil·lant entre els 30 i els 15 nois i noies que finalment vam aconseguir fidelitzar vam realitzar les següents sessions amb el Grup Altaveu:

- Sessió 1. Constitució del Grup Altaveu, revisió de l'Agenda i selecció de la demanda que voldran representar. Sessió paral·lela de presentació del projecte a les famílies.
- Sessió 2. Piràmides i vasos: treball sobre les 11 demandes de l'Agenda dels infants i prioritització de les 115 propostes.
- Sessió 3. Primera presentació de l'Agenda. Dinàmica amb el Consell Municipal de Benestar Social i l'Acord Ciutadà per una Barcelona Inclusiva.
- Sessió 4. Diàleg amb representants dels grups polítics municipals.
- Sessió 5. La resposta de l'alcaldeessa a les demandes dels infants durant la Jornada d'Infància i Adolescència.
- Sessió 6. Presentació al Consell de Ciutat amb una petició concreta.
- Tancament amb els infants i les seves famílies de l'experiència "Grup Altaveu".

Al llarg del curs 2019-2020, amb un grup oscil·lant entre els 15 nois i noies del curs anterior i els 10 que finalment vam aconseguir fidelitzar en aquesta segona etapa (no prevista inicialment) vam realitzar les sessions següents:

- Sessió 1. Reactivació del Grup Altaveu.
- Sessió 2. Preparació de la sessió de diàleg amb els grups polítics municipals de la nova legislatura.
- Sessió 3. Sessió de diàleg amb els grups polítics municipals.
- Sessió 4. Diàleg *on-line* amb el grup de treball d'Infància del Consell Municipal de Benestar Social per compartir la seva experiència sobre el confinament i la crisi sanitària de la COVID-19 en relació amb les demandes de l'Agenda.
- Sessió 5. Gravació del vídeo sobre aprenentatges de la seva experiència i presentació a les Jornades d'Experiències de Participació Infantil.
- Sessió 6. Tancament *on-line* amb el Grup Altaveu a càrrec del regidor d'Infància, Joventut, Gent Gran i Persones amb Discapacitat per donar pas a la constitució d'un nou Grup Altaveu dels infants de la 2a edició del programa "Parlen els nens i nenes" que s'iniciarà el curs 2021-2022, en el marc dels qual se'ls proposa de fer de mentors i mentores. Quatre nois i noies accepten el repte.

Condicions que s'han introduït per garantir els principis de participació dels infants

Les condicions concretes que en aquesta experiència han facilitat la participació dels infants han estat:

- **Mostra representativa dels infants de la ciutat.** La mostra inicial dels 4.000 infants s'ha fet per tal que sigui representativa de les infàncies de la ciutat, seleccionant els centres educatius en nombre, ubicació i tipologia. Els nois i noies formaven part del Grup Altaveu en tant que també formaven part d'una mostra d'infants representativa de la ciutat.

- **Llibertat per a decidir si participar o no.** S'ha respectat sempre la seva voluntat a participar o a no fer-ho. Tant si volien continuar sent membres del Grup Altaveu com si no volien intervenir en les sessions.
- **Temàtica propera als infants.** La temàtica abordada pel grup Altaveu és propera i significativa per als infants, ja que parla del seu benestar, quines són les coses que més els satisfan de la seva vida i quines les que menys; tots els aspectes que sorgeixen els són propis.
- **Aportar informació clara i entenedora** de tot el procés i compartint-la sempre amb els infants; per què es tan valuosa la seva mirada, per què volem que participin i per a què servirà la seva implicació.
- **Oferir-los una experiència, única, significativa i engrescadora,** per la pròpia acció de participar del grup i establir els diàlegs horitzontals amb persones adultes, però també compensant el seu esforç tot oferint-los la possibilitat de conèixer l'Ajuntament per dins o poder "compartir passadissos" amb representants municipals.
- **La implicació de les diferents institucions municipals.** La bona predisposició dels diferents espais de la ciutat, entitats i referents municipals a rebre el Grup Altaveu per poder establir conversa i diàleg al voltant de les seves propostes.
- **Suport dels centres educatius i les famílies.** El Grup Altaveu depassa el marc escolar, però la complicitat amb els centres educatius (fases 1 i 2 del programa) i el suport de les famílies per garantir-ne el desenvolupament (fase 3) han estat clau.
- **Equip extern especialitzat.** Acompanyament per part de professionals externs – tant en les sessions de treball de preparació com en les presentacions– que esdevenen referents tant per als nois i noies com per a les famílies i hi mantenen una comunicació constant.
- **Organització acurada.** Tenir cura de tots els aspectes organitzatius perquè siguin tan respectuosos i facilitadors per als nois i noies com sigui possible: des de la durada de les sessions al berenar per agafar forces, a la ubicació dels espais en llocs de la ciutat de fàcil accés, cura amb els horaris, etc.

Estratègies impulsades per reeixir l'experiència de participació

Un dels elements clau de l'experiència del Grup Altaveu és que forma part d'un projecte robust i de gran abast que proporciona un marc conceptual i organitzatiu molt rigorós, tant perquè s'ha fet amb una mostra representativa dels infants de la ciutat de Barcelona i per les metodologies de recerca i generació de coneixement de les fases 1 i 2 del programa, com perquè té la facilitat d'integrar-se i ser útil als espais de governança municipal.

Identifiquem quatre estratègies principals:

1. **Infant al centre:** la participació dels infants es dona en totes les fases del projecte i es vetlla perquè sigui el centre en tant que:
 - **Informants clau:** responen l'enquesta en primera persona (fase 1)
 - **Investigadors:** interpretació conjunta dels resultats de l'enquesta (fase 2)
 - **Ciudadans protagonistes:** agenda de propostes i diàleg amb les persones adultes (fase 3)

2. Acompanyament dels nois i noies perquè se sentin capaços d'elaborar un discurs propi, vinculat a la seva pròpia experiència, sense oblidar que estan fent divulgació o actuant com a representants dels resultats d'una enquesta i de propostes elaborades per molts altres infants de la ciutat.
3. Planificar acuradament accions de difusió de l'Agenda en els espais estratègics de la ciutat amb més incidència i/o implementació de polítiques públiques per a la infància.
4. Mantenir una actitud amatent i oberta a les noves oportunitats que han sorgit, en les quals la presentació de l'Agenda i/o la veu dels nois i noies del Grup Altaveu era una aportació de valor.

Valoració de l'experiència

Més enllà de millores necessàries en el procés, tenint en compte que ha estat la primera edició del programa, l'experiència del Grup Altaveu té un gran valor en si mateixa: per als infants que hi han participat i per als representants municipals i dels òrgans participatius del municipi que s'hi han pogut reunir i conèixer de primera mà informació rellevant en el benestar de la infància de la ciutat; però, indirectament, també per a la resta dels nois i noies de la ciutat que han estat representats en espais clau de la política de la ciutat i per al conjunt de la ciutadania.

Tenim identificats els reptes d'ara endavant del nou Grup Altaveu amb la voluntat de millorar aquesta primera experiència. Però el que és segur és que aquests nois i noies han fet un pas importantíssim per a poder avançar en la implicació dels infants en les decisions polítiques de la ciutat que els afecten. I ho han fet incorporant la seva presència, pensament i raonament de forma regular en diferents espais d'incidència i de decisió de l'Ajuntament. Una evidència d'aquest pas endavant en la participació dels infants és que diferents departaments i instituts municipals han sol·licitat poder saber les seves opinions sobre diverses qüestions amb una funció de grup consultiu. Per una altra banda la participació de l'IIAB en el Grup Motor de Participació de la Infància a Barcelona, impulsat pel Departament de Promoció de la Infància, també ha estat clau per poder generar sinergies amb diferents programes i iniciatives de la ciutat.

Els reptes que ens plantegem són els següents:

Sobre la constitució i continuïtat del grup

- **Més divers.** Amb la nova onada de l'enquesta s'ha de constituir un nou Grup Altaveu i aquest ha de ser un grup encara més representatiu de les infàncies de la ciutat, que vetlli perquè la diversitat d'infants estigui garantida, per exemple planificant la constitució del grup des de la fase 1 i, per tant, guanyant temps perquè es pugui treballar millor des de les escoles la motivació dels infants per implicar-se en aquesta experiència. Cal bastir una estratègia de fidelització dels infants que representin estrats socials de rendes baixes, orígens geogràfics diversos i/o la realitat de les discapacitats.
- **Més cohesió de grup.** La durada del funcionament del grup implica que els nois i noies passen de primària a secundària; aquest factor es vol mantenir, per això és tan important seguir explorant mecanismes de cohesió del grup per garantir la continuïtat del màxim de membres durant tot el període de funcionament. Més enllà de la responsabilitat i compromís de participar-hi, ha de ser una experiència enriquidora i cohesionadora del propi grup.

Sobre les funcions del grup

- **Més treball del rol de representant.** Trobar un equilibri entre el rol de representant i l'opinió pròpia no és fàcil. Per tal que els infants parlin de les seves necessitats i preocupacions cal que parlin en primera persona; però, al mateix temps, és important que en tant que membres del Grup Altaveu, siguin conscients que el seu rol no és elevar la seva veu sinó la dels infants que representen. Cal treballar molt a fons el missatge que es vol transmetre, trobar l'espai en què l'infant se sent còmode, connectar amb la seva pròpia experiència i, des d'allà, exercir el rol de representant. Potser caldrà establir una tercera sessió preparatòria abans de les sessions amb els representants.
- **Més autonomia.** Buscar millor les possibilitats d'autogestió del grup perquè puguin decidir més com poden funcionar i com s'organitzaran i treballaran.

Sobre l'assoliment dels objectius

- **Més impacte.** Les seves propostes han de tenir un impacte encara més concret i evident en la política de la ciutat, i cal **millorar la traçabilitat de les seves propostes**, explorant si les propostes de l'agenda es recullen en polítiques, programes i/o projectes municipals concrets.
- **Més proximitat a la realitat de cada infant.** El Grup Altaveu és de ciutat, però en un municipi tan gran com Barcelona cal explorar fórmules organitzatives que permetin territorialitzar més les intervencions i diàlegs del Grup Altaveu per poder actuar no només en l'àmbit de ciutat, sinó en un àmbit d'entorn proper.
- **Explorar més i millor el rol i funcions que pot exercir el Grup Altaveu** més enllà de difondre l'Agenda dels infants i obrir diàlegs. Des d'aquesta perspectiva de grup de contrast de temes de ciutat en què cal escoltar la veu dels infants per comprendre millor la seva perspectiva. En coordinació i complementarietat amb els altres programes de participació de la ciutat.
- **Indagar en metodologies i eines que permetin aprofundir en l'escolta adulta i el diàleg entre infants i persones adultes.** El principal repte del Grup Altaveu és generar un veritable espai d'escolta, on els infants se sentin escoltats i vegin que la seva opinió compta, i les persones adultes comprovin que escoltar els infants és un exercici imprescindible per poder donar resposta a les necessitats i inquietuds de la infància i que les seves aportacions són valuoses. Per aconseguir això, cal un treball metodològic, que permeti trobar fórmules adients per generar aquest tipus de diàleg, i que serveixi per crear espais d'interacció en què infants i persones adultes prenguin un rol diferent i sentin que es troben al mateix nivell, dialogant com a "persones iguals". El gran repte és evitar que els infants diguin allò que creuen que la persona adulta vol escoltar, i que aquesta sàpiga escoltar i donar valor al que transmeten els infants, deixant de pensar que el que diuen els infants "són coses de nens".

Reflexions d'innovació al voltant del Grup Altaveu

L'experiència se situa en el cercle de participació analista i d'interlocució, i es desenvolupa també l'acció participativa.

S'han impulsat innovacions en el projecte. Partint del reconeixement que la infància aporta un coneixement únic i rellevant, que les seves experiències i aportacions tenen la mateixa importància que les de la resta de participants. Un altre element important ha estat la sistematització i rigor en tot el procés de recollida i anàlisi de la informació. En alguns casos, els infants participen en aquesta anàlisi, i generen coneixement. S'ha innovat per aconseguir un diàleg horitzontal entre infants i persones adultes, obrint espais perquè la infància doni la seva opinió de la manera més autèntica possible des de les seves experiències i necessitats, i no segons el que les persones adultes volen escoltar. En els diàlegs amb el Consell Municipal de Benestar Social s'ha buscat que existeixi aquesta escolta horitzontal, generant les condicions perquè els infants aportin realment des d'ells mateixos.

Les condicions que han afavorit el desenvolupament d'aquestes innovacions parteixen de l'aposta per part de l'Ajuntament d'escoltar la veu dels infants, donant el suport institucional necessari, a més de dotar de recursos econòmics, materials i humans. Així mateix, hi ha contribuït el rol transversal que té l'Institut d'Infància i Adolescència de Barcelona, coordinant i vertebrant moltes àrees, possibilitant que els infants dialoguin amb més profunditat. Una condició molt important és que com a institució es treballa des de la perspectiva de drets: *“no concebem que, en els temes que els afecten, els infants no puguin donar la seva opinió”*; a més, es treballa per a la infància, des de la infància i en la infància, amb els infants com a informants clau, com a investigadors i com a ciutadans protagonistes. Finalment, la flexibilitat i la capacitat d'adaptació metodològica i organitzativa, segons les circumstàncies de cada moment, ha estat un aspecte condicionant de la participació infantil.

Durant els últims tres anys ha crescut la perspectiva entre l'equip tècnic que les persones adultes necessiten els infants i la seva perspectiva per fer millor les coses. S'ha anat integrant que en les transformacions urbanístiques es necessita la veu de la infància, les seves perspectives i necessitats de l'espai. Al mateix temps, s'han obert diàlegs horitzontals entre persones adultes i infants: *“Existeix més permeabilitat de la veu dels nens i nenes en les esferes típicament adultes”*. Un altre element d'evolució és la interrelació i comunicació entre els diferents processos de la ciutat en relació amb la infància, que permet integrar la participació infantil a tots els serveis i programes. En aquest sentit, el Grup Motor ha permès visualitzar que el disseny de projectes de l'Institut d'Infància s'ajusta al marc teòric conceptual treballat, la qual cosa ha conduït al fet que els projectes adquireixin més significat.

Per continuar avançant en participació infantil es considera necessària la sistematització en els processos municipals, la qual cosa implica que els mecanismes per construir espais de participació siguin més àgils i sòlids, i permetin així tenir grups d'infants integrats en el procés i garantint la diversitat i equitat en la conformació d'aquests. Un altre repte important és fer traçabilitat de les propostes i seguiment del seu impacte. Per continuar evolucionant en el model de participació infantil de Barcelona cal preguntar-se quin rol s'està donant als infants i quins espais s'estan incorporant perquè els executin.

2.4. Experiències de cocreació d'espais lúdics

Emma Cortés. Institut Infància i Adolescència de Barcelona

Descripció

Presentem dues experiències de cocreació per millorar la jugabilitat de dos parcs de Barcelona, el Parc Central de la Pegaso i el Parc Central de Nou Barris, en les quals han participat: 170 infants de sis centres educatius (cinc escoles i un esplai), l'equip tècnic i polític del Districte de Nou Barris i de Sant Andreu, l'equip d'arquitectes municipals i membres de l'Institut Municipal de Parcs i Jardins. Amb l'impuls, coordinació i dinamització de l'Institut Infància i Adolescència de Barcelona (IIAB) i amb el suport de la cooperativa Raons Públiques.

Ambdues experiències han servit de pilotatge per a poder editar una guia amb una **eina de cocreació amb infants d'espais lúdics**. Aquesta guia conté una metodologia pensada perquè, des de la mirada i veu dels infants, s'incorpori la capa de jugabilitat en els processos de transformació urbanística, així com el foment de la participació dels infants perquè esdevingui una pràctica sistèmica en els procediments municipals d'obra pública.

El procés s'inicia en el marc del projecte Ciutat Jugable, un projecte de l'IIAB que treballa amb i per a l'Ajuntament de Barcelona per tal que la ciutat sigui un millor lloc per al joc divers, creatiu i amb repte i a l'aire lliure, a partir del Pla del joc a l'espai públic amb horitzó 2030, presentat el febrer del 2019 i que implica un canvi en la política de joc a l'espai públic.

El procés de cocreació té les fases següents:

- 1) **Identificació de la necessitat de projecte de transformació urbana** (els dos parcs) i coordinació de totes les persones implicades per fer possible el procés.
- 2) **Procés de cocreació amb infants.**
 - Tres sessions amb infants per identificar necessitats, interessos i propostes, amb una metodologia innovadora i motivadora que té en compte la incorporació de dinàmiques lúdiques a la vegada que reflexives i analítiques.

- Elaboració dels informes amb les aportacions dels infants, a càrrec de l'equip de dinamització i l'IIAB, per al projectista.
 - Elaboració dels avantprojectes, a càrrec de l'equip d'arquitectes.
 - Sessió de retorn: presentació de l'avantprojecte als infants. Sessió de retorn als infants per explicar-los com s'han recollit les seves aportacions.
- 3) **Execució de les transformacions** dels dos parcs com a espais lúdics.
 - 4) **Valoració de l'experiència com a prova pilot.**
 - 5) **Elaboració i edició de l'eina de cocreació** amb infants d'espais lúdics i difusió.

En què ha consistit la participació dels infants?

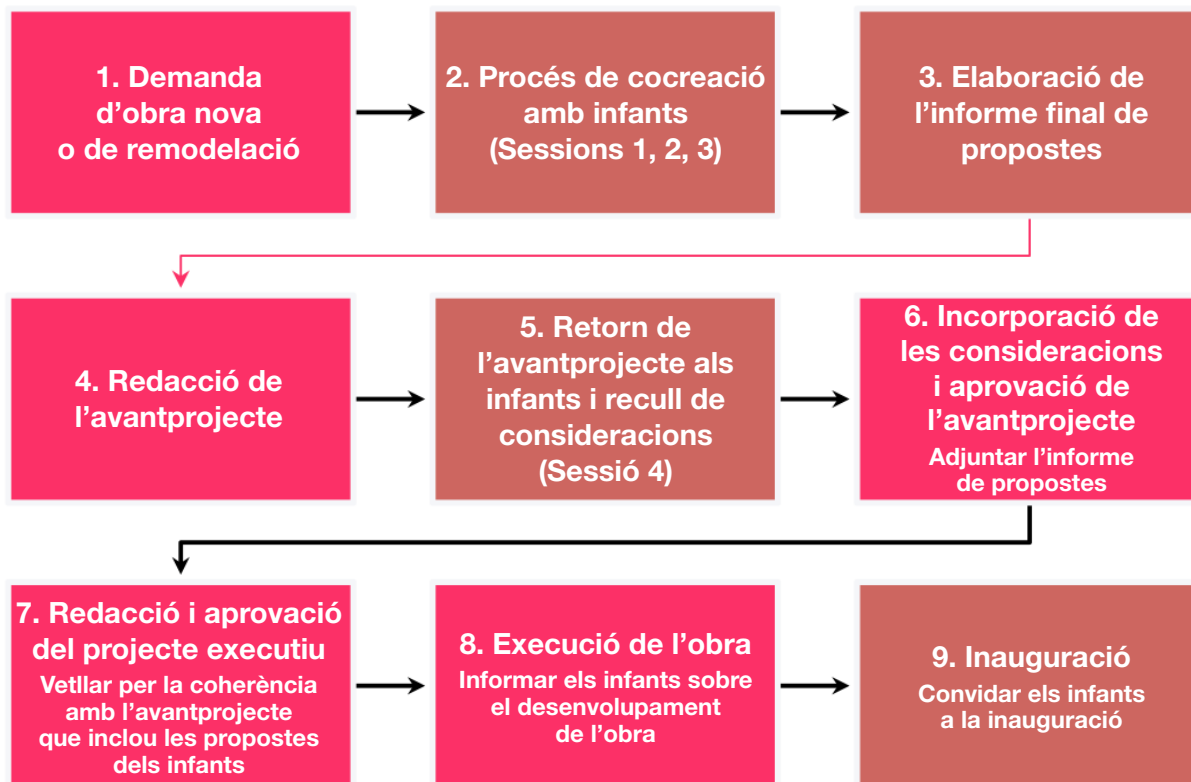
L'experiència ha tingut tres finalitats principals:

1. Fer un model de procés participatiu per a la cocreació d'espais lúdics amb infants. (Recollit a la guia de cocreació publicada a principi de 2020).
2. Recollir les necessitats, visions i propostes dels infants per transformar les actuals àrees de joc del Parc de la Pegaso i del Parc Central de Nou Barris en un nou concepte d'espai lúdic, de manera que els seus interessos es tinguin en compte en els nous dissenys (podeu conèixer els resultats en l'[informe de resultats](#) que vam publicar un cop finalitzat el procés).

La Balena del Parc Central de Nou Barris i el Pop del Parc de la Pegaso. Fotografies cedides per l'Ajuntament de Barcelona (2019).

3. Evidenciar que una nova visió del joc a l'espai públic és factible i que per dur a terme aquest canvi és imprescindible comptar amb l'expertesa dels infants. Tal i com assenyala [Nacions Unides en la seva observació N° 17 \(2013\)](#), de cara a assegurar el dret al joc cal un canvi en el reconeixement de la importància social del joc a l'espai públic com a política urbana, i un dels requisits és oferir als infants i adolescents oportunitats de participar i ser escoltats en l'elaboració de polítiques i estratègies relacionades amb el joc i el lleure, i en la creació de parcs i el disseny d'entorns adequats als infants.

Quadre resum del procés de cocreació d'espais públics amb infants. Elaboració pròpia de l'IIAB.

Com ho hem fet?

El comptar amb les aportacions dels infants en la transformació de la jugabilitat de dues àrees de joc ha estat impulsat per l'IIAB, d'acord i amb la implicació de l'Àrea d'Ecologia, Urbanisme i Mobilitat i l'Institut Municipal de Parcs i Jardins de l'Ajuntament de Barcelona. La decisió s'ha pres en les fases prèvies a la posada en marxa del projecte, i ha permès que la planificació de l'obra s'hagi fet en paral·lel i tenint en compte els temps i espais de cocreació amb infants.

A partir de la transformació real d'un espai que estava planificada a curt termini (els infants no han hagut d'esperar anys perquè es fes realitat), s'ha acordat amb els districtes quines escoles i/o entitats podrien participar en la cocreació. Un cop seleccionades, i fet el contacte i la coordinació amb els centres, s'ha treballat el procés amb els grups de 5è i 6è de primària (un, dos o tres grups, segons les línies de l'escola) durant quatre sessions. Les sessions participatives s'han fet en horari escolar, en alguns casos com a treball en horari lectiu a l'aula i en altres casos en el temps del migdia. Ambdues experiències han estat molt positives (en el cas de l'esplai s'ha treballat durant el cap de setmana).

Les sessions, les han dinamitzat dos professionals externs a l'escola i en algunes d'elles els ha acompanyat l'arquitecte responsable de l'avantprojecte per escoltar de primera mà les converses, propostes i interessos dels infants.

Descripció de les sessions:

- 1a sessió: reflexionen i identifiquen a què els agrada jugar. S'inspiren en imatges de parcs d'arreu del món.
- 2a sessió: sortida al parc per observar i valorar-lo com a espai de joc.

- 3a sessió: presentació de les conclusions de les sessions 1 i 2 Elaboració de propostes. *Collage* creatiu.
- 4a sessió: sessió de contrast de l'avantprojecte.

Cada sessió ha aportat resultats valuosos en si mateixos: a la sessió 1, un recull de jocs a què els agrada jugar a l'aire lliure als infants, per grups d'edat, i quins són els condicionats que, a ulls d'un infant, fan atractiu un parc; a la sessió 2, la diagnosi de mancances i fortaleces de l'espai a transformar, segons els 7 criteris de qualitat per a una ciutat jugable. I finalment a la sessió 3, tenint en compte les aportacions dels infants en la primera i la segona, els elements clau que ha de tenir el nou parc.

La proposta final ha buscat que el resultat no fos una demanda d'elements de joc o de mobiliari concrets, sinó d'allò que volen poder fer al parc: pujar molt amunt, lliscar amb estructures gegants, refrescar-se amb aigua, tenir un espai per seure i trobar-se, etc. Plasmant les seves idees en un *collage* en format mural. Per tal de fer arribar la informació a l'arquitecte, des de l'IIAB, juntament amb els dinamitzadors hem elaborat l'informe de conclusions: *"15 elements clau per a millorar la jugabilitat del Parc de la Pegaso o Parc Central de Nou Barris"*.

En la sessió de contrast de l'avantprojecte s'ha fet el retorn als infants, no només de quines propostes havíem incorporat, sinó també les que no s'havien pogut incorporar i perquè, o si hi havia alguna alternativa. Aquesta ha estat una premissa que s'ha deixat molt clara des d'un inici als infants i ha estat clau per a gestionar les expectatives vers els resultats del procés.

Condicions que s'han introduït per garantir els principis de participació dels infants

- **Infants com a informants imprescindibles:** els infants formen part d'un equip de disseny amb un coneixement expert per construir un bon parc, però en el qual també hi ha altres persones especialistes que aporten solucions tècniques, normatives, pressupostàries.
- **Reflexió, observació i anàlisi:** treballem amb materials que els ofereixen elements d'inspiració, reflexió, observació i anàlisi per a poder valorar l'espai actual, i no es planteja com una selecció d'elements de joc específics ni projecció dels detalls concrets de l'espai.
- **Aportacions ben pensades:** es tracta de generar un breu procés per tal que els infants expressin les seves opinions i desitjos sobre què els agradaria fer i quines activitats lúdiques hauria d'oferir l'espai, per tal que les seves aportacions siguin informades i raonades.
- **Pensar en tota la comunitat:** el procés no es limita a recollir els seus interessos i necessitats personals, sinó que se'ls demana que pensin en tota la comunitat (infants més petits, nois i noies, persones amb diversitat funcional, persones adultes que cuiden...), ja que els parcs han de ser llocs de trobada i convivència de tots els col·lectius socials.
- **El rol de la persona adulta és de facilitadora:** els professionals potencien al màxim l'autonomia i llibertat dels infants per opinar i proposar, acompanyant els nois i noies en tots els processos, així com a l'hora de generar les condicions perquè siguin tan creatius com sigui possible.

- **Tots els agents implicats interactuen en coordinació:** cal fer un treball coordinat i en xarxa dels diferents agents implicats i que tothom respecti la temporalitat necessària en cada moment. La participació requereix d'informació transparent i compartida, temps, relacions i compromís.
- **Es fa una interpretació acurada dels resultats i fidel a les aportacions dels infants:** es fa una interpretació de resultats sent fidels a les aportacions dels infants, fruit d'una actitud d'escolta activa durant tot el procés, d'una documentació rigorosa, però també garantint un contrast sobre el que han dit els infants al llarg de tot el procés de construcció de l'espai de lúdic.

Estratègies impulsades per reeixir l'experiència de participació

Identifiquem tres estratègies principals:

- Infant al centre: la participació dels infants en aquells temes que els són propis
 - **Informants clau: aporten un coneixement únic que només ells poden aportar.** (Sessió 1)
 - **Investigadors: diagnostiquen l'espai a transformar.** (Sessió 2)
 - **Ciudadans protagonistes:** elaboren propostes que es tenen en compte al mateix nivell d'importància que les de la resta d'agents implicats. (Sessions 3 i 4)
- El procés de cocreació està integrat des del principi en el procés de transformació urbana. Els *timings* de tot el desenvolupament tenen en compte els temps necessaris per a la participació dels infants.
- S'implica els responsables polítics i tècnics en l'escolta dels infants i es vetlla perquè en tot el procés de disseny no es dilueixin les seves aportacions.

Valoració de l'experiència

Participar en aquells àmbits de la vida que els són propis, a més de ser un dret reconegut per la Convenció dels Drets dels Infants, és el millor dels aprenentatges per al seu desenvolupament com a membres actius i compromesos en la millora i transformació social del seu entorn. Però no només això, ja que la participació dels infants no pot ser només un fi en si mateix, sinó una manera d'accedir al coneixement valuós que tenen els infants sobre els sistemes dels quals participen com, en aquest cas, els espais de joc. Qui si no els infants, experts en joc i en experiències lúdiques, poden orientar-nos millor sobre què hi ha d'haver en un parc per afavorir que sigui un espai jugable?

Necessitem la visió i experiència dels infants perquè és única i perquè responen a un moment, temps i vivències determinades que només ells poden reflectir, per molt que tothom hagi estat infant alguna vegada.

Sistematitzar l'experiència de cocreació en una guia té com a objectiu facilitar a responsables i personal tècnic municipal, i a professionals que ho necessitin la realització de processos de cocreació amb infants i adolescents per a la transformació i/o construcció d'espais públics més jugables, reconeixent les capacitats i expertesa de la diversitat d'infants i

adolescents i respectant les diferents opinions i que la participació dels infants no sigui puntual sinó que tingui lloc de forma regular.

Aquesta eina està pensada perquè l'infant s'involucri en l'etapa de desenvolupament creatiu. Però caldrà seguir explorant metodologies i sistemes perquè la participació dels infants i adolescents també estigui en la presa de decisions i en la implementació d'aquestes.

Un dels aprenentatges més rellevants de l'experiència és l'evidència de la necessitat de tenir una figura que actuï com a pont entre els infants, l'Administració i l'equip tècnic, i que ha de ser garant de mantenir present la perspectiva dels infants durant tot el procés.

Finalment, volem compartir que l'èxit de la metodologia i l'eina presentada rau, no en la seva aplicació exhaustiva, sinó en el fet de respectar els principis que la regeixen i, sobretot, en el fet de comprendre que la participació dels nois i noies en aquells aspectes de la seva vida que els afecten ha de ser quelcom indiscutible.

2.5. Barcelona i el turisme: demanem la paraula!

José Cano, cap del Programa de Ciutadania i Educació. Direcció d'Educació. Àrea de Cultura, Educació, Ciència i Comunitat

Aquest projecte ha de servir per formular opinions crítiques, fonamentades i rigoroses davant una situació complexa. El turisme a Barcelona s'ha convertit en un tema controvertit, que reclama una participació democràtica.

Els joves, com a ciutadania, tenen una opinió i han de tenir la possibilitat de dir la seva sobre aquest tema. Les qüestions socialment vives són temàtiques controvertides i complexes, i es requereix generar un debat constructiu, un debat en el qual la ciutadania ha de tenir també la paraula. Cal acompanyar els joves a construir un relat obert al debat i al consens, i a ser conscients que el futur està per escriure i que tenen un paper per decidir quin futur volen i per a quin futur estan disposats a treballar, assumint el seu rol com a part de la ciutadania amb drets i deures.

L'Institut Municipal d'Educació de Barcelona (actualment Direcció d'Educació de l'Ajuntament de Barcelona) ha donat suport a la Direcció Municipal de Turisme en aquest projecte, que és una proposta de treball a l'aula, amb possibilitat de treballar remotament, amb materials didàctics específics i orientacions al professorat.

El projecte s'adreça a infants i adolescents d'11 a 17 anys escolaritzats en centres educatius de primària (5è i 6è) i secundària de la ciutat de Barcelona –públics i concertats–, i es desenvolupa al llarg del curs escolar. El projecte es va iniciar amb una prova pilot l'últim trimestre del curs 2018-2019, es va obrir a la participació dels centres educatius de la ciutat el curs següent, amb una inscripció inicial de 23 centres educatius dels deu districtes, i té continuïtat aquest curs 2020-2021 amb 10 centres participants.

Barcelona és una de les principals ciutats turístiques d'Europa, fet que ha generat conflictes urbans, com la gentrificació o la pèrdua de teixit comercial tradicional. La crisi de la COVID-19, que ha provocat una aturada pràcticament total del turisme a escala mundial, també ens obre la possibilitat de repensar el turisme.

Aquest projecte proposa un treball sobre el turisme a la ciutat de Barcelona, les activitats que el componen, les pràctiques que genera i els impactes per a la ciutat.

A més dels objectius específics sobre la temàtica vinculada al turisme, el projecte es proposa, entre altres, promoure la participació ciutadana a partir de la identificació i prioritització de necessitats i la recerca de solucions i propostes.

Durant tot el procés, el professorat rep formació i l'assessorament tècnic necessari per fer el seu paper d'acompanyament als infants participants, que debaten idees i propostes per elaborar les seves conclusions. Les activitats es poden adaptar a format remot tal com s'ha fet durant el curs 2019-2020.

Les activitats proposades permeten que els infants es formin sobre la temàtica del turisme a la ciutat i facin propostes de millora. També es duen a terme activitats de producció audiovisual de curtsmetratges fent servir tauletes digitals en activitats de taller amb monitoratge a l'aula o remotament.

Les activitats desenvolupades han estat:

- Jornades de formació al professorat sobre la temàtica del turisme a Barcelona i de formació en llenguatge audiovisual.
- Tallers per a l'alumnat als centres educatius amb monitoratge especialitzat en l'audiovisual, que es van readaptar el curs 2019-2020 amb activitats telemàtiques des de casa durant el confinament.

El curs 2019-2020, la inscripció inicial va ser de 23 centres educatius. Degut al confinament per causa de la COVID-19, durant l'últim trimestre del curs 2019-2020 el programa es va readaptar amb una proposta d'activitat des de casa ("Barcelona a vista de balcó") en què van participar 11 centres educatius. En total, l'alumnat va fer 300 curts, 32 dels quals formen el vídeo-resum (amb peces d'entre 30 segons i 2 minuts). Aquest vídeo ha estat un retrat col·laboratiu de la ciutat de Barcelona vista des de diferents districtes de la ciutat i des dels ulls dels infants. També va ser emès per la Televisió de Barcelona (betevé).

Amb aquest projecte s'espera afavorir la participació ciutadana dels joves i ajudar a conèixer els seus drets i deures com a ciutadania de Barcelona, alhora que es tinguin en compte les seves propostes en relació amb el turisme per tal de millorar la ciutat.

Enllaç al vídeo del retrat col·laboratiu "[Barcelona a vista de balcó](#)"

Lloc a [internet](#)

Foto: Víctor Zambrano.

2.6. De la convenció als ODS amb ulls d'infant

Glòria Martínez. Departament de Promoció de la Infància

Descripció

El programa educatiu De la convenció als ODS amb ulls d'infant proposa una metodologia activa per fer difusió de la Convenció dels Drets dels Infants, propiciar-ne el coneixement i impulsar la consciència ciutadana i la participació de l'alumnat en el seu entorn. També vol donar a conèixer els Objectius de Desenvolupament Sostenible de l'Agenda 2030 de les Nacions Unides i posar-los de relleu.

En què ha consistit la participació dels infants?

La participació infantil d'aquest projecte consisteix a empoderar-los per tal que, un cop coneguin la carta magna que desenvolupa els seus drets, la il·lustrin posant de manifest allò que els sembli més rellevant. Qui millor que un infant comunicant a un altre infant els drets que els protegeixen.

Com ho hem fet?

El programa parteix de la recerca i reflexió compartida en el grup classe al voltant de la Convenció dels Drets dels Infants, els ODS i l'impacte que tenen en la vida quotidiana i l'entorn de l'alumnat. Aquesta reflexió es concreta en l'elaboració col·lectiva d'un *moodboard*, que és un tipus de mural que recull idees, conceptes i propostes de manera gràfica i visual.

La creació de les produccions artístiques esdevé, així, una invitació a la participació i intervenció dels infants i joves, a partir d'un procés d'observació, anàlisi, reflexió i creació col·lectiva al seu centre educatiu.

El procés de producció artística es planteja com a instrument per a la reflexió i la participació de l'alumnat.

Condicions que s'han introduït per garantir la participació dels infants

La condició imprescindible és que només es poden presentar a concurs les peces artístiques elaborades pels infants.

Un element important ha estat incorporar altres espais on els troben infants, en aquest cas CRAE i equipaments socioeducatius, amb l'objectiu de fer més plural la mirada i la veu dels infants participants.

Un altre element destacable és la participació d'infants com a membres del jurat que avaluarà les propostes artístiques.

Fases per impulsar la participació dels infants

En un primer moment es fa una reflexió al voltant de la Convenció dels Drets dels Infants i els ODS. A partir d'aquesta reflexió compartida i la creació del *moodboard*, els infants van creant de forma participada la proposta artística que finalment desenvoluparan. En aquest punt i de forma consensuada es decidiran si opten a presentar-se al concurs o a compartir la seva veu i la seva mirada amb el veïnat del seu territori.

L'altre element innovador és la participació d'infants al propi jurat que valorarà les propostes presentades a concurs i finalment decidirà quines són les millors propostes per il·lustrar la Convenció de la ciutat de Barcelona.

Inicialment està previst que hi hagi cinc categories (per a infants de 3 a 6 anys, de 6 a 8 anys, de 8 a 10 anys, de 10 a 12 anys i de 12 a 16 anys), ja que cada franja d'edat necessita llenguatges diferents per transmetre els continguts, tot adaptant-se als moments psicoevolutius dels infants.

Valoració de l'experiència

Caldria destacar que potser no ha estat el millor any per llançar aquest programa degut a la situació d'incertesa que es viu en serveis i equipaments adreçats a infants; ens hagués agradat haver pogut comptar amb equipaments socioeducatius però el moment en què es va fer la proposta no va ser el més adient, donada la seva situació. Esperem poder esmenar aquesta realitat en properes edicions del programa.

El més important és destacar la bona acollida per part dels centres educatius on s'implementa el programa i que, malgrat l'estat d'excepcionalitat, hagin decidit embarcar-se en aquest nou repte.

Enllaç al [programa educatiu De la Convenció als ODS amb ulls d'infant](#).

Reflexions d'innovació sobre De la convenció als ODS amb ulls d'infant

Es treballa la participació des de la reivindicació de drets, des de l'acció participativa; els infants expressen la Convenció dels Drets de la Infància tal com l'entenen.

En ser un projecte llançat l'any 2020, la proposta inicial és una innovació, perquè pretén que els infants coneguin la Convenció, s'empoderin entorn dels seus drets i puguin opinar sobre els temes que els afecten. Altres elements innovadors es refereixen al fet que sigui la infància qui il·lustri la CDN, protagonitzant aquest procés i, d'altra banda, ajustar els mecanismes de comunicació de la Convenció a les edats dels infants, sobre la base de cinc propostes diferenciades per cicles educatius.

2.7. Impulsem la participació infantil i adolescent als barris de la Marina

Amor González i Joan Barutel. Districte de Sants-Montjuïc

Innovacions del projecte per potenciar la participació dels infants

En la diagnosi s'ha inclòs la veu directament dels infants. I no només d'ells, sinó d'altres agents de la participació infantil. Alhora, hem anat generant sensibilització sobre la participació infantil i generant complicitats, una xarxa conscient o receptiva de la importància de fer participació infantil.

Hem intentat produir el màxim d'experiències de participació per tal de fer taca d'oli. En aquest sentit, quan generem aquesta sensibilitat, donem elements que potser són més formatius i que garanteixen les condicions d'aquesta participació.

Un altre factor ha estat alçar ponts amb docents en els centres educatius que sempre eren els absents dels espais de treball comunitari. Començar la diagnosi pels centres educatius ens va permetre generar uns espais de treball conjunt amb un seminari de direcció de centres que després ens ha servit també per fer formació a través d'aquests espais.

Cal destacar com a element innovador el fet de disposar d'un espai físic com a referència de participació al barri. Un espai plenament participatiu, de presa de consciència, acollidor, i una plataforma de motivació per a la participació adolescent.

Utilitzar imatges i altres formats diferents de les paraules també ha estat un element innovador que ha permès apropar-se més als adolescents i infants.

En aquest projecte hi ha hagut un intercanvi d'experiències molt positiu perquè ha possibilitat espais d'interrelació, no només de participació, sinó de diferents experiències en general.

S'ha treballat la diversitat aplicada a cada centre educatiu i en global. Les necessitats específiques eren molt diferents, igual que el tipus de família.

Un altre component importantíssim és el retorn. Qualsevol material que s'hagi generat, sigui més gran o més petit, més o menys ambiciós, ha de tenir un retorn tant per als mateixos que l'han produït com per a la resta de la comunitat, d'acord amb la idea d'anar sensibilitzant.

zant i posant en l'agenda de barri tots els elements. Els resultats del que hem treballat s'han materialitzat en poc temps en un diari, en un programa de ràdio...

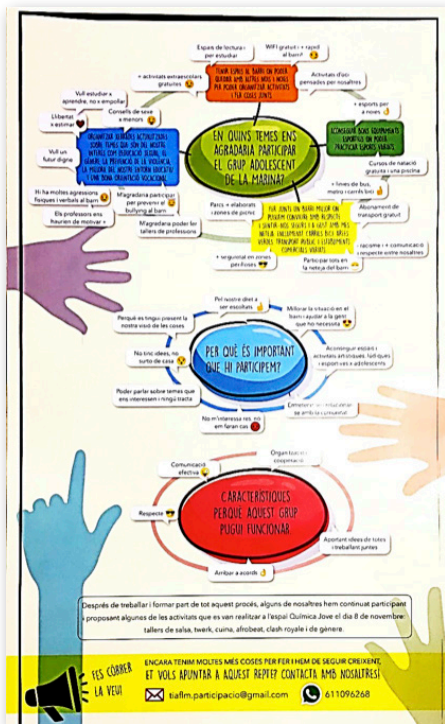
Quan hem fet algunes accions de participació, també hem ajudat a despertar la gent que es pensava que aquest jovent no tenia interès a participar. De vegades hi ha altres opcions, altres formes de fer participar que no són les típiques. Llavors, quan es descobreix que hi ha altres formats que poden activar la participació, es produeix un canvi.

Condicions que han fet possible les innovacions i aspectes que s'han potenciat

Per una banda, hi ha hagut un nucli motor, un equip que treballava en línia amb aquesta idea de la participació infantil. Per tant, l'existència d'una xarxa alineada amb aquest objectiu ens ha permès disposar d'un espai de contrast i d'anàlisi, com ha estat també el Grup Motor de Participació de la Infància, que ens ha donat un impuls energètic.

Altres condicions han estat:

- Disposar d'espais formatius.
- Tenir una persona amb hores disponibles per poder perseguir els temes i poder tirar endavant el projecte; passar de la idea a la materialització i aprofundir en alguns aspectes metodològics.
- La disposició dels centres educatius, tenir la implicació dels qui tenen el vincle directe amb infants i adolescents.
- Una voluntat política que ha permès presentar aquesta experiència a la Comissió de Seguiment del Consell de Barri i que ha generat els recursos necessaris.

Cercles de participació infantil i tipus de lideratge

L'experiència se situa en els cercles interlocució, analista i avaluació participativa. L'aspiració era la governança.

Hi ha hagut una interlocució directa encaminada a unes accions participatives avaluable, amb l'objectiu final d'arribar a aquest punt de governança dintre de la xarxa de la Taula d'Infància, Adolescència i Família de la Marina.

Existeix una part de governança pel que fa al grup de joves que dinamitzen l'espai Química i, per tant, es queda en un nivell III, acotat a un equipament, encara que l'objectiu final seria portar-lo al nivell I de governança en altres sectors i a l'àmbit del barri i de ciutat. Ha quedat tot aturat per la pandèmia.

Evolució del projecte

El projecte va agafar força arran de formar part del Grup Motor, perquè encara que ho fèiem de manera intuïtiva i amb molta voluntat, el fet de tenir elements metodològics i de reflexió sí que ens va fer consolidar-nos en aquest propòsit. Vam generar sensibilització i aliances fortes.

També el fet de voler estendre aquesta participació en una dimensió de districte, que es va validar a escala política i tècnica.

La qüestió és que cal posar-hi molta energia i recursos, perseverar en el tema i agafar un ritme; per això aquests anys són una mica estranys. Tot el calendari s'ha esponjat i ara mateix no sabem si reprendre-ho o començar des de zero.

Reptes de futur i properes innovacions

Com a reptes, cal destacar els elements d'interculturalitat, que en el discurs els tenim molt presents, però que, a la pràctica costa una mica més. Hem d'acabar de completar aquesta visió més àmplia de la participació, més enllà dels centres educatius, i fer-ho des d'aquesta mirada intercultural i de gènere.

Cal també revisar la diagnosi i cadascun dels aspectes que ens falta del pla d'equipaments, però també sensibilitzar més enllà i tornar a començar processos participatius. Per exemple, en els clubs esportius no sabem fins a quin punt els joves poden participar.

De vegades fem coses, encara que sigui en el mateix curs, però també distanciades en el temps que ens fan perdre la línia del que s'ha treballat. Amb els joves a més que s'ha de treballar el vincle, s'ha de generar una continuació. Per això, quan s'ha de treballar amb joves, és molt important que aquesta planificació pugui quedar molt ben tancada i molt ben planificada perquè sigui acotada en el temps, de manera que hi hagi acció-reacció. Això podria ser una propera innovació.

Una altra innovació seria disposar d'una avaluació en profunditat, però també la valoració que fan els nois i noies d'aquell procés participatiu que està en marxa. L'impacte real del procés i la valoració de com ho veuen els nois i noies.

Hi ha dues potes complicades en els processos de participació: una és la manca de temps i l'altra és la formació. Com es poden articular perquè realment es puguin posar en marxa. Quan s'ha fet formació ha estat a persones concretes; aleshores, què s'ha de fer perquè hi hagi una translació des dels referents a la resta de la comunitat?

Un gran repte seria aconseguir realment aquesta incidència dels infants i adolescents, i que, sigui a través d'un òrgan formal o no, les seves propostes i opinions s'incloguin en els temes de barri i de ciutat.

2.8. Participem en la urbanització de la plaça Carme Simó

Mariona Buxadé, tècnica del Districte i referent del barri Gòtic; Mercè Vilalta, directora de l'Escola Baixeras, i Oriol Adserol, tècnic d'infància de Ciutat Vella

La proposta d'urbanització de la plaça Carme Simó va néixer d'un moviment reivindicatiu històric de l'Escola Baixeras i del veïnat, que reclamaven la millora de l'entorn escolar, l'obertura del centre educatiu al barri i la veïnificació de l'espai públic proper.

L'escola Baixeras, inaugurada l'any 1922, disposava d'un pati a peu de carrer en un solar privat que l'any 1944 va ser reclamat pel propietari per construir-hi edificis. Com a conseqüència, el pati del centre educatiu es va desplaçar al terrat de l'edifici. Així mateix, al costat de l'escola hi havia un solar de propietat municipal, que l'any 1944 va ser reclamat pel centre educatiu però on finalment es van construir edificis.

Més endavant, amb l'execució del pla Barcino, es va recuperar la muralla romana i es va intervenir en l'espai que actualment ocupa la plaça Carme Simó, que es va convertir en un solar. L'escola va presentar un projecte l'any 2012 per recuperar l'espai com a pati de l'escola i espai lúdic per al veïnat.

L'any 2013 es va crear la comissió groga de l'escola i es va desenvolupar el projecte *Inside Out* com una eina més de reivindicació, que consisteix a retratar la ciutadania en l'espai públic i imprimir les fotografies en blanc i negre i en grans dimensions per penjar-les posteriorment en un mur; una eina per a expressar la identitat de la comunitat en qüestió, tot creant una galeria a l'aire lliure.

Per altra banda, a partir de l'any 2015 es va afegir la voluntat de l'Administració municipal, que va incloure en el Pla d'actuació de districte 2016-2019 les mesures següents:

- Reforçar els espais de col·laboració amb el veïnat per garantir la participació en polítiques públiques. Empoderar el veïnat per garantir que participi en la decisió i el seguiment d'iniciatives, especialment en els aspectes relacionats amb els usos de l'espai públic, la planificació, el turisme i urbanisme. Apostar per la corresponsabilitat en el procés de presa de decisions municipals per aportar la visió de tot el veïnat, i transparència i versatilitat a l'actuació de govern.

- Impulsar la reforma/urbanització d'espais del Gòtic. Millorar carrers i places del barri, com el carrer del Sotstinent Navarro o la plaça del Duc de Medinaceli, entre d'altres, amb participació ciutadana.
- Obertura i utilització d'espais públics. Obrir espais per a ús i gaudi del veïnat.

A partir d'aquí es va dissenyar un procés participatiu que contemplava dos vessants diferenciats:

1. Procés participatiu amb veïnat, famílies, mestres i infants

El govern municipal va engegar un procés participatiu durant les tasques de redacció del projecte amb la comunitat educativa, incloent-hi l'alumnat, i el veïnat. Del 12/2015 al 02/2016.

El procés el va dinamitzar La Col SCCL. Cooperativa d'arquitectes i consistia a dur a terme tres tallers i una sessió de retorn en les quals van participar una mitjana de 50 persones, entre adults i infants de 6 a 12 anys.

En aquell cas es va garantir la participació dels infants a partir de la vinculació que les famílies tenien amb el centre educatiu i amb les reivindicacions que històricament s'havien estat plantejant i, a més a més, es van dissenyar específicament els tallers amb dinàmiques que permetien als infants de 6 a 12 anys reflexionar amb el dibuix sobre com utilitzaven el pati i quines activitats els agradaria fer.

En el primer taller es van recollir reflexions a partir del dibuix al voltant de preguntes base que permetien recollir unes primeres informacions sobre el que els infants feien o els agradaria fer al pati, així com problemes o potencialitats que podria tenir aquell espai com a pati i com a espai públic. En el segon taller es va exposar als infants els límits del projecte (principalment patrimonials) per tal que, a partir d'allà, es poguessin recollir conclusions properes a les possibilitats d'execució. Algunes de les conclusions recollides més rellevants van ser:

- Tenir una caseta tipus quiosc i un espai per emmagatzemar jocs i mobiliari.
- Preveure espais més tranquils.
- Disposar d'un espai gran lliure per fer activitats més mogudes (gimnàstiques).
- Disposar de vegetació per olorar i per estirar-se sota els arbres.

Aquesta estratègia es va veure reforçada amb la voluntat de recollir propostes a partir de la seva quotidianitat, així com també dels seus desitjos i les propostes de millora que tenien respecte de l'espai i les dinàmiques de joc. Així, a la última sessió els infants van reflexionar i proposar elements mòbils que permetessin dotar l'espai de jocs.

Més endavant es va fer un taller de retorn, presentant l'estat actual del projecte i fent referència a les decisions extretes del procés. Es va fer un resum de les propostes i dels acords i de l'estat i es va redactar un document de resum de les sessions que va ser el full de ruta de les decisions del projecte executiu.

Així mateix, durant les obres es va constituir una comissió de seguiment i es van mantenir reunions amb l'escola i l'AFA per fer seguiment del projecte.

2. Procés participatiu intern de l'escola

Per altra banda, a l'escola es va desenvolupar un procés participatiu mitjançant el seu Parlament, on cada grup classe estava representat per una delegada i un delegat de curs.

En les assemblees de cada grup classe es va proposar i debatre el tipus de jocs que volien que es dugessin a terme i la normativa d'usos que tindria l'espai. Posteriorment, aquestes propostes es van traslladar al Parlament, on es van consensuar i acordar.

La participació dels infants es garantia pel fet de realitzar-se en els mateixos grups classe on es trobaven diàriament, amb dinàmiques participatives que convidaven a fer-ho. Així mateix, es va garantir que la participació fos vinculant i es pogués traduir en dinàmiques i recursos concrets que es podrien veure en les estones de pati diari.

Inauguració de la plaça

Un cop finalitzades les obres de l'espai, el novembre del 2018 es va inaugurar la plaça Carme Simó. El nom, sorgit a proposta de l'escola, fa referència a la mestra i pedagoga catalana que va ser pionera de l'Escola activa i mestra de l'Escola Baixeras.

A l'acte, organitzat per l'escola, l'AFA i el Districte, hi van participar activament els infants, que van fer parlaments on exposaven la seva participació, què els havia agradat i què millorarien del resultat de la plaça.

La valoració ha estat positiva, ja que ha suposat que l'escola guanyi un espai de joc i d'activitat, alhora que també ha esdevingut un lloc d'estada i relació per als infants i les famílies del barri i de l'escola. Ha esdevingut també un aprenentatge pel que ha suposat com a procés de construcció conjunta d'un projecte entre l'Administració i la ciutadania, fet que s'ha vehiculat mitjançant els processos de participació esmentats i l'establiment d'un espai formal de treball.

S'han recollit també algunes propostes de millora del procés, com poden ser:

- Organitzar una sessió específica per a infants per fer retorn de la viabilitat de les seves propostes.
- Ajustar-se al calendari acordat per a tot el procés, ja que l'endarreriment va suposar que els infants de 5è de primària no poguessin gaudir de la plaça com a alumnes de l'escola.

- Afinar en la definició i explicació dels condicionants arquitectònics per no generar expectatives durant el procés participatiu. En cas contrari, els infants veuen que moltes de les seves propostes no queden reflectides en l'execució final del projecte.
- Incloure la participació dels infants en tot el procés i pensar en la seva participació en la Comissió de Seguiment.
- Incorporar els infants en els processos que cal abordar posteriorment pel que fa als usos quotidians de l'espai, com també de l'entorn més proper, de manera que puguin fer propostes d'usos i cura de l'espai que tinguin incidència en les dinàmiques que es produeixen.

Projecte pilot als instituts. DECIDIM: tecnologia per la democràcia

Elisenda Ortega. Direcció d'Innovació Democràtica

The screenshot displays the Decidim interface for Institut Escola Eixample. At the top, there is a navigation bar with the title 'INSTITUT ESCOLA EIXAMPLE' and a search bar. Below the navigation bar, a large banner features the text 'Benvinguda a INSTITUT ESCOLA EIXAMPLE!' and a prominent blue 'PARTICIPA' button. The main content area is divided into three columns, each representing a different participatory process:

- Mòbil al pati:** A process where the school wants to use mobile phones for training and to have a free time for students. It includes a hashtag #mòvilalpati, a start date of 22/10/2020, and an end date of 31/12/2020. It was created on 22/10/2020 and has 44 followers. The current phase is 'Introducció'.
- Candidatura de delegats:** A process to inform about the norms and how the delegation for 2020/21 will function. It includes a hashtag #candidaturadelegats, a start date of 22/11/2020, and an end date of 21/12/2020. It was created on 22/10/2020 and has 43 followers. The current phase is 'Introducció'.
- Canviar els llocs a classe (3rA):** A process to change the desks in the 3rd grade classroom. It includes a hashtag #canviallocs, a start date of 18/11/2020, and an end date of 30/11/2020. It was created on 22/10/2020 and has 44 followers. The current phase is 'Recollida'.

Instància Decidim i processos participatius de l'Institut Escola Eixample

El programa vol promoure l'aprenentatge d'eines digitals per a la participació democràtica utilitzant la plataforma Decidim, creada per l'Ajuntament de Barcelona, com a recurs educatiu i de participació als centres de secundària.

S'inscriu dins de l'aprenentatge basat en projectes i s'ofereix per al curs 2020-2021, per primera vegada, a tres centres d'educació secundària de la ciutat.

El projecte vol explorar l'ús de la plataforma Decidim, creada amb programari lliure, com a eina pedagògica per a l'aprenentatge de la tecnologia i la democràcia en l'àmbit del centre educatiu.

Internet i les noves aplicacions tecnològiques són, a dia d'avui, una eina indispensable per aprofundir en la presa de decisions democràtica de qualsevol societat; permet mantenir-nos informats, participar encara que no puguem ser presents en la presa de decisions, expressar la nostra opinió, establir xarxes de col·laboració amb altres persones i presentar iniciatives per a millorar la realitat de la qual formem part.

D'altra banda, la participació en societat i l'exercici de la democràcia en tots els seus vessants és un aprenentatge de ciutadania. Tenir consciència de formar part d'una comunitat, entre iguals, col·laborar i opinar sobre els temes que ens afecten i contribuir a la seva millora és un aprenentatge ètic que ens posiciona de forma diferent davant la societat i la resolució dels conflictes.

Objectius

- Aprendre un ús democràtic de la tecnologia
- Conèixer els conceptes de drets digitals, programari lliure i comuns digitals
- Desenvolupar l'esperit crític envers internet i els entorns digitals
- Aprendre conceptes bàsics sobre privacitat i seguretat a la xarxa
- Conscienciar sobre la nostra capacitat per influir i prendre part d'una comunitat
- Fomentar les pràctiques democràtiques mitjançant recursos tecnològics al centre
- Aprendre el funcionament dels mecanismes de participació ciutadana més enllà del centre escolar
- Fomentar la cohesió i la participació interna de la comunitat del centre

Descripció

Es tracta d'utilitzar la plataforma Decidim com a eina de presa de decisions de la comunitat escolar del centre a través de la creació d'una instància pròpia de Decidim, que permet l'aprenentatge en participació digital i democràtica, i que és administrada per alumnes de 3r i 4t d'ESO.

La plataforma digital Decidim fa possible crear processos participatius, realitzar enquestes i votacions, i recollir propostes i iniciatives sobre qüestions que afectin tota la comunitat del centre o una part d'aquesta, per exemple:

- Procés per a decidir quines són les obres de manteniment i remodelació prioritàries al centre.
- Procés de pressupostos participatius amb l'excedent d'un romanent del centre o de l'AFA.
- Procés per a decidir l'oferta d'activitats extraescolars.
- Elecció i votació dels membres representants al Consell Escolar del centre.
- Propostes per a la millora de la convivència al centre.
- Votació per al canvi de nom del centre escolar.
- Procés de recollida d'idees per a la millora del projecte de remodelació del pati.

L'Ajuntament de Barcelona posa a disposició dels centres:

- L'allotjament (*hosting*) de la instància Decidim.
- La formació al professorat.
- El material pedagògic específic per als aprenentatges d'administració i de nivell usuària.
- La formació i assessorament continuat als grups classe de 3r i 4t que participin i a l'equip de professorat que lideri el programa.
- La col·laboració en els actes presencials a la comunitat.

Hi ha dos nivells d'implicació en el projecte:

Alumnat

- Se li ofereix una formació per administrar la plataforma. Això consisteix a accedir al panell d'administrador i realitzar un aprenentatge sobre com es dissenya un procés participatiu, una assemblea o una consulta i com administrar-ne la participació: moderar debats, respondre a propostes, ordenar-les, redactar textos, realitzar imatges, etc.
- Haurà de dissenyar, en equips, un o més processos participatius que vulgui posar en marxa al centre amb la participació de tota la comunitat escolar. Aquestes propostes hauran de ser aprovades pel Consell Escolar abans de dur-se a la pràctica.
- Un cop aprovats aquests processos participatius, es donaran a conèixer en una sessió presencial oberta a tota la comunitat educativa del centre, on alumnes explicaran com han dissenyat la plataforma del centre i els processos participatius que s'obren. El mateix alumnat podrà donar les indicacions bàsiques als membres de la comunitat per entrar a la plataforma, registrar-s'hi i participar.
- Un cop els processos participatius estiguin oberts, l'alumnat de 3r i 4t s'encarregarà de la moderació dels processos, amb tot el que això implica. També en farà el tancament i l'anàlisi de les propostes, suports i dades recollides.
- Al maig es farà una altra sessió presencial, on s'explicaran el resultat dels processos, les propostes que han obtingut més suport, els consensos i les possibilitats d'execució real dels resultats.

Professorat i comunitat educativa del centre

- Es realitza una formació específica al professorat que lidera el programa.
- Se'ls convida a conèixer i participar de la instància Decidim del centre.
- A la primera sessió presencial se'ls donen les indicacions bàsiques per a navegar i participar a través de la plataforma.
- Es realitza una coordinació amb el Consell Escolar del centre perquè cap estament quedi al marge de la participació a través del Decidim.
- Finalment, s'exposen els resultats en una sessió oberta i es fa una valoració de la feina feta.

Resultats esperats:

- Crear una eina per a la participació de tota la comunitat educativa en la presa de decisions que segueixi funcionant després del programa, amb plena autonomia del centre i amb el suport de l'Ajuntament de Barcelona quan així es requereixi.
- Contribuir que alumnes, professorat i famílies coneguin eines de participació digital.
- Contribuir al coneixement del funcionament d'eines de programari lliure.
- Incrementar el nombre d'alumnes que escullen opcions científiques/tècniques.
- Desenvolupar l'esperit crític envers l'ús d'internet i els drets digitals.
- Incrementar les capacitats digitals de professorat i alumnes de 3r i 4t d'ESO.
- Incrementar les capacitats digitals de tota la comunitat del centre.

En el projecte, en funcionament fins a final del curs 2020-2021, hi han participat l'Institut-Escola Eixample i l'Institut Bernat Metge.

Reflexions d'innovació al voltant de Decidim

La innovació d'aquest projecte rau en el fet que potencia l'aprenentatge tecnològic de l'alumnat juntament amb el de la participació ciutadana, tot fomentant i reflexionant sobre l'ús de les tecnologies lliures, la defensa de la privacitat de dades, la democràcia i la presa de decisions de la mateixa comunitat escolar.

En aquest projecte, la plataforma Decidim s'orienta cap a la participació de la comunitat escolar, i ho fa fomentant la creació de propostes, el debat, l'intercanvi d'idees des de la realitat i les necessitats de cadascú, incloent-hi el punt de vista d'altres, per arribar a consensos i solucions que beneficiïn tothom.

Poder oferir una instància específica (entorn web) de la plataforma Decidim en un centre de secundària ha permès promoure la participació digital d'adolescents en un entorn totalment protegit.

Paral·lelament, es treballa per obrir el Decidim Barcelona (la plataforma de participació de l'Ajuntament de Barcelona) als infants de 8 a 13 anys, amb totes les garanties de seguretat i privacitat de dades personals, tal com preveu la llei de privacitat de dades personals i

drets digitals 3/2018. Per això, s'ha fet una avaluació de riscos i es treballa per realitzar les modificacions necessàries en el programari per a la incorporació de la infància, cosa que ha de permetre obrir la participació específica d'infants i adolescents a tots els processos de la plataforma Decidim.barcelona. En aquest sentit, cal destacar projectes com el Pregó de la Laia, on l'actitud d'obertura a la innovació digital de la Direcció d'Infància ha permès generar aquesta eina d'intercanvi entre els infants que facilita la presa de decisions. El context de confinament d'enguany ha evidenciat molt més la rellevància de l'entorn digital com a potenciador de la participació infantil, que resulta un aprenentatge significatiu per a infants i persones adultes.

Per a la Direcció d'Innovació Democràtica, des d'on es gestiona el projecte Decidim, el fet de ser part del Grup Motor ha permès reflexionar sobre el quefer i orientar la mirada cap a la participació infantil a través de l'àrea tecnològica. Com a reptes futurs de la Direcció d'Innovació Democràtica es plantegen incloure la participació infantil en la governança de la plataforma Decidim, avaluar com aquesta plataforma ha estat d'ajuda en els centres educatius i la *“construcció d'un entorn digital per a l'ensenyament online, a través de tecnologies lliures, per a assegurar la privacitat de les dades dels menors”*.

2.10. Adaptació de la plataforma digital DECIDIM.BARCELONA a la participació d'infants de 8 a 13 anys

Elisenda Ortega. Direcció d'Innovació Democràtica

Barcelona és referent des de fa molts anys en polítiques innovadores de participació ciutadana, una condició que es basa en el desplegament de diferents normatives de participació ciutadana que han establert les eines, canals, mecanismes i defensa per garantir que aquest dret de la ciutadania sigui una realitat. Una de les claus d'aquest model Barcelona de participació és l'aposta per una participació integral, superant l'exclusivitat de la participació presencial. Una aposta que va fer-se realitat a partir del 2016 amb el desplegament de la plataforma decidim.barcelona.

Des que es va crear, la plataforma decidim.barcelona segueix principis tan fonamentals en entorns digitals com són la transparència, la traçabilitat, l'accessibilitat, la seguretat i integritat de la plataforma o la privadesa de les dades personals, garantint drets digitals bàsics. I per assegurar-ho, la plataforma s'ha desenvolupat en programari lliure i de codi obert i s'ha obert la possibilitat de participar en el seu disseny al conjunt de la ciutadania.

Des de 2017, i gràcies a estar desenvolupada en programari lliure, la plataforma Decidim s'ha estès a més de 20 països arreu del món i disposa de més de 250 instàncies actives i més de 450.000 persones registrades. Ciutats com Hèlsinki, Mèxic o Nova York ja la utilitzen. S'ha estès a la major part de municipis de la província de Barcelona i a nombrosos municipis de Girona. La Generalitat de Catalunya l'ha adoptat com al seu portal de participació i també n'està promovent l'ús. L'assemblea nacional Francesa ja la utilitza per a la recollida de iniciatives ciutadanes i la Comissió Europea l'ha adoptat com a plataforma de participació ciutadana per a processos amb el conjunt d'estats membres. Finalment, nombroses organitzacions socials, organitzacions no governamentals i federacions la fan servir per a realitzar processos de participació interns, contribuint així a la millora de la democràcia interna de totes aquestes organitzacions i institucions públiques.

Aquesta eina, però, no és encara accessible de forma completa per a infants menors de 14 anys. Des de l'aprovació de la nova [Llei de protecció de dades personals i garantia de drets digitals](#), aprovada el desembre de 2018, els nois i noies poden navegar lliurement per la xarxa a partir dels 14 anys d'edat. Els infants menors de 14 anys necessiten el consentiment informat de les persones que en són tutores legals per a la navegació i cal que la plataforma automatitzi aquest procés de consentiment informat.

D'altra banda, les situacions de confinament i semiconfinament derivades de la pandèmia de la COVID-19 han posat en evidència que la participació digital és fonamental i que sense ella no hi ha participació possible. Per això és del tot indispensable adaptar les eines digitals a la participació d'infants i adolescents.

Ara per ara, la plataforma Decidim.barcelona pot acollir processos i espais de participació privats, no visibles per a totes les persones usuàries en què participin menors de forma segura. I es pot també recollir el consentiment informat de les persones que en són les tutores en format paper per després abocar la informació a la plataforma de forma manual.

Actualment, hi ha dos processos de participació amb menors de 14 anys que es duen a terme a escala ciutat:

- **Ciutadania adolescent a Barcelona** (antiga Audiència Pública de nois i noies): hi participen alumnes de secundària. És un procés en el qual es pot participar, via digital, al Decidim.barcelona. En el cas d'alumnes de 12 a 13 anys es recull l'autorització de les persones tutores en paper a través del centre educatiu.
- **El pregó de la Laia**: adreçat a infants de 3r fins a 6è de primària, el Pregó de la Laia no té participació digital i es desenvolupa bàsicament en el context escolar.

Prenent com a referència l'edat de participació del procés Pregó de la Laia, el que es proposa la Direcció d'Innovació Democràtica és **garantir la participació dels infants de 8 a 13 anys a la plataforma Decidim.barcelona** i possibilitar així la seva participació en tota presa de decisió de les polítiques públiques de la ciutat.

Per a possibilitar-ho, tenint en compte tots els màxims estàndards de privacitat i defensa dels drets digitals dels infants, s'ha encarregat un informe d'avaluació de riscos per a la participació digital dels menors a una empresa experta en drets digitals, que conclou en una sèrie de recomanacions a realitzar al Decidim.barcelona, com són:

- Automatitzar el consentiment informat de les persones tutores, per la qual cosa cal que també estiguin registrades a la plataforma i puguin accedir a la navegació dels infants.
- Detecció automatitzada de l'edat de la persona usuària a través del DNI/NIE.
- Crear espais de participació (processos o òrgans de participació) específicament adreçats a menors, dintre de processos o espais generals adreçats a persones adultes.
- Adaptar el llenguatge i la comunicació de la plataforma als infants.
- Garantir una navegació segura a través de la moderació digital i la vigilància.
- Educar els infants en la no-violència digital, la privacitat de les dades i els drets digitals.

La inclusió d'infants i adolescents a la plataforma Decidim.barcelona ha d'anar acompanyada d'un impuls a la participació infantil de la ciutat, creant espais de participació adreçats específicament als infants i adolescents en tots aquells processos de presa de decisions de la ciutat.

Calendari d'execució

1. Maig-agost: desenvolupament del programari per a incloure les noves funcionalitats per a la participació de menors.
2. Gener de 2022: posada en marxa i testeig de les funcionalitats adreçades a infants de 8 a 13 anys.
3. Febrer-desembre: planificació d'espais específics de participació d'infants a partir de la planificació de processos de la ciutat.

Privacitat i digitalització democràtica dels centres educatius. Projecte pilot

Elisenda Ortega. Direcció d'Innovació Democràtica

Amb la situació de pandèmia i confinament provocat en el període de màxima alarma, han sorgit noves necessitats en capacitació digital que s'han abordat des de la Direcció d'Innovació Democràtica. El projecte pilot Privacitat i digitalització democràtica dels centres educatius té com a objectiu produir un entorn tipus "suite" per a les escoles de programari lliure i la utilització de servidors segurs per a l'allotjament de les dades dels infants. Aquest projecte, idea de l'associació X-net, està coproduït per la Direcció d'Innovació Democràtica, el Comissionat d'Innovació Digital i el Consorci d'Educació de Barcelona i X-net.

Amb el procés creixent de digitalització de les escoles, estem veient com moltes de les eines digitals que s'estan utilitzant als centres, per part de professorat, alumnat i famílies, són solucions gratuïtes però privatives, on existeix un risc creixent de pèrdua de control sobre la informació que s'hi deposita i les dades personals que es generen per part de tota la comunitat educativa.

D'altra banda, hi ha una consciència creixent i són cada cop més les famílies que no volen autoritzar l'ús d'eines privatives no auditables en què les dades de filles i fills quedin recollides en servidors dels qual no es té control.

El projecte pilot té com a finalitat implementar eines digitals auditables, ja utilitzades àmpliament arreu però adaptades a les necessitat de la comunitat educativa de Barcelona, i testejar-ne l'ús durant almenys un curs escolar, per tal de poder després replicar i estendre el seu ús al màxim de centres educatius de Catalunya i de fora del territori, garantint en tot moment els drets digitals de l'alumnat.

El projecte permet, a més, evitar desigualtats i diferències entre la diversitat de centres i de maneres d'apropar-se al món digital. Assegurar la privacitat i l'exercici dels drets digitals a l'alumnat a través d'eines digitals lliures i segures comporta una millora substancial per a la integració del conjunt de la comunitat educativa als temps en què vivim, l'era digital. A més, permet un aprenentatge digital des de la perspectiva més positiva i redueix els perills relacionats amb el mal ús d'aquestes eines per a tota la comunitat, assegura la privacitat de les dades de l'alumnat, alhora que facilita la formació al professorat i l'adaptació a les necessitats pedagògiques específiques del centre. D'altra banda, permet que a curt termini hi hagi una infraestructura per a l'ensenyament en remot que pugui posar-se en marxa de forma àgil i immediata davant qualsevol necessitat i, a llarg termini, un servei tècnic més proper.

Objectius

- Desenvolupar i desplegar eines de programari lliure i auditable en els centres educatius, robustes, usables i 100% competitives per a les principals necessitats de l'educació digital.
- Promoure l'ús d'infraestructures que siguin 100% segures, lliures i que defensin la privacitat de les dades personals i altres drets vinculats a l'era digital, com ara la inviolabilitat de les comunicacions en línia, fent especial èmfasi en els menors d'edat.
- Desplegar accions formatives i d'acompanyament en l'ús d'aquestes tecnologies al professorat i a la comunitat educativa dels centres.
- Fomentar els usos democràtics de la tecnologia i l'agilitat en l'ús de diverses plataformes, evitant la creació de clients captius d'un únic producte, i conèixer els conceptes de drets digitals, programari lliure i comuns digitals.
- Desenvolupar l'esperit crític envers internet i els entorns digitals.
- Aprendre conceptes bàsics sobre privacitat i seguretat a la xarxa.
- Fomentar la cultura de la col·laboració en entorns digitals de tota la comunitat educativa del centre.
- Generar capacitat d'emprenedora distribuïda, de proximitat i sobre la base de criteris ètics.
- Reduir la despesa a llarg termini.
- Investigació i disseny per a la sostenibilitat del projecte i la seva replicació a altres centres educatius.

Descripció

El programa inclou diferents accions que s'emmarquen en les línies d'actuació següents:

- Servidors segurs i respectuosos amb els drets digitals i accions relacionades.
- Suite for education: paquet tipus *suite for education* i tipus *class room* d'eines lliures i auditable amb molt recorregut.
- Formació i capacitat digital de la comunitat educativa del centre: *task force* per a la capacitat de tota la comunitat educativa.

Resultats esperats

- Assegurar un entorn de garantia de privacitat i dels drets digitals a l'alumnat i, per extensió, a tota la comunitat educativa del centre.
- Promoure el coneixement i ús d'eines segures.
- Incrementar les capacitats digitals del professorat i de tota la comunitat educativa del centre.
- Agilitat en cas d'emergència.
- Replicabilitat a gran escala i a nivell internacional.

Experiència de participació infantil als casals infantils del Districte de Sant Andreu

Mònica Cano, tècnica de la Direcció de Serveis a les Persones i del Territori del Districte de Sant Andreu

Des del Districte de Sant Andreu es va veure la importància d'impulsar la participació dels infants a la vida quotidiana dels casals infantils que tenim. En són tres, als barris de Trinitat Vella, Baró de Viver i Bon Pastor, cadascun amb les seves particularitats.

A Trinitat Vella, el casal està situat al Centre Cívic i acull fins a 20 infants de 3 a 5 anys; a Baró de Viver, el casal disposa d'un espai propi on acull fins a 65 infants d'entre 3 i 12 anys, organitzats en 3 franges d'edat, i a Bon Pastor el casal està ubicat dins una escola i acull fins a 50 infants, organitzats en 4 franges d'edat.

L'any 2016 calia començar a pensar en un nou plec dels casals infantils al districte, moment que es va aprofitar per incloure dins els criteris de valoració la participació infantil dins el treball del Casal Infantil.

S'ha anat mirant de formar els equips de professionals dels diferents serveis per tal de poder implementar la metodologia participativa d'una manera òptima. Malgrat que s'han anat fent passos en aquest sentit, els darrers temps de pandèmia han aturat aquesta implementació. Al 2020, en plena pandèmia, s'ha hagut de fer de nou el Plec, i aquest cop, s'ha ampliat aquesta perspectiva.

S'ha mantingut la necessitat de treballar des d'una metodologia participativa amb els infants, i cal incloure aquest concepte amb les famílies dels menors que assisteixen. També s'ha inclòs dins els criteris de valoració, fet que comporta que la proposta presentada, que aprofundeix en projectes més concrets, s'haurà d'implementar al llarg del desplegament d'aquest plec. La idea és anar fent passos, tot educant infants i famílies en la corresponsabilitat del funcionament dels serveis, així com en l'educació de fills i filles.

Cal destacar que mentre s'avança en aquest aprenentatge amb infants i famílies, també s'està avançant en l'aprenentatge, tant de professionals que hi treballen directament com de la mateixa Administració que aposta per aquesta metodologia. I esperem que tingui un efecte en la vida associativa i la consciència de ciutadania empoderada.

2.13.

Estimat diari

Pilar Leonart i Gretel Vila. Direcció d'Educació. Àrea de Cultura, Educació, Ciència i Comunitat

Descripció

Estimat diari ha estat un espai web obert per l'Ajuntament de Barcelona per acollir i fer visible tot allò que els infants de la ciutat han volgut compartir sobre com estaven, com se sentien i com han viscut el confinament.

A través del recull de les seves obres (dibuixos, pintures, relats...) s'ha creat un diari virtual que ha volgut recollir el seu punt de vista durant la crisi provocada per la COVID-19.

La iniciativa ha estat adreçada als infants de la ciutat i a qualsevol jove que ha tingut ganes de compartir les seves vivències a Estimat diari.

En què ha consistit la participació dels infants?

Aquesta iniciativa ha volgut visibilitzar la infància com a ciutadania de ple dret; infants amb dret a opinar i expressar-se lliurement. I que aquesta opinió sobre com estan i com se senten sigui tinguda en compte.

S'ha creat una eina per:

- Recollir la mirada i veus dels infants.
- Saber què pensaven, com s'han sentit i què han après d'aquesta experiència.
- Conèixer i canalitzar les seves expressions, reflexions i els seus punts de vista en aquests temps difícils.

S'ha volgut afavorir així la participació dels infants, joves i les seves famílies.

Com ho hem fet?

S'ha volgut crear entre tothom un diari de ciutat que recollís la vivència dels infants durant el confinament i que fos, alhora, un espai virtual on poguessin compartir i intercanviar el que els estava passant.

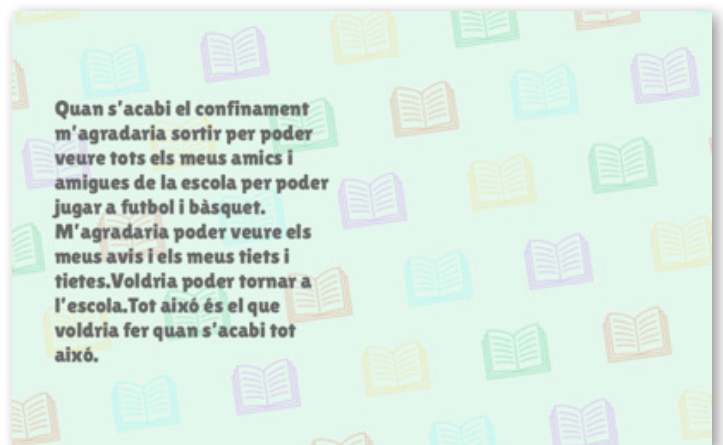
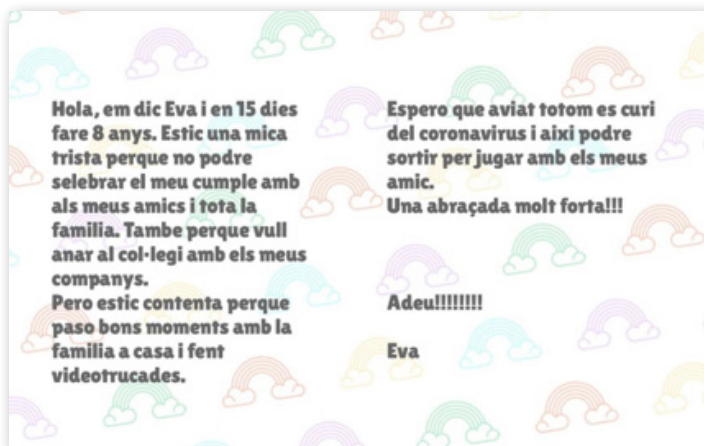
La voluntat ha estat que el diari es construís, mica en mica, a partir dels textos, contes, poemes, dibuixos o imatges dels infants durant el temps de confinament a casa.

A la web s'ha convidat a participar els infants a partir de petits reptes i preguntes al voltant de diferents conceptes: el dia a dia, les emocions, com ens cuidem, què aprenem, els avis i les àvies, el veïnat, les amistats, la ciutat, el barri i el carrer; i el futur.

Amb la seva participació al voltant d'aquests temes s'ha anat construint un relat de ciutat per comprendre el confinament i recollir la seva veu a partir d'escrits, reflexions o propostes artístiques, ja fossin dibuixos, contes o vídeos: creacions dels infants, ciutadania de ple dret. D'aquesta manera es reconeix l'article 12 de la Convenció dels Drets de l'Infant: "Dret de l'infant a ser escoltat i participar en tot allò que li afecta."

Es valora que la participació infantil en el projecte Estimat diari se situa en els cercles de participació analista i d'interlocució, considerant que porta un curt recorregut fins al moment, ja que es va iniciar en el període del primer confinament (abril de 2020).

Als infants se'ls pregunta què pensen i com estan vivint la pandèmia. Durant l'inici de la pandèmia i confinament, els infants han estat invisibilitzats. En aquesta experiència han pogut tenir presència, participant i vinculant els temes que els afecten i interessen en aquest context.

Valoració de l'experiència

Estimat diari s'ha anat desenvolupant cada vegada de manera més horitzontal, considerant els interessos dels infants que hi participen; avançant en participació. Ha anat creixent fins a arribar a les escoles i els territoris, a través d'una exposició itinerant on s'ha promogut la reflexió sobre com ens ha condicionat el confinament i què n'hem pogut aprendre, convidant a compartir un pensament, una proposta, un desig.

També ha crescut amb la creació de la carpeta d'aprenentatge *Estimada escola, estimat infant*. Una carpeta d'aprenentatge i acompanyament en temps de pandèmia adreçada a l'alumnat dels diferents centres educatius de Barcelona, que ha volgut, no només recollir la veu i les emocions dels infants, sinó que a més a més ha volgut que cada infant hi pogués reflexionar, creant la seva pròpia documentació o diari on plasmar les seves memòries; el testimoniatge d'allò viscut en primera persona. Un record per a tota la vida, un llibre, llibreta o una carpeta on cada infant plasma les memòries i es treballa sobre les vivències individuals i col·lectives durant aquesta pandèmia, elaborades a la tornada a l'escola i durant el curs escolar.

El repte que es proposa Estimat diari és arribar a una major diversitat d'infància, ampliant la presència en diferents barris, des d'una mirada inclusiva, pluricultural o multicultural.*

Enllaç a la [pàgina web de l'Estimat diari](#).

* També la Sandra González, la Mireia Mestre i la Modest Roda són personal tècnic (de la Direcció d'Educació. Àrea de Cultura, Educació, Ciència i Comunitat) implicat en l'Estimat diari.

Pilar Lleonart i Gretel Vila. Direcció d'Educació. Àrea de Cultura, Educació, Ciència i Comunitat

Descripció de l'experiència

El programa Baobab, promogut per la Direcció d'Educació (Àrea de Cultura, Educació, Ciència i Comunitat) i Pla de barris, té la finalitat de consolidar el lleure educatiu de base comunitària als barris on la xarxa de lleure és feble o inexistent. Facilita la instauració i el desenvolupament del lleure educatiu, associatiu i comunitari, amb la creació i el reconeixement d'esplais i caus als barris.

El programa vol impulsar i enfortir especialment el lleure organitzat per joves que, a partir de l'associacionisme, porten a terme una tasca amb una intenció educativa explícita adreçada a infants i joves. La filosofia Baobab situa l'infant al centre. Als casals d'estiu Baobab, els grups d'infants construeixen el projecte que volen treballar durant les llargues vacances i hi reflexionen i l'avaluen diàriament.

En què ha consistit la participació dels infants?

Es parteix del fet que les persones que dinamitzen i faciliten aquests espais són joves que porten a terme projectes associatius i autogestionats. Per tant, la proposta educativa amb els infants és coherent amb aquesta visió i metodologia, i té com a objectiu que aquesta experiència de funcionament coparticipat, horitzontal i dialògic esdevingui una experiència i un aprenentatge significatiu, transferible al seu creixement, que fomenti el pensament crític i el desenvolupament com a persona.

El projecte educatiu que es proposa és coparticipat; es construeix de manera continuada i coparticipada realitzant petites accions en funció de l'edat, tenint en compte la veu dels infants, adolescents i joves, i oferint un espai de diàleg i presa de decisions amb l'objectiu de facilitar experiències d'autogestió.

Així doncs, un dels pilars del programa és la participació infantil, reconeixent els infants com a ciutadania de present i de ple dret, oferint-los espais quotidians on exerceixin els seus drets i assumeixin també les seves responsabilitats com a persones actives i compromeses amb el seu entorn més proper, barri i ciutat.

Els infants se situen en l'acció participativa i en la governança, perquè en aquest espai es produeixen transformacions i s'intenta transferir la participació en el dia a dia, reivindicar la seva veu i formar persones actives i activistes.

En els casals d'estiu Baobab les programacions esdevenen una eina viva que, a partir d'espais de reflexió, valoració i participació, permet validar les propostes tenint en compte la veu dels infants participants. També a través d'una acció al barri, els infants tenen l'oportunitat d'organitzar-se per poder-la a dur a terme, sempre amb l'acompanyament dels monitors i monitores referents, a partir de dinàmiques i jocs que els permeten experimentar en primera persona un procés participat de presa de decisions, organització i posada en marxa.

Es dona una part d'autogestió per part dels infants: decideixen alguna acció a realitzar a nivell comunitari i s'organitzen per aconseguir-ho. D'aquesta manera es vincula els infants a coses que els interessin i que els afecten de manera real.

Com ho hem fet?

Les condicions centrals que han permès el desenvolupament i evolució d'aquesta experiència radiquen en una mirada dels infants com a ciutadania activa, de present i com a subjectes de dret; i també en la voluntat política i la destinació de recursos.

Un altre aspecte que hi incideix es relaciona amb dinamitzacions, acompanyament i formacions a grups de joves (monitors i monitores), els quals han anat desenvolupant una nova mirada i promovent relacions i metodologies més horitzontals entre infants i persones adultes.

Les estratègies impulsades es desenvolupen considerant els interessos dels infants que hi participen. Els infants i adolescents decideixen què volen fer i s'organitzen per a dur-ho a terme.

Es parteix de l'acció i de la mirada de transformació del territori amb els infants i els joves.

Valoració de l'experiència

Baobab permet als infants tenir presència, participar i vincular els temes que els afecten i interessin, decidint i incidint en el territori. Els infants són part activa al llarg de tot el procés, i participen de l'avaluació i de les propostes que neixen a partir d'aquesta.

Baobab ha anat ampliant-se a la comunitat i traslladant-se a altres espais.

Reflexions d'innovació al voltant de l'Estimat diari i del Baobab

La participació infantil en el projecte Estimat diari se situa en els cercles de participació analista i d'interlocució (Ajuntament de Barcelona, 2018), considerant que porta un curt recorregut fins al moment, ja que es va iniciar en el període del primer confinament (abril de 2020). En el projecte Baobab se situen ja en l'acció participativa i en la governança, perquè en aquest espai es produeixen transformacions i s'intenta transferir la participació en el dia a dia, reivindicar la seva veu i formar activistes.

Dins de les innovacions, es va a l'encontre amb els infants; se'ls pregunta què pensen i com estan vivint la pandèmia. D'altra banda, una part dels espais està autogestionada per aquests infants, que decideixen què volen fer i s'organitzen per a dur-ho a terme. Durant aquest any de pandèmia i confinament, la infància han estat invisibilitzada, i en aquestes dues experiències han pogut tenir presència, participant i vinculant els temes que els afecten i interessin en aquest context, decidint i organitzant el territori.

Les condicions centrals que han permès el desenvolupament i evolució d'aquestes experiències radiquen en la voluntat política, la destinació de recursos i una mirada dels infants com a ciutadania activa, com a subjectes de dret. Un altre aspecte que ha incidit en això es relaciona amb la formació dels equips educatius, que han anat desenvolupant una nova mirada, promovent relacions i metodologies més horitzontals entre infants i persones adultes.

També han aparegut obstacles que s'han anat abordant i superant. Primer que tot, és important tenir present que els temps canvien, i treballar amb la infància requereix entendre el temps de manera diferent. Per un altre costat, es tendeix a convocar els infants que es troben més a prop; per tant, és rellevant reflexionar sobre la idea que no hi ha només una infància sinó diferents infàncies i preguntar-se amb quina o quines d'elles s'està treballant, ampliant i diversificant totes dues experiències a diferents infants. Per exemple, qüestionar qui té accés a l'ús de tecnologies i internet a Estimat diari. *“Tot això ens porta a qüestionar-nos els paradigmes de què entenem per infància i per participació”*.

Totes dues experiències s'han anat ampliant i s'han anat desenvolupant cada vegada de manera més horitzontal, considerant els interessos dels infants que hi participen. Estimat diari, des d'una idea incipient en la web, ha anat creixent fins a arribar a les escoles, avançant en participació. Baobab ha anat ampliant-se a la comunitat i s'ha traslladat a altres espais.

De tota manera, continuen els desafiaments per a continuar evolucionant en la participació significativa. Considerar la infantesa en tot el procés, de l'inici al final, és la base; és a dir, construir els projectes conjuntament amb els infants, i que tinguin veu des del principi. *“Situat-los des del minut zero i que ho lideressin ells, seria meravellós, un somni”*.

Altres reptes futurs són que els projectes es mantinguin en el temps i arribin a una major diversitat d'infància, ampliant la presència en diferents barris, des d'una mirada inclusiva i pluricultural.

2.15. **Avaluació participativa d'infants participants al programa Juguem a les places**

Sara Forch i Mònica Torralba. Districte de Gràcia

Descripció del projecte

En els últims anys, l'Ajuntament de Barcelona ha assumit el repte de repensar la pràctica per a millorar els mecanismes de participació infantil de la ciutat. En el Districte de Gràcia, aquest repte es tradueix, entre altres accions, en la voluntat de fer que els infants siguin els protagonistes de l'avaluació de les activitats destinades a aquest col·lectiu que s'hi promouen. Durant l'any 2019, les àrees d'Espais Públics i Infància del Districte han treballat conjuntament per a desenvolupar una prova pilot en el barri de la Vila de Gràcia que avança en la promoció de la participació de la infància.

La finalitat del projecte és millorar el programa Juguem a les places, de jocs i activitats al carrer per a infants, des de la mirada, acció i opinió d'infants que participin a les activitats proposades. El programa Juguem a les places és una campanya que es promou des del Districte de Gràcia i que proposa activitats de joc a tres de les places del barri de la Vila de Gràcia per promoure l'activitat infantil, familiar i veïnal, i la convivència. Les places on s'ha desenvolupat la campanya durant el 2019 han estat: plaça del Sol, plaça del Diamant i plaça de la Virreina. Aquesta campanya es promou des de l'any 2016. Cada any es fan variacions i adaptacions de les activitats a les places, i la temporalització, tipologia i intensitat de jocs varia en funció de cada plaça.

Així doncs, el projecte de participació infantil impulsat ha rebut el nom d'Avaluació participativa amb infants participants al programa Juguem a les places i, alhora, el nom que s'ha utilitzat per la difusió als infants ha estat Expert@s del Joc, ja que s'ha partit del plantejament que tots els infants són expert@s del joc i tenen el dret a participar per millorar els espais de joc.

Metodologia de la participació infantil

El projecte s'ha desenvolupat en tres fases des de març a desembre del 2019. Breument, s'exposen les accions realitzades a cada fase:

Fase 1 | març - maig 2019

- Disseny del projecte
- Disseny de materials d'avaluació
- Difusió del projecte

Fase 2 | juny-setembre 2019

- Desenvolupament de les estratègies d'avaluació

Fase 3 | octubre-desembre 2019

- Anàlisi de dades
- Redacció d'informe
- Acte públic de retorn per infants

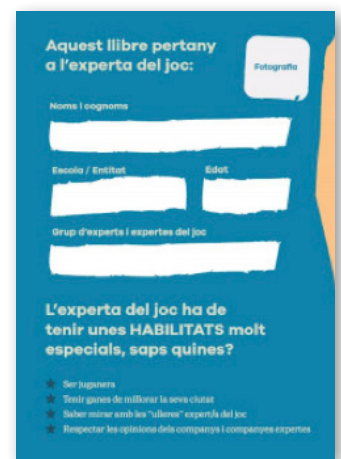
Avaluació del projecte

Per tal de realitzar l'avaluació participada amb infants, s'han desplegat dues estratègies diferents de recollida d'informació:

Una **estratègia quantitativa** amb l'objectiu de recollir la major quantitat de veus i opinions dels infants participants en les activitats del programa. L'instrument ha estat una enquesta adaptada per a infants d'entre quatre i tretze anys, amb diferents categories d'avaluació, distribuïda de manera permanent en les tres places d'activitat en els mesos de juny, juliol i setembre.

L'altra ha estat una **estratègia d'avaluació qualitativa**, amb diferents grups d'infants voluntaris. Els objectius d'aquesta han estat, per una part, promoure la riquesa de l'avaluació en grup i, de l'altra, recollir les opinions i valoracions dels infants aprofundint en la reflexió sobre les activitats. Es caracteritza, doncs, per una estratègia d'avaluació col·lectiva, reflexiva, constructiva i propositiva.

L'instrument de recollida d'informació ha estat el guió de les dinàmiques d'avaluació, inclòs en el diari de camp.

Per desenvolupar aquesta estratègia s'ha comptat amb un equip de persones dinamitzadores especialitzades a facilitar processos de participació infantil. Aquesta estratègia incloïa un element per promoure el procés de participació en diferents sessions a totes les places. Aquest element ha estat un llibret d'Expert@ del joc que es facilitava als infants participants per tal que poguessin estar al corrent del procés d'avaluació.

Valoració de l'experiència

S'estaven realitzant experiències i activitats en pro de la infància, però en cap moment se'ls estava incorporant ni preguntant què pensaven; i ara és el moment.

Una condició fonamental per a dur a terme aquesta experiència té relació amb la familiaritat del tema del projecte per a infants, perquè són usuaris de les places, és un lloc pròxim i, a més, es tracta d'un tema que els motiva i agrada. Tot i així, en fer la valoració es van detectar algunes millores i aprenentatges per als projectes següents:

- **Diferència entre infants i escolars:** si en un primer moment es volia arribar a l'infant com a ciutadà, ens trobem que calia vehicular-ho a través de l'escola. Aquest fet comporta que l'escola tingui entre les seves prioritats la participació infantil i la voluntat de fer conèixer el projecte, a més de tenir disponibilitat i temps. És per aquest motiu que considerem imprescindible poder arribar a l'infant com a una persona més de la ciutat i centrar-hi esforços a fer conèixer el projecte.
- **Ingerències familiars:** en el món adultcentrista on ens trobem es menysté la capacitat de decisió dels infants i, per tant, ens vam trobar molta ingerència familiar en les opinions. A tall d'exemple, en una enquesta (escrita) d'un infant d'1 any, les seves valoracions no tenien res a veure amb el joc...
- **Participació plena sense caure en adultcentrismes:** Les valoracions van seguir un format lúdic, la qual cosa va afavorir la participació dels infants en temes que els interessaven i que valoren. Ara bé, cal que aquesta metodologia de participació sigui adequada i no caigui ni en la infantilització ni en conductes adultes.

Com a reptes futurs es considera la idea de tenir un grup d'infants continu, que es pugui anar valorant en el temps perquè la participació sigui plena en tots els àmbits, entrant en models de governança sense caure en pràctiques adultcèntriques i, sobretot, que la infantesa pugui sentir la ciutat com a seva.

Reflexions d'innovació al voltant de l'avaluació participativa d'infants del programa Juguem a les places

Aquesta experiència, en la seva fase diagnòstica i avaluativa, se situa en una mena de participació analista perquè està pensada des del món adult, on els infants donen la seva opinió i són escoltats. En la fase d'implementació s'acosta a una mena de participació com a governança, perquè es busca que els infants tinguin rols de lideratge, prenent decisions en tots els aspectes i creant una assemblea.

“S'estaven realitzant experiències i activitats en pro de la infància, però en cap moment se'ls estava incorporant ni preguntant què pensaven”, per la qual cosa es van buscar infants i se'ls va incorporar en aquesta experiència. D'altra banda, s'ha anat prenent consciència sobre la diferència entre infants i escolars, començant a considerar-los com a ciutadania, com a infants i no com a escolars. S'ha innovat també mitjançant les assemblees, espais en els quals els infants fan valoracions i avaluacions del procés, construint una plaça per a la infància.

Una condició fonamental per a dur a terme aquesta experiència té relació amb la familiaritat del tema del projecte per a infants, perquè són els usuaris de les places, és un lloc pròxim i, a més, es tracta d'un tema que els motiva i agrada. Les valoracions van seguir un format lúdic, la qual cosa va afavorir la participació dels infants.

Durant els últims anys s'ha anat comprènent cada vegada més què és la participació; a l'Ajuntament hi ha una mirada compartida sobre participació en tots els àmbits, desplegant un món entorn de la participació infantil, *"obrint-se a un grup de la societat que ha estat invisibilitzat"*. Sobre aquest tema, el Grup Motor ha jugat un rol preponderant en la reflexió sobre els objectius i el que es busca amb cada experiència, quins són els encerts, fet que li ha permès a l'equip situar-se en el que Barcelona està desenvolupant sobre participació infantil.

Com a reptes futurs es considera la idea de tenir un grup d'infants continu, que es pugui anar valorant en el temps perquè la participació sigui plena en tots els àmbits, entrant en models de governança sense caure en pràctiques adultcèntriques i, sobretot, que la infantesa pugui sentir la ciutat com a seva.

Laia Miró. Districte de les Corts

Des del curs 2014-2015, l'escola Lavínia va ser un dels centres que va participar en el projecte "Camí escolar, espai amic" de les Corts. Impulsat pel Districte de les Corts, el Centre de Recursos Pedagògics de les Corts i l'IMEB, aquest projecte participatiu es va realitzar conjuntament amb els centres educatius i les famílies, amb l'objectiu d'impulsar la recuperació de l'espai públic com a espai de relació i convivència, i com una manera innovadora i participativa d'abordar l'educació per a la mobilitat dels infants i de les persones adultes.

L'any 2019, el camí escolar de les Corts es va nodrir de la col·laboració del Màster Internacional en Intervenció i Gestió del Paisatge i del Patrimoni de la Universitat Autònoma de Barcelona, que va conduir el projecte cap a un nou enfocament: *"El Paisatge urbà des del camí escolar, espai amic. Els infants a l'espai públic."*. Aquest nou rumb posava el focus en un procés participatiu d'anàlisi i millora del paisatge urbà per i per als infants del barri de les Corts.

Per part de l'escola Lavínia, es va centrar el treball en la manca d'espais de joc/patis del centre. El procés participatiu de l'alumnat es va iniciar amb un diagnòstic tant dels espais de l'escola com de l'entorn.

Del diagnòstic se'n van extreure conclusions com ara que calia millorar l'accessibilitat amb bicicleta, connectar la plaça Sol de Baix amb l'escola; en termes de mobilitat, van analitzar els punts negres, i van concloure la necessitat d'espais oberts, ja que el pati i el terrat del centre eren molt limitats, els mancava vegetació, etc.

Un cop van haver finalitzat el diagnòstic partint de la seva mirada, usos i interessos, els infants, mestres i famílies de Lavínia van plantejar tot un seguit de propostes treballades mitjançant l'estudi d'usos i usuaris de la plaça, treball sobre plànol, fitxes d'observació, tallers de disseny de l'espai a partir de l'elaboració d'una maqueta modulable, tallers d'anàlisi de resultats i propostes per a la gestió dels usos amb l'objectiu de resoldre els conflictes en termes de compatibilitat d'usos, etc.

A partir d'aquest treball, van plantejar tot un seguit de propostes, entre les quals la més rellevant i que va esdevenir una reivindicació a nivell de tota l'escola va ser la connexió de la plaça Sol de Baix com una extensió més de la pròpia escola.

Aquest procés participatiu va finalitzar el 2019 amb l'horitzó d'aconseguir algun dia posar remei a la manca d'espais exteriors de l'escola a partir d'aquesta connexió amb l'entorn.

Durant el curs 2020 es va iniciar, a escala de tota la ciutat, el programa Protegim les escoles que pretén la pacificació del trànsit en l'entorn escolar, la millora dels accessos a les escoles i l'ampliació de les zones d'estada i del verd, incorporant nou mobiliari urbà: bancs, jardineres... En el cas del Districte de les Corts, l'escola Lavínia va entrar al programa Protegim les escoles i, a partir d'aquí, es va aprovar la peatonalització del carrer Fígols, la pacificació de l'entorn escolar i la connexió efectiva de l'escola amb la plaça, fites reivindicades anys enrere per l'escola.

Paral·lelament, amb l'acompanyament de la Direcció de Ciutat Educadora i Cultura als Barris (IMEB), Lavínia forma part del projecte pilot de cocreació amb els infants, mestres i famílies per aportar i participar en el disseny i proposta de les millores que es faran a l'entorn escolar a partir de les actuacions de model urbà i recollint gran part del treball que ja havien realitzat cursos enrere en el marc del Camí escolar.

Aquesta experiència és remarcable perquè implica un treball de reflexió, anàlisi i compromís per part dels infants des de la seva pròpia mirada. Alhora requereix una recerca de solucions i propostes per part d'aquests mateixos infants que, en aquest cas, seran propostes que acabaran materialitzant-se i en un futur impactaran positivament en la vida de l'escola i de la seva comunitat.

2.17. Sant Martí pels Drets dels Infants

Cristina Colmena. Districte de Sant Martí

Sant Martí pels Drets del Infants és una experiència de participació conjunta de tots els equipaments infantils del Districte de Sant Martí.

En el marc del treball que des del 2018 portem a terme la Direcció de Serveis a les Persones del Districte de Sant Martí amb tots els equipaments infantils, es va decidir portar a terme aquesta experiència conjunta amb motiu del 30è aniversari de la Convenció dels Drets dels infants.

Es va acordar amb aquests equipaments infantils promoure aquesta activitat conjunta per tal de treballar, des d'una altra perspectiva, la participació i la implicació dels infants en els equipaments, aprofitant el context dels Drets dels Infants. Així doncs, cada equipament va fer el seu procés participatiu i va dur a terme les activitats proposades pels mateixos infants.

En el cas de la Ludoteca Ca l'Arnó, com a exemple del treball realitzat per un dels set equipaments infantils del districte, es va fer el procés metodològic següent:

Plantejament de la proposta als infants

L'espai de participació de l'equipament és l'assemblea, on l'equip educador presenta els projectes i activitats a desenvolupar i els infants decideixen si s'involucren en la seva participació o no. Dins d'aquest espai cada infant té la possibilitat d'aportar les seves idees per la programació de nous projectes i activitats. Així doncs, van presentar aquesta proposta d'activitat en l'assemblea dels infants de 8 a 11 anys.

Protagonisme, adhesió voluntària

Van treballar únicament amb els infants que van decidir lliurement que hi volien participar.

Lideratge, corresponsabilitat, reconeixement de les capacitats

Van tenir espais on explicar les seves idees i compartir-les, sentir-se escoltats i respectats en les seves decisions. Es va treballar durant cinc sessions, en què els infants van ser líders del projecte, es va decidir quin dret es treballaria, com es faria el vídeo, qui sortiria en ell,

qui gravaria, què farien en cada moment..., és a dir, es van implicar en tot el procés de presa de decisions.

Creativitat

Se'ls van proporcionar espais on van poder expressar-se lliurement i crear les seves propostes. Els infants van produir un vídeo on van donar forma a les seves idees i opinions.

Dels diferents processos que es van produir en els diferents equipaments i en la pròpia experiència conjunta, cal destacar:

- Introduir la participació com a línia estratègica i metodològica dels projectes dels equipaments.
- Canviar la interlocució amb els infants i la manera de relacionar-nos en el dia a dia i en el marc del projecte de l'equipament.
- Prioritzar el reconeixement de les capacitats i dels coneixements dels infants, i compartir-les amb la resta de companys i companyes.
- Fer que les diferents propostes dels infants passin a l'acció i promoure que es comparteixin amb els infants dels altres equipaments.
- Prioritzar el fet que els infants tenen el protagonisme durant tot el procés.

Per acomplir els dos últims aspectes –que les diferents propostes dels infants passin a l'acció i promoure que es comparteixin amb, i prioritzar el fet que els infants tenen el protagonisme durant tot el procés– es va organitzar un acte conjunt de tots els equipaments infantils i els seus infants, que van voler fer activitats al voltant del Drets dels Infants.

Així doncs, el 27 de novembre de 2019, a l'Auditori de Sant Martí, els infants del Casal Infantil Sant Martí, el Casal Infantil el Drac, el Casal Infantil el Vaixell, la Ludoteca Xalet del Clot, la Ludoteca Ca l'Arnó, la Ludoteca Maria Gràcia Pont i la Ludoteca la Verneda (uns 150 infants en total) van gaudir d'un esdeveniment conjunt, que va consistir en:

- Un *photocall* i l'acollida de cada grup d'infants per part del mestre de cerimònies.
- Una mostra i presentació del vídeo creat per cada grup.
- Una entrega de diplomes i projecció de les fotos del *photocall*.
- I, per acabar, un tancament de l'acte per part del mestre de cerimònies, així com l'agraïment als infants per la seva participació, de tot l'equip de monitors i monitores.

Aquesta experiència conjunta, i gaudida tant pels infants com per l'equip de professionals dels diferents equipaments, ha estat molt ben valorada per tothom; tant és així, que els equipaments organitzaran una activitat conjunta cada any, proposada pels mateixos infants.

Reflexions d'innovació al voltant de la participació dels infants de casals infantils i ludoteques del Districte de Sant Martí

Aquestes experiències se situen en una mena de participació que parteix com a analista, interpellant els infants per les seves experiències, opinions i valoracions, i que transita cap a l'acció participativa, encara que sigui de caràcter temporal. *“Els infants tenen un rol de ciutadania activa, que fa ús de l'espai públic i té coses a dir.”* La intenció és anar avançant cada vegada més en lideratges més protagonistes. En el cas dels equipaments infantils, s'intenta que els infants participin activament en tots els aspectes del projecte de la ludoteca.

En el projecte de la plaça de Porxos, la innovació principal ha estat incorporar la infància i adolescència en els processos participatius de la remodelació de la plaça en tant que persones usuàries de l'espai. En el projecte de les ludoteques s'ha anat avançant en la promoció de la participació infantil i juvenil, donant als equips professionals elements i recursos de coneixement, reflexió i anàlisi treballades en el Grup Motor. Per a això s'ha dotat de recursos els equipaments perquè puguin avançar en la participació, potenciant la col·laboració mútua i una visió conjunta. *“Es proposa un projecte conjunt de participació, aprofitant la data en què es commemora la Convenció dels Drets dels Infants.”*

Existeixen múltiples condicions que han fet possible aquestes innovacions. Partint de la predisposició dels serveis a generar noves iniciatives en els seus projectes, creient amb convicció en el que estan fent i implicant-se en el territori. A més, es compta amb un equip de professionals que han fet un important treball amb la família. Un dels obstacles es refereix a la burocràcia administrativa, que dificulta que els infants siguin protagonistes dels projectes.

El projecte de la plaça de Porxos va quedar aturat per la pandèmia, i no es va poder fer la devolució del procés participatiu als infants que hi van participar. Aquest és un dels desafiaments concrets, a més d'anar avançant i millorant en els cercles de la participació, en l'obertura cap a la participació infantil, aconseguint permanència i continuïtat en el temps i finalment, transcendir de les accions puntuals i consultives.

2.18. Serveis infoJOVE als centres d'educació secundària “Jove, Informa't i Participa” (Punts JIP)

Pilar Pascual, Roser Latorre, Lena Edo

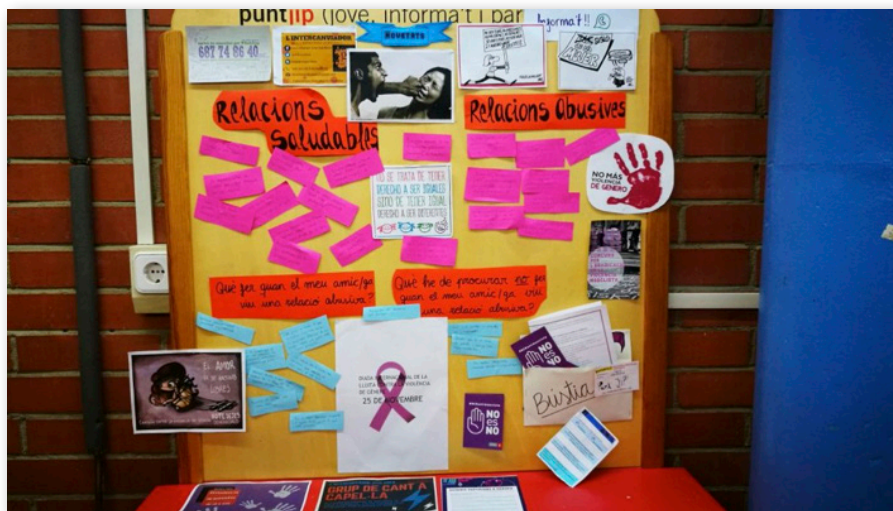
El Departament de Joventut impulsa els serveis infoJOVE als centres d'educació secundària de Barcelona. La seva població destinatària són els joves de 12 a 16 anys (ESO) escolaritzats en els centres d'educació secundària públics i/o concertats.

El servei ofereix informació i dinamització a 82 centres d'educació secundària de la ciutat de Barcelona.

A través del servei infoJOVE, als centres educatius es posa a disposició de l'alumnat un espai d'atenció presencial estable que té lloc a les **hores de pati** del centre docent, així com **càpsules informatives a les aules** i dinamització de **diades**, i posa a l'abast del jovent tot un seguit de recursos informatius d'interès en format presencial i/o virtual, segons les necessitats de cada centre educatiu.

El servei aporta la possibilitat de dur a terme accions de suport a la dinamització i orientació en els espais i òrgans de **participació** del centre (persones delegades, Consell Escolar, comissions d'alumnat). Així com el que s'anomena **activitats singulars**, iniciatives o propostes de l'alumnat.

La informadora dels serveis fa de pont entre el centre educatiu, els recursos i els equipaments juvenils del territori (espai de joves, casal de joves i associacions juvenils). A qualsevol adolescent que ho vulgui, se li proposa un **acompanyament** fins a l'equipament i presentar-li l'equip educador.

Funcions dels serveis infoJOVE als centres d'educació secundària

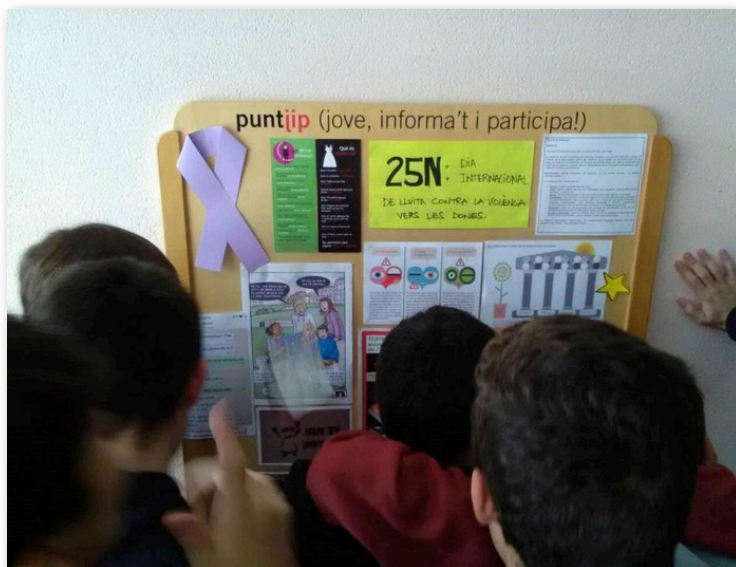
Funció informativa

Consultes

El servei s'ofereix a l'hora del pati com un espai obert i proper a l'adolescent on es pot apropar i fer consultes a la persona dinamitzadora del seu centre. Les consultes es poden vehicular també per WhatsApp i correu electrònic.

Funció dinamitzadora

Atencions a l'aula: catàleg de diades i capsules temàtiques d'interès per a adolescents

En les diades es treballa una temàtica en la data específica o durant la setmana anterior o posterior al dia internacional (dia contra la violència de gènere, dia de la dona, diada de la no-violència, etc.) per donar resposta a tots els centres.

Mitjançant les capsules temàtiques, el servei possibilita donar suport al centre en la seva tasca educativa apostant per la dinamització a l'espai de tutories i/o aules. A partir d'aquestes es treballen temes d'interès entre el col·lectiu d'adolescents i joves (gènere, convivència, salut, sexualitats, sostenibilitat, participació, orientació acadèmica...). Utilitzant dinàmiques participatives, de forma que l'alumnat esdevingui el protagonista, reflexionant i contrastant la informació.

Foment de la participació juvenil

El servei infoJOVE als centres d'educació secundària ofereix la possibilitat de dur a terme accions de suport a la dinamització i orientació en els espais i òrgans de participació estudiantil al centre:

- Delegats o delegades: la persona que dinamitza ofereix suport en la dinamització de delegats i delegades com a espai de participació. El suport es pot donar a l'hora de dinamitzar les reunions i/o oferir càpsules formatives amb relació als drets i deures, funcions i habilitats i competències, entre altres.
- Consell Escolar: la persona que dinamitza pot oferir suport en la campanya i tallers on s'expliquen les funcions i responsabilitats que suposa ser conseller o consellera.
- Comissions d'alumnes: s'ofereix acompanyament en aquelles iniciatives o motivacions de grups d'alumnes, associacions o comissions d'alumnes del centre.
- Activitats singulars: la persona que informa pot **acompanyar** l'adolescent que vulgui emprendre projectes o activitats, dins o fora del centre. Des del servei, en primer lloc s'orienta i es dona suport per consultar si hi ha altres iniciatives similars a l'entorn per poder orientar i derivar, si és necessari. La persona que fa la dinamització ofereix suport al jovent que vulgui emprendre projectes o activitats, dins o fora del centre. El projecte ha d'implicar un grup d'alumnes, que han de prendre un paper actiu en

el procés. Per això, la iniciativa, el desenvolupament i l'avaluació de tota l'activitat recau en el jovent, acompanyat per la persona dinamitzadora.

Acompanyament a equips i recursos

La persona dinamitzadora fa de pont entre el centre educatiu i els recursos i equipaments juvenils del territori, com espai de joves, casal de joves i associacions juvenils. A qualsevol adolescent que ho vulgui, se li proposa un acompanyament fins a l'equipament i presentar-li l'equip educador.

Foment de la participació adolescent

Entre els objectius generals del servei destaca el foment de la participació, entenent la participació com una forma directa d'empoderament.

Des del servei es generen mecanismes per implicar persones joves no organitzades per desenvolupar activitats que estiguin dissenyades, implementades i avaluades pel mateix jovent.

Com?

- Informant i promovent el coneixement dels drets de la ciutadania entre la població adolescent i jove.
- Creant espais d'interlocució i autogestió que promocionin la participació activa d'adolescents i joves.
- Promovent la participació juvenil dels col·lectius amb més dificultats per exercir-la.
- Fent visible i donant suport a l'associacionisme juvenil en cada un dels territoris.

Alguns dels projectes en els quals s'està fomentant la participació adolescent a centres educatius són:

- Transformació de patis. Un projecte que, a través de l'observació, l'anàlisi de l'espai i el seu ús, replanteja modificacions per a la millora de la convivència a l'espai d'oci de l'alumnat.
- Mediació. Programa de formació i gestió de conflictes, tant al grup-classe com a la comissió de mediació, així com el seu seguiment.
- Aprenentatge Servei (APS). Acompanyament en els diferents APS que sorgeixen al centre, així com participar de l'APS-JIP. Aquest es caracteritza per realitzar un aprenentatge sobre els equipaments i serveis juvenils del territori i la ciutat, per tal d'oferir un servei d'alumnes cap a alumnes d'informació juvenil.

Com es garanteix la participació d'adolescents i joves

La participació és una funció concreta dels serveis infoJOVE presents als centres educatius, alhora que un eix transversal present en totes les funcions, activitats i tasques que es realitzen al llarg del curs escolar.

Durant el curs es realitzen qüestionaris als nois i noies, demanant la seva opinió sobre les diferents activitats i accions que ofereix el servei. Mitjançant aquests qüestionaris se'ls demana quins són els seus interessos, quines diades internacionals els agradaria celebrar al seu centre educatiu, quines càpsules informatives o accions d'intervenció a l'aula els agradaria fer durant aquell curs. De la mateixa manera, se'ls pregunta si troben a faltar temàtiques al catàleg del servei.

Mitjançant aquestes enquestes es revisa el catàleg de diades i capsules informatives, i també s'adapten les programacions del curs per tal que l'activitat del Punt infoJOVE de cada centre escolar doni resposta a les seves necessitats i inquietuds.

A la vegada, amb aquests qüestionaris es pretén recollir les seves necessitats, interessos per dur a terme la programació d'activitats d'estiu adreçades a la població adolescent de la ciutat de Barcelona. El servei ofereix durant el juliol activitats per a adolescents i la planificació d'aquestes, a partir de la participació del propi jovent. Això es fa mitjançant els qüestionaris per tal de fer una oferta adaptada, així com organitzant trobades amb joves per tal que participin de forma activa en la seva organització.

En paral·lel, també es fan enquestes sobre temàtiques concretes per recollir les seves opinions, necessitats i propostes, i incorporar-les en les polítiques juvenils municipals.

Tal i com s'ha esmenat anteriorment, el servei té funcions pròpies de participació presents en les activitats singulars i en la dinamització de la participació juvenil.

Les activitats singulars són iniciatives de l'alumnat, peticions realitzades directament al punt infoJOVE de cada centre educatiu; com a exemple: visitar algun equipament, tallers d'estampació de samarretes, danses i balls, gravacions musicals, campanyes per recaptar diners per al viatge de final de curs... Per tant, sorgeixen de la iniciativa del jovent i l'objectiu d'aquestes activitats és oferir a aquest col·lectiu una experiència significativa de participació i organització d'activitats.

La iniciativa, el desenvolupament i l'avaluació de tota l'activitat recau en aquest jovent, que tindrà l'acompanyament de la persona informadora.

La dinamització de la participació juvenil es realitza oferint suport en la dinamització de les persones delegades i conselleres com a espai de participació. Així, es fa un acompanyament a les trobades de delegats i delegades de centre, oferint-los suport metodològic, tècnic o formatiu perquè els nois i noies puguin desenvolupar la seva tasca.

De la mateixa manera, s'ofereix informació a l'alumnat per a la participació en el Consell Escolar, per què participar, el funcionament d'aquest i els mecanismes de participació.

I s'ofereixen càpsules informatives amb relació als drets i deures de l'alumnat, les funcions, habilitats i competències de les persones representants (delegades, conselleres...).

El Punt JIP també impulsa i acompanya comissions d'alumnes en aquelles iniciatives o motivacions de grups d'alumnes, associacions o comissions d'alumnes del centre.

Algunes d'aquestes comissions s'han generat pel propi centre; l'equip directiu proposa comissions de treball a l'alumnat, com per exemple: de transformació del pati, d'activitats de centre, viatge final de curs... Altres vegades, aquestes comissions són creades pels joves que tenen iniciatives per treballar o generar debat o accions sobre una temàtica concreta, com les assemblees feministes que organitzen activitats en dies assenyalats com el 25 de novembre o el 8 de març.

Tipologia d'estratègies, accions per a impulsar la participació dels serveis infoJOVE als centres educatius

Des dels punts infoJOVE als centres educatius, les estratègies i accions per a impulsar la participació són diverses i es poden situar en diferents nivells segons el seu objectiu. Aquests tres nivells es poden donar de forma independent, alhora que de manera interrelacionada.

En un primer nivell se situen estratègies i accions que tenen un objectiu informatiu per tal de facilitar que joves i adolescents tinguin coneixement dels mecanismes i espais de participació, per a què participar, com, etc.

Un segon nivell, que inclouria les estratègies i accions consultives o d'opinió, van dirigides a donar veu a l'opinió d'adolescents i joves; mitjançant aquestes poden tenir coneixement de les seves opinions, els seus interessos, etc.

En el tercer nivell hi ha totes les estratègies i accions que promou el Punt JIP per a facilitar la participació activa de la persona jove per a dur els seus propis projectes, respondre als seus interessos, etc.

Aspectes que faciliten la funció de foment de la participació dels serveis infoJOVE als centres educatius

L'aposta i el suport polític de la participació adolescent en diferents espais de participació i donar valor a aquests; situar l'adolescent en el centre, per la qual cosa prenen importància les seves opinions, propostes i decisions sobre la seva vida en el centre escolar... Aquesta mirada és la que possibilita que es facilitin cada cop més maneres i espais per a la participació.

La implicació dels centres educatius per fomentar i promoure la participació, facilitant tant espais físics com temporals per a poder implicar-los en la presa de decisions activa dins i fora del centre. És cabdal que els centres educatius tinguin la voluntat per tal que l'alumnat participi, s'organitzi i lideri experiències significatives de participació dins i fora del centre, i a la vegada permeti l'acompanyament d'aquests joves en les seves idees i projectes, així com vincular-les al seu entorn.

I per últim, és necessari el reconeixement i aprofitament del servei per part dels diferents agents comunitaris del territori: serveis, entitats i comunitat educativa.

Reflexions d'innovació al voltant dels serveis infoJOVE als centres d'educació secundària “Jove, Informa't i Participa”

Les experiències participatives del Departament de Joventut se situen en una mena de participació analista o d'interlocució, i s'incorporen estratègies per a transcendir aspectes consultius, apuntant cap a la governança, perquè es pretén que les idees de la població adolescent es duguin a terme; no obstant això, les decisions finals les té cada centre educatiu. S'intenta afavorir lideratges en joves, que s'empoderin i siguin protagonistes tant dins com fora del centre.

S'ha anat innovant en els últims anys, incorporant un qüestionari amb el qual s'interpel·la els nois i noies sobre els seus temes d'interès, adaptant les programacions per a donar respostes a les seves necessitats i interessos. Fa dos anys que es realitzen projectes de trans-

formació de patis en alguns centres, on el col·lectiu d'estudiants participen de tot el procés, amb diferents rols i graus de participació, segons la realitat de cada centre educatiu.

Les reflexions tècniques dins del Departament han estat una condició essencial per a l'assoliment dels avenços, potenciant la interpel·lació a adolescents i posicionant la joventut en el centre. La implicació del centre i la concepció que tenen sobre la participació també ha incidit favorablement. *“Cada vegada més el personal docent ha obert aquesta mirada perquè l'alumnat pugui opinar, proposar i decidir sobre la seva vida en el centre escolar.”*

El projecte ha evolucionat i crescut aquests últims anys perquè s'ha posat per davant l'objectiu de fomentar i afavorir la participació i la presència associativa de joves en el seu centre i entorn.

Com a reptes futurs queda continuar posant la joventut en el centre, avançant cada vegada més en el seu protagonisme, i generar aliances i sinergies amb el cos docent, perquè sigui possible augmentar el nivell de participació.

Enllaç a la [pàgina web dels serveis infoJOVE de Barcelona](#).

El Departament de Participació, dins de la Direcció de Comunicació i Participació de la Gerència d'Ecologia Urbana (EU) dona servei a les gerències de l'Arquitecte en Cap, d'Urbanisme, de Mobilitat i Infraestructures, i de la de Medi Ambient i Serveis Urbans. Així doncs, quan la pròpia àrea o algun dels districtes vol impulsar un projecte relacionat amb les gerències d'EU, pot sol·licitar el suport del Departament de Participació. Segons el Reglament de Participació Ciutadana, hi ha uns projectes en què cal fer la participació obligatòriament, i és voluntat de l'actual equip de govern promoure la participació en la majoria de projectes urbans.

Són processos participatius perceptius els relacionats amb l'aprovació de plans d'actuació o d'inversions municipals; els plans sectorials o territorials que afecten almenys un districte o perquè suposen més de 100 milions d'euros d'inversió; els instruments de planejament general, els plans d'usos de districte o ciutat i els plans especials, i les ordenances i els reglaments municipals.

El Districte d'Horta-Guinardó va impulsar el maig del 2018 un concurs de projectes per definir com havia de ser la futura Rambla del Carmel, amb l'objectiu que aquest espai es converteixi en un veritable passeig cívic que connecti els barris del Carmel, la Font d'en Fargues i Horta. La nova Rambla del Carmel ha de fomentar la interacció social entre el veïnat dels barris, millorant la connectivitat i acabant amb les barreres arquitectòniques.

L'actual Rambla del Carmel és obra de l'arquitecte Manuel Ribas Piera, aprovat l'any 1985, i en el seu moment apostava per integrar l'espai públic amb una de les principals artèries viàries de connexió entre el pla de Barcelona i les valls del nord de Collserola. Tres dècades després és el moment de revisar el projecte per recuperar-la com a punt de trobada del veïnat dels barris propers.

En aquest sentit, el nou projecte ha de respondre a cinc premisses bàsiques:

- Millora de la connectivitat cívica.
- Millora de l'accessibilitat a l'espai públic.
- Adequació dels fronts urbans.
- Millora de la qualitat ambiental.
- Compatibilitat del programa funcional i d'activitats.

Aquesta remodelació es va fer mitjançant un concurs de projectes en dues voltes, amb la participació de representats veïnals en la composició del jurat que va avaluar les propostes

presentades. La participació ciutadana es va desenvolupar durant la primera volta del concurs, per garantir que la visió ciutadana es pogués integrar a l'inici dels treballs tècnics dels equips seleccionats per a la segona volta.

El procés va cercar la màxima pluralitat i diversitat de participants, treballant amb diferents col·lectius (gent gran, persones amb discapacitat, joves, comerciants, entitats) i es va desenvolupar mitjançant passejades participatives i sessions deliberatives.

Les sessions es van convocar des del Districte d'Horta-Guinardó:

- 18/07/2018: Passejada amb gent gran i persones amb diversitat funcional.
- 19/09/2018: **Passejada amb joves.**
- 26/09/2018: Sessió de treball amb comerços i Comissió de Seguiment.
- 17/10/2018: Sessió oberta de retorn.

Inicialment estava prevista també una passejada amb infants i famílies, però per qüestions de calendari i disponibilitat finalment es va decidir no convocar-la.

A més, es va instal·lar a l'equipament Boca Nord un mapa per recollir aportacions.

El 19 de juliol va tenir lloc la passejada participativa per a joves, en què van participar sis joves del barri. La sessió va començar a les 19 h amb una presentació informativa a l'equipament Boca Nord, seguida d'una ruta dinamitzada per al recull de propostes sobre la transformació de la Rambla del Carmel.

Les aportacions dels joves no van ser només pensades sobre la perspectiva de les seves activitats com a col·lectiu, sinó que van estar orientades a millorar la situació de tot el veïnat del barri. Per exemple, van proposar posar una rampa, escales o ascensor per baixar des de la zona de l'equipament Boca Nord fins al centre del passeig; posar un pas zebra a la corba entre el Monument als Brigadistes i la zona del ping-pong; cobrir el pas mitjançant un pont, sense escales, per poder continuar des de l'Amfiteatre al passeig. També van fer propostes específiques com ara aprofitar per incorporar art urbà a les parets, o posar un escenari fix: balls, concerts, DJ, etc., atès que la Comissió de Festes fa esdeveniments i no caldria demanar i muntar la infraestructura cada vegada.

El dimecres 17 d'octubre es va convocar la sessió de retorn de les aportacions recollides al llarg del procés participatiu, amb l'assistència d'una norantena de persones (veïnat i personal tècnic) i amb la presència dels equips d'arquitectes resultants de la primera volta del concurs. El grup de joves va fer una explicació de la seva experiència de participació i de les propostes que en van sorgir.

A principi del 2019 es va fer pública la proposta guanyadora del concurs de projectes. Es tracta de la proposta "5 en 1. Les Rambles del Carmel", obra de la UTE Esteyco - Josep Ferrando - Emf. El jurat el van integrar persones expertes en projectes i disseny urbà, representants municipals i també representants veïnals del barri. La proposta guanyadora va tenir en compte les aportacions rebudes per les persones del veïnat que van ser presents en les diferents sessions de participació.

La valoració de l'experiència és positiva. El jovent participant es van sentir protagonista d'un projecte urbanístic important per al barri, i va demostrar que la seva visió contempla tots els sectors de població. Els terminis tan llargs dels projectes urbanístics no faciliten la implicació de la gent jove; una proposta es pot veure concretada passats tres o quatre anys, si el projecte prospera amb normalitat.

Per millorar la participació és necessari incorporar metodologies en els projectes urbanístics d'anàlisi sociogràfica, que permetin estudiar com es relaciona la infantesa i el jovent amb el barri i el territori, com i per on es mouen, les seves necessitats i interessos observant i analitzant l'entorn amb visió d'infància i de joventut, sobre la base de la participació.

Reflexions d'innovació al voltant de les experiències Definició de la nova Rambla del Carmel i Protegim les Escoles

En totes dues experiències existeix fins al moment una relació incipient amb la participació infantil. Als infants se'ls consulta i demana l'opinió, i a partir d'això es rescata informació per als projectes urbans. Tanmateix, encara no participen en el disseny dels projectes ni en les decisions que es prenen. En el cas de la Rambla del Carmel, el jovent va participar en la definició del projecte, però aquest encara no es duu a terme.

La innovació fonamental es troba en el fet que els professionals i associacions de l'entorn educatiu i tècnic/administratiu han incorporat la participació infantil dins de l'objectiu de les experiències. *“Anar tenint experiències positives de participació infantil afavoreix que aquest tipus d'experiències siguin considerades no sols com a legalment i vitalment necessàries sinó, a més, com a possibles”*. En aquest sentit, en el Grup Motor s'ha incentivat l'empoderament per a realitzar-les.

El paraigua per a avançar en la participació infantil ha estat la voluntat política; des de l'Ajuntament no només hi ha la certesa que la participació infantil és un objectiu fonamental sinó que, a més l'impulsen. Existeix documentació aprovada que explicita la rellevància de la participació. Des de la Declaració dels Drets de la Infància i el Reglament de Participació de Barcelona, s'obliga a incorporar processos participatius en molts projectes urbanístics i estratègics de la ciutat, desplegant recursos per a dur-los a terme i fomentar la participació. Igualment importants com a factor potenciador de la participació infantil són les associacions de famílies en els entorns infantils, que destinen una quantitat important de temps i energia. Finalment, el Grup Motor ha estat una aportació molt important per afavorir la participació dels infants, malgrat que queda molt per avançar encara. Hi ha la intenció i necessitat d'incorporar la participació infantil en els projectes urbans; no obstant això, existeixen obstacles per part del personal tècnic que la dificulten i obstaculitzen.

Dins dels reptes futurs es troba continuar generant experiències concretes reeixides, on es visualitzi que la participació d'infants millora els projectes. En segon lloc, és necessari incorporar metodologies en els projectes urbanístics d'anàlisi sociogràfica, que permetin estudiar com es relaciona la infantesa amb el barri i el territori, com i per on es mouen els infants, les seves necessitats i interessos, observant i analitzant l'entorn amb visió d'infància, sobre la base de la participació. Finalment, resulta fonamental la formació de personal tècnic respecte a la participació infantil, convidant-lo a participar en algunes sessions del Grup Motor per tal de compartir experiències.

L'aposta de la participació de col·lectius específics

Singularment, s'han realitzat activitats de participació específiques amb metodologies adaptades dirigides a tres col·lectius específics. S'ha volgut promoure la participació infantil, com a reconeixement del seu paper com a ciutadania i com a mecanisme de socialització en la participació. Així mateix, també s'ha promogut de forma focalitzada la participació d'adolescents i joves, i de persones amb diversitat funcional, com a dos col·lectius prioritaris per afavorir una participació per a totes les edats i inclusiva.

La participació d'infants

La participació infantil s'ha definit en l'entorn educatiu, en els centres escolars, a partir d'un plantejament metodològic de tres sessions de treball per detectar necessitats, proposar millores i prioritzar mesures o propostes per al PAM (Pla d'actuació municipal) i els PAD (plans d'actuació de districte) seguint les temàtiques de l'Agenda dels Infants. Dues de les sessions les condueix l'equip de dinamització i una, el professorat del centre educatiu.

S'han portat a terme 40 trobades presencials amb infants en centres educatius de primària de la ciutat, amb un total de 657 participants (48,9% nens i 51,1% nenes)

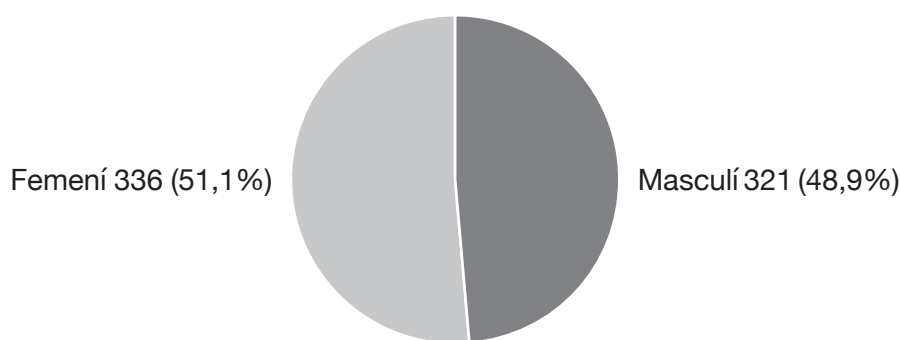
Nombre de sessions amb infants en centres educatius

Nombre de sessions	40
Nombre de sessions no realitzades per la COVID-19	18
Nombre de propostes (PAM/PAD)	38

Nombre de sessions amb infants en centres educatius, per districte

	Ciutat Vella	Eixample	Sants-Montjuïc	Les Corts	Sarrià-Sant Gervasi	Gràcia	Horta-Guinardó	Nou Barris	Sant Andreu	Ciutat Vella	Sant Martí	Total
Sessions amb infants en centres educatius	1	4	0	4	10	3	10	5	2	1		40
Sessions no realitzades per la COVID-19	1	0	0	2	2	5	0	5	2	1		18

Gènere dels infants participants en les sessions en centres educatius de primària

Base: 657 persones.

S'han definit 38 propostes de PAM/PAD, en un total de 12 grups d'infants que han pogut finalitzar el procés de tres sessions, de sis escoles diferents. La resta de grups (16) no han elaborat propostes perquè només van poder celebrar la primera sessió.

Els centres educatius de primària participants són els següents: Ausiàs March, Baixeras, Costa i Llobera, Coves d'en Cimany, Dolors Monserdà, Els Horts, Ferran i Clua, Fructuós Gelabert, Ítaca, J.M. Sagarra, Les Aigües, Mestre Morera, Montseny, Palma de Mallorca, Tàber i Tibidabo.

El disseny del procés participatiu

Elaboració i preparació del procés

S'han dissenyat les dinàmiques de treball incorporant una mirada creativa i innovadora a les metodologies usuals. Aquestes promouen al màxim la participació des de diversos nivells, tot defugint tòpics, per desgranar informació certa, útil i plural.

La gran experiència en relació amb l'àmbit escolar dona garantia de conèixer aquest sector, tot aproximant els processos participatius tant a alumnes com a docents.

Les dinàmiques i tècniques proposades han estat elaborades a partir de les premisses següents:

- *Activitats complertes.* S'ofereix una proposta d'activitats especialment dissenyades i planificades per a infants i joves i que tenen en compte tots els aspectes de planificació, execució i avaluació necessaris per al seu correcte desenvolupament.
- *Metodologia activa i participativa.* S'elaboren propostes atractives i engrescadores, on els infants i joves són protagonistes de l'activitat i de l'aprenentatge.
- *Professionalitat.* Es duu a terme la nostra feina de forma acurada, seriosa i responsable.
- *Atenció a la diversitat.* S'ha vetllat per adaptar la proposta a la diversitat de les persones participants, amb proximitat, adaptabilitat i coherència, tot promovent l'autonomia i la implicació.

Plantejament metodològic de les sessions amb infants i joves

S'han proposat tres sessions de treball amb cada grup, amb tres dinàmiques a cada sessió. En la primera sessió es proposa una dinàmica de diagnosi per cada àmbit a treballar:

- espai **sentim** (detecció de necessitats en l'àmbit de l'educació emocional)
- espai **vivim** (detecció de necessitats al barri)
- espai **opinem** (diagnosi de capacitats de decisió)

Les dinàmiques es realitzen de manera simultània i rotativa amb el grup classe dividit en tres subgrups.

Durant la primera trobada, conduïda per les persones que dinamitzen, els infants reflexionen:

- Espai sentim: pors i inquietuds, eines i espais per treballar aquestes pors.
- Espai vivim: detecció d'espais del barri que necessiten millores, així com dels ben valorats.
- Espai opinem: la pròpia capacitat de decisió a casa, a l'escola i al barri.

Durant la segona sessió, conduïda pel professorat, els infants proposen millores concretes en cada un dels espais:

- Espai sentim: classificació de pors segons si tenen eines per treballar-les o no.
- Espai vivim: propostes concretes de millora als espais del barri triats.
- Espai opinem: diferenciació de les tasques i activitats que els infants poden fer sols i de les tasques en què necessiten ajuda. Propostes per incrementar la capacitat de decisió dels infants.

La tercera sessió està dedicada a la prioritització de mesures:

- Espai sentim: prioritització de pors dels infants mitjançant la dinàmica de la diana.
- Espai vivim: recollida de suports a les propostes de millora concretes dels espais del barri triats, fetes durant la segona sessió.

- Espai opinem: prioritització de propostes fetes pels infants per tal de millorar la seva capacitat de decisió.

Avaluació del procés participatiu

Valoració dels infants i joves participants

Un cop finalitzats els tres debats a cada aula s'ha proposat a l'alumnat una valoració tipus termòmetre i cada infant ha pogut valorar a partir de la pregunta "Us ha agradat participar en aquest procés? Creieu que ha estat útil?". La majoria de participants ha valorat positivament la seva experiència i creu en la utilitat d'aquest tipus de procés.

Les dinàmiques proposades també els han agradat i l'alumnat participant no ha tingut problemes per entendre'n el funcionament i la utilitat, en la majoria de casos. Valoren positivament la dinàmica del mapa de l'espai "Vivim", on havien d'indicar amb gomets de colors aquells espais del barri que els agraden i aquells que creuen que cal millorar en algun aspecte. També valoren positivament les dinàmiques del segon taller dinamitzat (silueta del monstre, prioritització de propostes amb peces de Lego i la diana).

Els materials utilitzats també els han agradat i els han estat útils. Els ha costat entendre la dinàmica dels planetes, on havien de reflexionar sobre quines activitats poden fer sols i en quines necessiten ajuda de persones adultes. En canvi, valoren molt positivament la utilització de materials com peces de Lego, boletes de cotó o la silueta del monstre.

Pel que fa a les persones que han fet la dinamització, tots els infants participants han valorat molt positivament la seva actitud, la claredat expositiva, la tasca de preparar els materials, el tracte, etc. En general, els hagués agradat que el procés hagués estat més llarg o que hagués tingut més fases, ja que han gaudit fent les dinàmiques i, a més, tenen la percepció que se'ls està escoltant i tenint en compte.

Així doncs, la valoració dels infants participants és molt positiva, tant del propi procés com de les dinàmiques, els materials i l'equip de dinamització.

Valoració interna de l'equip de dinamització dels diferents aspectes del procés

La valoració del procés que fa l'equip dinamitzador és molt positiva. Si bé ha estat un greu entrebanc la situació d'alerta sanitària, es valora molt positivament l'experiència d'haver dinamitzat aquest procés, sobretot en els casos en què s'ha pogut completar.

La comunicació amb les escoles s'ha fet via correu electrònic, i la coordinació amb aquestes ha estat bona, excepte en els casos de les escoles que en principi s'havien interessat a participar però no han arribat a contestar les comunicacions, o simplement s'han fet enrere. S'ha pogut fer acompanyament al professorat, que en algunes ocasions ha tingut dubtes sobre el funcionament de les dinàmiques. El professorat també ha valorat molt positivament el propi procés, així com les dinàmiques i els materials.

L'equip dinamitzador, avesat al tracte amb infants i a la dinamització de processos similars, s'ha trobat molt a gust durant totes les fases. Ha pogut desenvolupar sense problemes la seva tasca, sempre en coordinació interna, vetllant pel bon funcionament dels tallers, tenint a punt els materials i realitzant els buidatges corresponents després de cada sessió.

La valoració de la dinàmica, tot i les dificultats, és bona. Les dinàmiques del tercer taller, dinamitzat per l'equip, també es valoren positivament. La diana per fer la prioritització de pors va funcionar molt bé i els infants en van entendre tant el funcionament com la utilitat.

La prioritització de millores a l'espai urbà amb peces Lego va agradar moltíssim, i va servir perquè els infants s'adonessin de la seva capacitat de decisió i de com la suma de les opinions dona resultats atribuïbles a la totalitat dels participants.

Pel que fa als materials, es valora molt positivament la utilització de materials vistosos i que provoquen l'acció. En aquest sentit, els materials que més han agradat són la roda de pors, els mapes i els gomets, les boletes de cotó (tot i els problemes abans esmentats), la silueta del monstre, les imatges impreses dels espais a millorar i les peces de Lego per fer la prioritització.

L'espai ha estat suficient i adient a l'activitat desenvolupada. Sempre s'ha disposat de pissarra, ordinador amb connexió i projector, i totes les necessitats logístiques han estat cobertes.

El retorn a les escoles s'ha fet via correu electrònic i no hi ha hagut cap incidència.

Aprenentatges i línies de millora del procés

- Millorar la participació dels infants amb NEE: en alguns casos, els infants que presenten NEE queden una mica al marge del procés. Caldria dedicar recursos i temps a transformar aquesta realitat: opcions d'adaptació de dinàmiques, suport de veïlladors de les escoles, dedicar més temps de debat a les aules que presenten més diversitat, fer detecció de necessitats de cada aula abans de les sessions, etc.
- Ampliar l'ús de la plataforma decidim.barcelona: és un recurs molt útil, però amb infància s'ha fet servir poc. Es proposa ampliar l'ús de la plataforma, per exemple publicant les trobades abans que tinguin lloc, mostrant-la durant les sessions, fent arribar un petit text explicatiu a les tutories, de manera que en puguin transmetre a l'alumnat l'existència i usos, etc. Els infants actualment estan familiaritzats amb els dispositius i els recursos de xarxa; es pot aprofitar aquest interès per motivar-los a utilitzar la xarxa amb altres finalitats.
- Introduir altres recursos tecnològics per millorar la participació dels infants (la xarxa n'ofereix molts que es poden utilitzar per motivar els infants a participar): des de sales de reunions virtuals a blogs, *padlets* i similars. Es proposa investigar en l'ús d'aquestes eines en l'àmbit d'infància.
- Estratègia en cas de cancel·lació del procés (vinculat a la proposta anterior): els recursos de la xarxa es poden utilitzar per acabar un procés que s'ha hagut de cancel·lar. Com que aquesta proposta està molt supeditada a l'accés dels infants als recursos tecnològics, i tenint en compte la bretxa digital, caldria fer un esforç per part de l'Administració per assegurar la igualtat d'oportunitats en l'accés a la xarxa.

2.21. La millora en la participació dels infants i adolescents als centres oberts

Claudia Raya, cap del Departament d'Atenció Social a la Família i la Infància

L'any 2020 el Departament d'Atenció Social a la Família i la Infància treu a concurs la "Contractació de la gestió dels serveis dels espais familiars i centres oberts de Sant Martí i les Corts".

Als centres oberts es presta un servei d'intervenció socioeducativa adreçat a infants i adolescents de 4 a 16 anys, prioritàriament a aquells que es troben en una situació de risc, i a les seves famílies.

Al Plec de les condicions tècniques per a la contractació d'aquest servei, el dret de la participació és present en els diferents elements que configuren el disseny del servei:

1. En els objectius generals del servei de centre obert: promoure la participació activa d'infants i adolescents en els equipaments que utilitzen.

Dintre de l'àrea de participació:

- Potenciar l'acció participativa dels infants i adolescents en el servei de centre obert (projecte, funcionament, organització...).
- Generar, de forma regular, activitats amb dinàmiques de participació i debat sobre el funcionament, l'organització i la programació d'activitats de l'equipament, a més d'altres aspectes relacionats amb el barri on està ubicat el centre obert, adaptant-les als diferents grups d'edat dels infants i adolescents.

2. En la descripció de les activitats bàsiques, on s'estableix l'àrea de participació definida per:

- Participació dels professionals i els infants i adolescents del servei en formacions o estratègies diverses que faci l'Ajuntament per impulsar diferents formes de participació dels infants i adolescents en els equipaments als quals assisteixen.
- Creació d'espais de participació dels infants i adolescents (assemblees o altres espais grupals): adreçades a un o diversos grups d'infants i/o adolescents del centre obert i dinamitzades per l'equip educador del centre obert.
- L'acompanyament de l'equip educador en aquests processos amb dinàmiques lúdiques i creatives.

3. En les obligacions de l'empresa adjudicatària:

- Amb relació al desenvolupament de projectes i/o altres accions conjuntament amb altres entitats/fundacions i amb el Departament d'Atenció Social a la Família i la Infància i amb altres departaments de l'Ajuntament de Barcelona, l'empresa adjudicatària col·laborarà, a demanda del Departament d'Atenció Social a la Família i la Infància, en la realització de projectes de forma conjunta amb altres departaments del mateix Ajuntament o d'entitats/fundacions per indicació de l'IMSS.

La definició de la participació com a objectius i àrees d'actuació permet establir la rellevància de la participació dels infants i adolescents en el projecte; però, sobretot, la incorporació de les estratègies de millora de la participació en els **critèris vinculats a l'objecte del contracte que depenen d'un judici de valor**.

De les sis àrees rellevants que constituïen els criteris valoratius que depenen d'un judici de valor, dues fan referència a la participació:

1. Proposta de millora de la qualitat en el treball per incrementar la participació de les famílies al Servei de Centre Obert.
2. Proposta de millora de la qualitat per implementar un sistema de participació dels infants i adolescents en el funcionament, el projecte i l'organització del Servei de Centre Obert.

Es valoraran les propostes metodològiques que desenvolupin i concretin el que es desenvolupa a la clàusula 6.2.2. (Àrea de Participació) del Plec de Prescripcions Tècniques Particulars, respecte de la participació dels infants i adolescents.

Justificació: "La Convenció dels Drets dels Infants i les normatives autonòmiques i municipals estableixen el drets dels infants a la participació en aquells temes que els afecten. És important, per tant, comptar amb propostes concretes per a l'execució d'aquest objectiu."

En un màxim de sis pàgines, les empreses aspirants van haver de presentar les seves millores, que serien valorades en base a quatre requeriments:

- Concreció de les accions proposades
- Coherència dels objectius del servei amb les accions proposades
- Viabilitat de les accions proposades
- Adequació de les accions proposades

El contracte va ser adjudicat el novembre del 2020 i a partir del 2021 està previst la posada en marxa de les millores presentades, que caldrà desenvolupar al llarg de la vida del contracte.

Marta Vilar, Programa Escoles + Sostenibles. Oficina de Canvi Climàtic i Sostenibilitat. Ecologia Urbana

Escoles + Sostenibles és un programa d'**acompanyament per a la transformació educativa** dels centres educatius amb perspectiva de **sostenibilitat**, que genera **millores tant en els aprenentatges com en l'entorn** de la comunitat educativa.

El programa pretén un **canvi integral de cada centre**, emmarcat en l'avenç col·lectiu com a **xarxa** de centres i en la transformació de la ciutat.

Escoles + Sostenibles és

- un procés de participació,
- una oportunitat d'innovació,
- un compromís d'acció.

És part d'una xarxa encara més gran, **Barcelona + Sostenible**, formada per unes 1.500 associacions, empreses, comerços, centres educatius i universitats, entre altres organitzacions, totes elles signants del Compromís Ciutadà per la Sostenibilitat, que cooperen entre si, que intercanvien informació, que comparteixen resultats i que participen en un procés d'aprenentatge i canvi col·lectiu.

Actualment, més del 50% de centres educatius de la ciutat de Barcelona formen part de la xarxa Escoles + Sostenibles i estan adoptant un enfocament integral de centre a l'educació per la sostenibilitat.

La visió del programa és la d'una ciutat on tots els centres educatius **formen persones conscients d'elles mateixes, del seu entorn i dels límits planetaris**, i que se senten responsables de cercar camins per un desenvolupament ecològicament viable, socialment equitatiu i econòmicament eficaç per distribuir riquesa. Són **persones actives i creatives, hàbils per clarificar valors i interessos, imaginar alternatives, negociar solucions i participar en la seva implementació**.

La missió del programa és **acompanyar** els equips dels centres educatius a incorporar criteris de sostenibilitat en tots els àmbits de la seva tasca educativa, amb un **enfocament integral**. Amb aquesta finalitat, contribueix als aspectes següents:

- Desenvolupar una mirada crítica sobre el que es fa.
- Obrir horitzons de possibilitats sobre el que es pot fer.

Abordar l'educació per la sostenibilitat en el marc d'Escoles + Sostenibles suposa un **canvi sistèmic**, que afecta tots els àmbits de la vida del centre.

Al programa Escoles + Sostenibles s'impulsa la participació en projectes reals de transformació de l'entorn que proveeixin els participants de criteris i constitueixin, en si mateixos, una experiència reeixida.

Un projecte així Compromet activament l'alumnat en el procés d'identificar qüestions, investigar-les, buscar solucions, dur-les a terme i avaluar-ne l'impacte. D'aquesta manera, el projecte estimula els participants a desenvolupar una mirada crítica i a explorar alternatives possibles, al mateix temps que van comprènent millor la naturalesa complexa i multidimensional de la crisi socioambiental.

Infants i joves són persones pensadores i capaces de prendre les seves pròpies decisions sobre el que constitueix una actuació responsable. Per tant, no és el nostre objectiu educatiu canviar el comportament o ensenyar comportaments concrets, sinó empoderar l'alumnat, millorant la seva comprensió de l'entorn, desenvolupant la seva capacitat per actuar i reforçant la seva determinació a fer-ho.

En aquest **aprenentatge orientat a l'acció**, l'alumnat es compromet en el projecte i reflexiona sobre l'experiència en un cicle d'acció i reflexió que comporta adquisició de coneixements, desenvolupament de competències i clarificació de valors, relacionant conceptes abstractes i experiència personal. El paper del professorat és crear l'entorn d'aprenentatge que afavoreixi les experiències i la reflexió de l'alumnat.

Més enllà dels resultats concrets obtinguts mitjançant els projectes que es duen a terme, el valor educatiu es troba precisament en el procés. La **reflexió sobre la pràctica** és essencial per a l'aprenentatge.

Tanmateix, cada projecte té també un efecte, gran o petit, de transformació del centre, i el conjunt de projectes successius, curs rere curs, constitueix un procés de millora contínua.

El projecte de sostenibilitat ha de ser un espai participatiu on l'alumnat, amb tota la comunitat educativa, tingui oportunitat d'entendre què significa una **forma de vida democràtica** i exercitar-la. Així, prenent part activa en el projecte i implicant-nos a imaginar com podem millorar el nostre entorn i a fer possible transformacions concretes, desenvolupem habilitats necessàries per crear una societat més sostenible, començant per l'aprenentatge i la pràctica de la mateixa participació. I és que a participar se n'aprèn participant i, en l'educació per la sostenibilitat, **la participació és un fi i un mitjà**.

Per això es fomenta que el projecte de sostenibilitat sigui **compartit per tothom** i que tant l'alumnat com el professorat, la Direcció, l'Administració, el personal de suport i manteniment, les famílies i les entitats col·laboradores s'hi sentin interpel·lats. Tots els membres de la comunitat educativa tenen un paper important a l'hora de definir i treballar els objectius de sostenibilitat del centre. Aquest és un tret del compromís global d'escola.

Incorporar la diversitat de la comunitat educativa significa reconèixer tothom com a agent actiu, amb drets, responsabilitats i capacitat de compromís. Per tant, cal garantir el reconeixement de totes les veus, idees i aportacions, i permetre opinar i formar part de la decisió, l'execució i l'avaluació de les accions dutes a terme. Alhora, els papers de cadascú poden ser diferents i en cada moment del procés es pot valorar qui ha de tenir un rol més rellevant o menys. Naturalment, formar part de la comissió coordinadora del projecte de sostenibilitat, o **Comissió E+S**, és una oportunitat especialment intensa i privilegiada de participació i aprenentatge de la participació.

Des del començament, quan un centre decideix entrar a formar part de la xarxa Escoles + Sostenibles, convé que totes les persones implicades en el centre tinguin constància de la voluntat manifesta d'incorporar la sostenibilitat en el dia a dia. Certament, aquest compromís s'anirà traduint en canvis concrets que seran la millor forma de visualitzar el procés. Però, més enllà de l'evidència dels fets, cal **establir bones dinàmiques de comunicació** entre els diferents agents de la comunitat.

Es tracta d'assegurar que tothom tingui accés a una informació àmplia, actualitzada, contrastada, comprensible i transparent sobre tots els aspectes del projecte que estem duent a terme. Convé pensar com explicar i compartir objectius, accions i resultats i també com animar els diferents col·lectius a dialogar sobre els esforços, els avenços i el grau de satisfacció de cadascú.

Per tant, la comunicació no és només un procés de transmissió i difusió d'informació: ha de generar contextos, espais i eines que permetin la participació i la reflexió. Hem de preguntar-nos com podem escoltar millor i promoure la resposta dels diferents interlocutors i com podem potenciar el diàleg necessari per construir un consens i un compromís bàsic per assolir els canvis desitjats. Participació i comunicació estan estretament lligades, una no pot ser-hi sense l'altra.

És molt important buscar la implicació dels infants i joves des de l'inici en el disseny del pla de comunicació del projecte, en la definició del contingut i en la tria dels canals més adequats.

La **Comissió d'Escoles + Sostenibles**, a més de vetllar per la coordinació i el desplegament del projecte de sostenibilitat, té un paper clau en la comunicació, ja que pot funcionar com a node vertebrador i que reculli alhora les opinions i les reflexions de cada col·lectiu.

En alguns centres educatius hi ha grups dinamitzadors formats per alumnat que d'una manera engrescadora i divertida motiva els companys i companyes a tirar endavant les accions liderades per la Comissió.

Aquestes estratègies no estan renyides amb el rigor i l'exposició de dades específiques que evidencien la problemàtica i permeten establir els objectius que volem assolir a través del projecte. Parlar des de l'emoció, generar sentiment de pertinença i fer sentir part de la solució suscitarà més interès que limitar-nos a mostrar les dades.

Exemple de participació. El cas de l'Escola Sant Josep Oriol

Durant el curs 2017-2018, a l'**Escola Sant Josep Oriol** es van dur a terme diversos processos participatius per crear les comissions que liderarien el projecte d'Escoles + Sostenibles: la Comissió Verda, formada per dos delegats, mestres i famílies; la Comissió Escarola, formada per alumnat i professorat i, per últim, l'Eskamot Verd, format per alumnat de cycle superior. La Comissió Verda i l'Escarola defineixen propostes d'accions sostenibles per a l'escola i decideixen quines són les millors perquè l'Eskamot Verd les materialitzi. En el cas de la Comissió Escarola, alguns dels membres van ser proposats i escollits pels companys i companyes, d'altres van presentar-se de forma voluntària i d'altres van utilitzar un joc per triar les característiques de la persona que els havia de representar per després decidir quines encaixaven més amb el perfil descrit. Pel que fa a l'Eskamot Verd, l'alumnat que es presentava havia de fer un breu discurs engrescador per a la classe. L'èxit va ser tan gran, que van escollir tot l'alumnat que s'havia presentat i posteriorment van dissenyar un vestuari únic que l'identifiqués.

Més informació a la [**Guia del programa Escoles + Sostenibles. Passem a l'acció!**](#)

Enllaç al vídeo [**Ara et toca a tu. Crea el teu propi Eskamot!**](#)

La participació, un eix fonamental del projecte de refugis climàtics a les escoles

Marta Vilar, Programa Escoles + Sostenibles. Oficina de Canvi Climàtic i Sostenibilitat. Ecologia Urbana

El Pla Clima de Barcelona és un pla transversal que recull 242 accions fins al 2030. Un pla estratègic amb propostes per mitigar els efectes del canvi climàtic, propostes d'adaptació, de justícia climàtica i de foment de la participació ciutadana.

Entre altres, recull accions per augmentar l'adaptació i la resiliència de la ciutat davant els efectes del canvi climàtic que ja notem. Concretament, la línia d'acció 1 relativa al benestar de la ciutadania, “les persones primer”, en el punt relatiu a “prevenir la calor” preveu millorar les condicions de confort tèrmic en edificacions i espais públics de la ciutat i crear una xarxa d'espais de refugi climàtic davant altes temperatures, per garantir la salut i tenir una cura especial dels col·lectius més vulnerables.

L'Ajuntament de Barcelona ha rebut el finançament de l'Urban Innovation Action (UIA), un programa de la Comissió Europea per al projecte “**Adaptar escoles al canvi climàtic a través del verd, el blau i el gris**”, que planteja intervencions a onze escoles, amb un paquet de mesures blaves (incorporació de punts d'aigua), verdes (espais d'ombra i vegetació) i grises (actuacions sobre els edificis per millorar-ne l'aïllament).

En què consisteix el projecte

L'objectiu és convertir onze escoles que actualment són vulnerables a la calor en refugis climàtics oberts a tota la ciutadania implementant solucions tradicionals contra la calor als edificis i transformant els patis amb la incorporació de vegetació, espais d'ombra i punts d'aigua.

Eixos de treball

- Participació: l'alumnat, la comunitat educativa i les diverses institucions i experts que participen en el projecte consensuaran el disseny dels espais i en definiran les necessitats específiques.
- Projecte educatiu: la definició i el seguiment d'aquestes mesures estaran inclosos en el projecte educatiu del centre, que treballarà principalment la informació i formació sobre el canvi climàtic.

- Obertura d'espais per a la ciutadania: l'objectiu és que aquests espais no només serveixin per a l'alumnat de l'escola, sinó també per a tota la ciutadania de l'entorn, que podrà accedir als patis en període no lectiu.
- Salut i avaluació: tots els canvis seran monitoritzats des de la perspectiva de la salut i el benestar, de manera que es pugui avaluar l'impacte aconseguit en paràmetres ambientals, de salut, benestar, etc.
- Replicabilitat: es busca que, a través d'aquestes actuacions, la ciutadania i la comunitat escolar coneguin la necessitat d'impulsar mesures per adaptar la ciutat al canvi climàtic i que siguin unes mesures replicables a altres edificis, sobretot escoles.

El procés participatiu

El projecte de convertir onze escoles de Barcelona en refugis climàtics ha incorporat la participació com un eix fonamental, tant a les fases inicials de definició de necessitats i mesures, com a les fases finals de valoració i avaluació de les intervencions executades.

L'equip tècnic del projecte ha anat valorant, en tot moment, les demandes i opinions expressades pel conjunt de la comunitat educativa dels centres implicats, començant per l'alumnat i seguint pel professorat, l'equip directiu, el personal no docent (acollida, menjador, consergeria, manteniment, etc.), les famílies (representades a través de les AFA) i altres entitats o equipaments que tenen una relació estreta amb els centres.

Un dels principals objectius de la participació ha estat ajustar les intervencions tècniques a les necessitats reals de les comunitats educatives, sempre amb l'objectiu final que aquestes accions servissin per convertir diversos espais dels centres en refugis climàtics. Al mateix temps, la participació ha permès que les comunitats educatives se sentissin protagonistes del projecte i del futur del centre, i també ha servit per informar-les dels avenços del projecte i reforçar-ne el component pedagògic. En alguns centres, fins i tot, la participació ha actuat com a catalitzadora d'altres processos participatius interns, com ara qüestionaris adreçats a les comunitats educatives o dinàmiques de debat i pluja d'idees a l'interior de les aules.

Quatre sessions participatives amb objectius diferents

El procés participatiu es desenvolupa, principalment, per mitjà de quatre sessions participatives en cadascun dels centres participants i al llarg de dos cursos escolars (2019-20 i 2020-21). Si bé les dues primeres sessions van ser presencials, la pandèmia de la COVID-19 ha obligat a fer la resta de manera telemàtica.

Durant el curs 2019-2020, la primera sessió va servir per contrastar i validar les necessitats que tenia cada centre en clau d'adaptació climàtica (és a dir, per afrontar els episodis de calor) i també per prioritzar les solucions tècniques a implantar a partir d'un catàleg de mesures definit prèviament.

En alguns centres, aquestes primeres sessions van incloure un espai per tal que l'alumnat de 5è expliqués a la resta de participants els resultats dels debats que havien tingut a classe i al conjunt de l'escola sobre les mesures necessàries per adaptar-se millor al canvi climàtic. En d'altres casos, els dies previs a les sessions es van habilitar mecanismes diversos per tal que l'alumnat dels centres expressés les seves necessitats mitjançant, per exemple, la confecció de murals o la gravació de propostes amb tauletes.

La segona sessió, també durant el curs 2019-2020, va servir per posar en contacte els equips d'arquitectes adjudicatariis dels projectes d'intervenció a les escoles i les respectives comunitats educatives de cada centre. D'aquesta interacció en van sorgir rics debats sobre com concretar i implementar les solucions que s'havien prioritzat per a cada centre (d'acord amb els resultats de la primera sessió i la valoració d'altres aspectes tècnics).

Entre la segona i la tercera sessió participativa es va dur a terme una sessió de retorn parcial —ja de manera telemàtica— que va servir per presentar als centres els projectes de les obres que havien elaborat els equips d'arquitectes i que s'executarien durant l'estiu de 2020. Va ser l'oportunitat per aclarir dubtes i acabar d'ajustar alguns aspectes.

La tercera sessió es va fer novament de manera telemàtica, a l'inici del curs 2020-2021. Si a les dues primeres sessions l'alumnat va participar conjuntament amb la resta de la comunitat educativa, en aquesta ocasió es va plantejar una sessió per a persones adultes i una altra sessió diferenciada amb l'alumnat. En ambdós casos, l'objectiu era recollir les primeres valoracions de la comunitat educativa sobre les intervencions executades, tant d'aquelles més ben valorades com de les que no acabaven d'agradar del tot. Prèviament a les sessions, es va habilitar un qüestionari en línia per tal que tota la comunitat educativa pogués expressar les opinions sobre els resultats de les obres.

A la quarta sessió, que es va dur a terme a final del curs 2020-2021 coincidint amb el període de calor, l'alumnat va poder valorar a través d'una sessió participativa l'eficàcia de les mesures implementades, tant als edificis dels centres com als patis.

Valoració del procés participatiu

El procés participatiu ha demostrat ser una de les claus d'èxit del projecte. Tal com s'ha dit, ha servit per adequar les mesures implementades a les necessitats de cada centre, però també per fer participants les comunitats educatives dels processos de transformació que han patit les escoles, i donar-los a conèixer els reptes associats a l'emergència climàtica.

Des de l'equip tècnic del projecte, ha resultat fonamental que la participació fos dirigida i conduïda per una part de l'equip dedicada específicament a aquesta funció i amb personal especialitzat en la matèria. També ha estat important dissenyar sessions i dinàmiques participatives que fossin àgils i que facilitessin la implicació de l'alumnat. Al mateix temps, havien de ser sessions que produïssin resultats útils per als equips tècnics encarregats de la redacció dels projectes i l'execució de les obres.

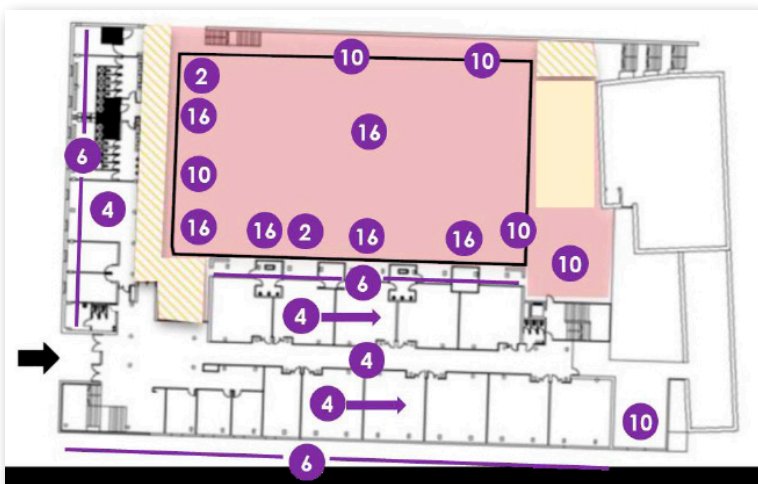
La participació, no obstant, ha hagut d'afrontar dificultats diverses. En primer lloc, la de facilitar la implicació de l'alumnat; calia adaptar el llenguatge i les dinàmiques a les necessitats dels infants. En segon lloc, la pròpia dinàmica del projecte —condicionada per exigències administratives— ha obligat a forçar el calendari i, en alguns casos, ha deixat poc marge per a una participació més aprofundida. Les pròpies dinàmiques internes dels centres, en contraposició a les dinàmiques dels equips d'arquitectes, s'han hagut de fer quadrar. Finalment, l'aparició sobtada de la COVID-19 ha obligat a eludir la presencialitat i a organitzar sessions a distància, la qual cosa ha dificultat, sobretot, la participació de l'alumnat. No obstant això, les eines telemàtiques (qüestionaris en línia, panells interactius, etc.) s'han mostrat útils i han permès adaptar-se a la situació sobrevinguda.

Més informació sobre **Refugis climàtics**.

Enllaç al **vídeo resum sobre Refugis climàtics**.

Moment de participació amb l'alumnat durant la primera sessió participativa a l'escola Can Fabra (Sant Andreu).

Plànol amb aportacions de la comunitat educativa durant la primera sessió participativa a l'escola Ítaca (les Corts).

Visita a les escoles amb els equips d'arquitectes i la comunitat educativa durant la segona sessió participativa a l'escola Font d'en Fargas (Horta-Guinardó).

Marta Vilar, Programa Escoles + Sostenibles. Oficina de Canvi Climàtic i Sostenibilitat. Ecologia Urbana

La Conferència Internacional de Joves Tinguem Cura del Planeta és un procés que convida joves de tot el món a reflexionar i actuar per millorar el planeta. És un procés educatiu que busca el compromís i la responsabilitat del jovent per superar la crisi social i ambiental que pateix el nostre planeta, mitjançant un procés interactiu dut a terme per joves d'entre 13 i 16 anys de diferents localitats, regions, països i continents que aprenen i actuen units per un objectiu comú: tenir cura del planeta.

A Catalunya, la Conferència Internacional de Joves es concreta en el procés Tinguem Cura del Planeta, el qual apropa la dimensió de la política ambiental a l'educació reglada. Mobilitza i compromet la gent jove a **analitzar i debatre**, amb la resta de la comunitat educativa, els principals reptes socioambientals actuals. És un procés de construcció de l'aprenentatge en el qual el jovent es reuneix, delibera sobre els temes que ell mateix proposa i **escull representants** que han de comunicar les idees acordades en diferents espais d'intercanvi. Aquest procés inclou la realització de **conferències escolars, conferències catalanes i estatals** i, finalment, d'àmbit **internacional**.

El procés global es basa a:

- Transformar cada centre educatiu i el seu entorn en un **espai actiu de construcció de coneixements** i propiciar la **participació democràtica** i el debat en l'esfera global i local.
- **Despertar i enfortir la participació de la comunitat educativa** en el debat de temàtiques urgents, generalment limitades als centres d'investigació o de formulació de polítiques públiques.
- Promoure que el jovent **assumeixi responsabilitats individuals i col·lectives** per provocar una millora de la qualitat de vida local i planetària.

Els principals objectius de les conferències regionals, estatals i internacionals són:

- Promoure **l'intercanvi d'experiències** que pretenen resoldre reptes socioambientals globals per mitjà de l'educació i la participació de la societat.
- Permetre que el major nombre possible de joves, professorat i comunitats educatives s'apropiïn **localment dels compromisos planetaris i assumeixin responsabilitats** per millorar el món.

Així doncs, el procés global es basa en quatre pilars essencials:

- **La noció de “responsabilitat”.** El reconeixement de les responsabilitats o compromisos individuals i col·lectius és l'eix potenciador del procés. Cada persona és responsable dins els seus límits d'accés a la informació i al poder.
- **Jove escull jove.** Delegats i delegades, representants de l'alumnat a les conferències, són elegits, per vot o per consens, pels seus iguals.
- **Jove ensenya jove.** Un equip de joves de 18 a 30 anys d'edat coordina els tallers de joves de menys edat durant les conferències. Són els facilitadors.
- **Una generació aprèn amb l'altra.** Malgrat que el jovent té el protagonisme del projecte, el vincle i el diàleg amb les generacions involucrades són primordials. Pel que fa a l'educació per a la sostenibilitat, aquesta característica és encara més important quan es basa en els conceptes nous que el jovent pot transmetre a l'entorn.

Aquesta proposta va néixer com a pas previ a la **Conferència Internacional per Infants i Joves sobre Medi Ambient “Cuidem el Planeta”**, que va tenir lloc a Brasília (Brasil) del 5 al 10 de juny de 2010. Així doncs, el Tinguem Cura del Planeta té una trajectòria de 10 anys que no s'ha aturat. Des del curs 2012-2013, els centres que volen participar en el procés celebren la seva Conferència Escolar per assumir els compromisos que els permetin desenvolupar unes accions que transformin l'entorn més proper. També fan trobades amb altres centres per intercanviar les seves experiències; són les anomenades CONFINT Catalanes i de n'han realitzat set edicions. Cada dos cursos, a més a més, es “programa” una trobada estatal, en la qual joves de les diferents comunitats autònomes poden posar en comú les accions que fan des dels seus centres i poden elaborar una estratègia col·lectiva, l'última realitzada el 2018 a Alcaraz, amb l'assistència de més d'un centenar de joves.

Per tal de facilitar el seguiment del procés s'ha establert una proposta dels passos que cal seguir, en la qual es detallen un seguit d'objectius i fites que s'han d'aconseguir en cadascuna de les fases:

- **1a fase. Diagnostiquem, planifiquem i actuem:** cal conèixer el nostre centre i entorn, i decidir quines responsabilitats i accions transformadores hi desenvoluparem.
- **2a fase. Millorem i impliquem:** analitzem les actuacions que encara no hem assolit o que es poden millorar i ens centrem a implicar els actors del nostre entorn en les accions.
- **3a fase. Comuniquem i passem el relleu:** avaluem el canvi que ha fet el centre respecte de les accions que s'havien avaluat i diagnosticat durant el primer curs. Així doncs, mitjançant indicadors, comparem l'estat del centre al llarg d'aquests tres cursos. És el moment per comunicar dins i fora del centre les millores que s'han aconseguit gràcies a la implicació de tothom.

Per la dinamització de les conferències en els centres escolars catalans hi ha disponible la *Guia metodològica Tinguem Cura del Planeta*, amb informació històrica del procés i propostes de dinàmiques per fer els passos fins la Conferència. També hi ha un vídeo resum del procés.

L'empoderament del jovent en tot el procés i l'intercanvi d'experiències de jove a jove, estimula el procés per si sol. La valoració que en fa tant alumnat com professorat ho justifica:

“Tinguem Cura del Planeta va ser una experiència que no oblidaré mai. Em va fer obrir els ulls cap al món real: un món que no mira el medi ambient i que, per tant, té un gran impacte negatiu en el planeta. Gràcies a aquesta trobada m'he carregat de ganes per intentar canviar-lo.” (Enzo, Vilanova i la Geltrú)

“[...] ha estat una manera de veure més clar el poder que tenim els joves i que en equip podem aconseguir moltes coses.” (Mariona, Barcelona)

“[...] ha estat ple de coneixements, treball i noves amistats però, sobretot, molta emoció.” (Nieves, Barcelona)

“[...] aquesta experiència m'ha sembla única i irrepetible. Hem sentit uns forts vincles d'amistat entre nosaltres.” (Sergi, Barcelona)

“[...] l'experiència Tinguem Cura del Planeta és única, veus en altres joves, més joves, aquell descobriment del neguit, de la mirada crítica, de voler actuar i actuar que tu vas incorporar fa uns pocs anys al teu dia a dia, i ara els pots facilitar esdevenir ciutadans que visquin en el planeta d'una altra manera, d'una manera més sostenible.” (Joana Bastardas-Llabot, facilitadora)

“[...] Sempre hem cregut que l'intercanvi d'experiències ens enriqueix i ens permet un relançament i un creure'ns de debò el que fem als centres. Doncs ara, amb aquestes iniciatives, ja tenim un bon motiu per sortir del centre. Cal creure que no és perdre una matí de classes, sinó fer un pas més com a escola compromesa i cedir la paraula als nostres alumnes. Que ho expressin ells, que siguin crítics, que es posin nerviosos parlant en un auditori. D'això es tracta no?... de despertar el nervi i per unes hores creure en la feina que fan a l'escola per tornar-hi més reforçats i amb ganes de contagiar de bones accions els companys que potser no se senten atrets pels equips verds, pels comitès, etc. Participar és, en resum, una gran i bona excusa per comprovar que avancem en bona direcció.” (David Farell, professor)

Enllaç a la [Guia metodològica Tinguem Cura del Planeta](#).

Enllaç al [Vídeo resum del procés Tinguem Cura del Planeta](#).

Enllaç al [Vídeo resum de la VI Conferència Catalana \(2018\)](#).

Francesc Roma, Ecologia Urbana; Pilar Lleonart i Gretel Vila, Direcció d'Educació. Àrea de Cultura, Educació, Ciència i Comunitat

És un projecte de l'Àrea d'Ecologia, Urbanisme i Mobilitat que té l'objectiu de transformar els entorns escolars en llocs segurs i saludables amb espais d'estada i joc i amb menys contaminació.

La intervenció urbanística en els entorns escolars es concreta en quatre aspectes:

- Pacificació del trànsit en l'entorn escolar
- Millora de l'habitabilitat com a lloc d'estada
- Visualització de l'entorn escolar
- Implicació de les comunitats educatives i veïnals en la configuració i ús dels nous espais

Els criteris de prioritització per a la inclusió del centre escolar en el programa són:

- Escoles de 0 a 12 anys
- Escoles amb punts complicats de seguretat viària detectats per la Guàrdia Urbana
- Centres amb més necessitat d'impuls educatiu
- Escoles demandades pels districtes
- Escoles amb una alta contaminació ambiental
- Consolidació de les accions provisionals fetes per la necessitat d'espai derivades de la pandèmia

Entre el 2020 i el 2023 es pacificaran més de 200 entorns escolars en el marc d'aquesta iniciativa, amb la cronologia següent:

- 2020: actuacions a 26 escoles sense procés participatiu, duent a terme tan sols una breu consulta a les escoles i famílies.

- 2021: actuacions a 75 escoles (durant l'estiu). Durant el 2020 s'han redactat els avantprojectes i s'ha realitzat una prova pilot del procés de cocreació.
- 2022: actuacions previstes a 54 escoles, realitzant a totes elles un procés de cocreació.
- 2023: actuacions per definir.

Enllaç al [programa](#).

Durant la realització de les actuacions a les 22 escoles del 2020 va sorgir la demanda d'incorporar més participació de la comunitat educativa, molt especialment dels infants, en el disseny de la intervenció. Per aquesta raó, des del Departament de Barris Educadors de la Direcció de Ciutat Educadora i Cultura als Barris de l'IMEB, amb el suport de l'Institut Infància i Adolescència de Barcelona - Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona (IIAB), es va realitzar un prova pilot per tal de desenvolupar una metodologia de cocreació que comptés amb infants, famílies, personal docent i no docent, i fins i tot altres agents del territori vinculats (extraescolars), en les escoles on es preveuen actuacions l'estiu del 2021. Aquesta prova pilot constava de:

- Document d'orientacions per a fomentar la participació de tota la comunitat educativa: adreçat a AFA, infants i personal docent i no docent per a una participació autogestionada. Aquest document es va repartir a tots els centres educatius amb actuacions previstes.
- Procés de cocreació amb un acompanyament específic per a infants a cinc escoles de districtes diferents: dues sessions, una abans i l'altra després de l'avantprojecte, en un grup bombolla. Es tractava d'una sessió presencial amb infants realitzada en horari escolar (amb seguretat COVID-19) per a recollir les seves aportacions i prioritats per a l'avantprojecte. Abans d'acabar l'any es van programar les cinc sessions de retorn de l'avantprojecte per tal de contrastar-lo des de la perspectiva dels infants.
- Procés de cocreació amb un acompanyament específic en línia per a les AFA a cinc escoles de districtes diferents: una sessió amb famílies i infants. Durant el 2020 es va realitzar la sessió en línia amb les famílies (acompanyades dels fills o filles) a cadascuna de les escoles. Durant les sessions es van abordar temes com: reconèixer els usos que es fan o que es voldrien fer a l'entorn de l'escola; identificar-ne les prioritats; reconèixer el que més i el que menys agrada; a partir d'imatges d'altres projectes de protegim les escoles, fer-ne valoració i identificar perquè els agrada i què els agradaria pel seu centre

Actualment, per a les actuacions previstes per a l'estiu de 2022 i sobre base de les conclusions extretes de la prova pilot s'està portant a terme un procés participatiu autogestionat basat en una guia de cocreació que es va fer arribar a les 54 escoles incloses al programa del 2022. A més a més de diverses sessions informatives on s'explicava tot el procediment, s'han ofert a les escoles nou sessions presencials amb infants per a la detecció de necessitats en aquells centres educatius de més complexitat i 37 sessions presencials amb infants per al retorn de l'avantprojecte.

Innovacions per potenciar la participació dels infants

Els objectius del procés de cocreació són aportar a les persones tècniques responsables del projecte Protegim les escoles les principals necessitats i demandes de la comunitat educativa, identificant molt bé les principals prioritats, així com aportar idees i inspiracions

per crear solucions tècniques. No es tracta de fer un llistat de peticions ni de dissenyar l'espai. Es tracta d'identificar què fan o què els agrada fer en aquests espais, quins són els aspectes que més els preocupen o que millorarien i quins volen potenciar. Es vol involucrar les comunitats educatives (infants, famílies i equip docent) en el procés de disseny.

Condicions que han fet possible les innovacions i aspectes que s'han potenciat

Cada vegada hi ha més professionals –dins de l'àmbit educatiu, al col·legi d'arquitectes, a les associacions–, que tenen incorporada la mirada de la participació infantil. També és clau una ferma predisposició política, amb documentació aprovada al Consell Municipal, i això ho tenim. Per altra banda, l'existència del Reglament de participació, que obliga a fer participació en projectes estratègics, i d'una estructura de participació (de personal tècnic) que afavoreix que això passi.

Un altre element és el potencial de les associacions de pares i mares, de les escoles, les associacions de famílies, que afavoreixen la participació infantil, així com la creació del Grup Motor de Participació de la Infància i de l'Institut d'Infància, que afavoreix la creació de projectes concrets i la creació de xarxes professionals.

El curs 2020-2021, la Direcció d'Educació (Àrea de Cultura, Educació, Ciència i Comunitat) - IMEB va impulsar la participació amb l'elaboració d'una estratègia participativa de cocreació amb la comunitat educativa (personal docent i no docent, alumnat i famílies), l'establiment d'una metodologia de cocreació i la seva avaluació, així com la coordinació amb el Consorci d'Educació, els districtes i les escoles incloses al programa.

Cercles de participació infantil

Protegim les escoles té una part analista, ja que recull idees i aportacions de la comunitat educativa. També té una part d'acció participativa transformadora, des del moment que els infants actuen de manera puntual i esporàdica per aportar idees i debatre la transformació del seu entorn.

Evolució del projecte

Les actuacions que es van portar a terme durant el 2020 es van fer sense un procés participatiu que comptés amb la visió dels infants. A partir d'aquí, i gràcies a la prova pilot del curs passat, s'ha pogut elaborar una guia per a la participació autogestionada.

El propòsit d'aquesta guia és que les escoles recullin de forma autònoma les necessitats de tota la comunitat educativa per tal de donar-les a conèixer a Estratègia Urbana. Posa a disposició dels centres educatius un recull de dinàmiques i propostes d'activitats per tal que els centres educatius duguin a terme de forma autònoma un procés participatiu amb el màxim de persones del centre (infants, famílies i equip docent), adaptant el procés a la realitat del seu centre. Per altra banda, tal i com s'explica anteriorment, es fan sessions presencials en aquelles escoles on es detecta que necessiten un suport extra, tant per a la primera fase del procés participatiu com per al retorn de l'avantprojecte, prioritzant aquells centres educatius de primària i secundària. En aquestes sessions s'explicaran els plànols i es faran dinàmiques amb els infants. Quan finalitzi el procés ens sembla interessant que l'escola pugui donar a conèixer el procés participatiu al veïnat a partir de petites accions proposades a la guia.

Reptes de futur i properes innovacions

És difícil tenir experiències completes, reeixides, on es vegi que la participació d'aquest grup d'infants ha millorat el projecte. Necessitem algun tipus de metodologia, sobretot en l'àmbit d'urbanisme. Fer l'equivalent a una anàlisi topogràfica de la participació, o sociogràfica d'usos. Però és un treball costós.

I després seria important una bona formació de personal tècnic sobre participació infantil.

Seria interessant convidar professionals de la gestió de la ciutat al Grup Motor perquè els que treballem amb infància aprenguem una mica sobre els condicionants de la gestió urbana.

Un repte és continuar impulsant la participació de les infàncies de manera transversal en tot allò que els pertoca, com a ciutadania de ple dret, com a subjectes polítics; i és per aquesta raó que en la construcció de la ciutat i dels barris, la seva mirada i participació són indispensables. Hi ha molt camí per fer, per això calen projectes que posin en el centre la veu de les infàncies, al llarg de tot el procés participatiu i de cocreació. I que s'avaluïn els impactes d'aquesta participació per tal de millorar i aplicar mecanismes correctors en els processos i en les metodologies participades amb els infants.*

* També l'Alicia Navarro, de la Direcció de Cultura i Educació als Barris. ICUB, ha estat implicada en Protegim les escoles.

3. Altres reptes, avenços i iniciatives en disseny i/o procés de concretar-se

3.1. Incorporació de la participació d'infants als plecs de prescripcions tècniques

Isabel Ruiz. Districte de l'Eixample

Les darreres licitacions dels contractes per a la dinamització i organització dels serveis d'infància dels casals infantils efectuades al 2019 i 2020 incorporen aquest aspecte en els plecs de prescripcions tècniques, tant a la clàusula de prestacions objecte del contracte (*"Es treballarà per impulsar la participació dels infants en el servei de manera que s'impliquin en el disseny d'iniciatives i processos que es defineixin al servei per a l'assoliment dels objectius plantejats."*) com a l'apartat que descriu l'organització de l'espai i de les activitats (*"L'assemblea de grup és un espai on els infants es troben per compartir amb els companys i companyes allò que desitgen: experiències, aprenentatges, descobertes... Poden plantejar-se a l'inici de la tarda, moment en què l'equip d'educadors i educadores aprofitarà per presentar les activitats plantejades, o al final per poder fer valoració de la tarda amb els infants. Aquests espais s'han d'adaptar en funció de les edats dels infants."*).

3.2. Incorporació de la participació d'infants en el disseny i l'organització de la festa conjunta dels casals infantils de l'Eixample

Isabel Ruiz. Districte de l'Eixample

Amb l'objectiu de donar visibilitat a la important tasca que realitzen en el desenvolupament dels infants i com a servei de suport a les famílies i promoure el seu ús entre les famílies del districte, l'any 2013 es va proposar fer una activitat conjunta amb totes les persones usuàries dels quatre casals infantils i oberta a la ciutadania. D'aquesta manera va néixer "Sortim al carrer! Festa dels Casals Infantils de l'Eixample". Des d'aleshores aquesta proposta s'ha continuat desenvolupant anualment, tot i que des del 2018 s'emmarca en la celebració del Dia Internacional dels Drets dels Infants.

El disseny, l'organització i la realització del projecte es fa de forma conjunta entre els equips de professionals dels quatre casals infantils i la tècnica referent d'infància del Districte. També hi col·labora el Departament de Comunicació del Districte amb la difusió de l'acte.

Per tal d'afegir un plus de qualitat al projecte i avançar en l'àmbit de la participació dels infants, es proposa incorporar els infants usuaris dels nostres casals infantils en el disseny i organització de la propera festa (novembre 2021).

La metodologia serà la següent:

- Comissió d'organització: l'equip educatiu de cada casal infantil proposarà el projecte a tots els seus infants usuaris a partir dels 6 anys, els quals decidiran lliurement si volen participar-hi. Els infants que hi estiguin interessats formaran la comissió d'organització de la festa i d'aquesta comissió es triaran els portaveus (dos de cada casal) que seran els que assistiran a les reunions de coordinació amb els altres casals i el Districte.
- Portaveus: es triaran dos infants a cada casal, de forma consensuada. Es promourà la paritat de gènere o la prevalença del gènere femení.
- Grup Motor: estarà compost pels portaveus dels quatre casals, les coordinadores dels quatre casals i la tècnica d'infància.

Les fases i cronologia del projecte seran les següents:

- Exposició del projecte a cada casal infantil per part de l'equip educatiu de cada casal: finals d'abril (durada: una setmana).
- Creació de la comissió d'organització a cada casal infantil: principi de maig (durada: una setmana).
- Cerca de propostes de racons per fer el dia de la festa per part de la comissió d'organització de cada casal infantil: mitjan-final de maig (durada: tres setmanes).
- Reunió de les quatre coordinadores i de la tècnica d'infància per preparar la reunió de presentació de propostes per part dels portaveus de cada casal infantil: final de maig (durada: un matí).
- Reunió de portaveus i coordinadores dels quatre casals infantils i la tècnica d'infància per presentar i consensuar les propostes de racons a fer el dia de la festa. Es triarà una proposta de cada casal infantil: principi de juny (durada: 1 h 30 minuts, en horari de tarda).
- Explicació per part dels portaveus de cada casal infantil a la comissió d'organització de les propostes sorgides de la reunió del Grup Motor: principi de juny (durada: una tarda).
- Detecció de les necessitats que s'han d'assumir per a la realització de les propostes i col·laboració en la contractació de serveis externs, si escau, per part de la comissió d'organització de cada casal infantil: mitjan juny (durada: dues setmanes).
- Reunió de portaveus i coordinadores dels quatre casals infantils i la tècnica d'infància per compartir les necessitats de cada proposta i traslladar-les a un mapa per fer visible el resultat: mitjan setembre (durada: 1 h 30 minuts, en horari de tarda).
- Realització de la festa. Els infants que han intervingut en el procés de disseny i organització participaran en la festa al mateix nivell que la resta d'infants assistents: novembre (durada: 3 h, en horari de tarda).
- Reunió de portaveus i coordinadores dels quatre casals i la tècnica d'infància per fer una valoració de la festa: principi de desembre (durada: 1 h 30 minuts, en horari de tarda).

Es farà un recull de tot el procés participatiu per poder generar la infografia corresponent.

Està previst demanar suport i assessorament a les coordinadores del Grup Motor de Participació de la Infància per detectar possibles errades en la metodologia així com per donar pautes per liderar el procés i acompanyar els infants al llarg de tot el procés.

3.3. Participació d'infants al Servei d'Infància de Vil·la Urània

Anna Insua. Districte de Sarrià-Sant Gervasi

Descripció

El casa infantil de la Vil·la Urània és un servei de lleure per a infants de 4 a 12 anys on s'ofereix un espai de relació entre iguals en el qual es proposen un seguit d'activitats lúdiques per fomentar les relacions intragrups. És un servei obert, trimestral, de pagament i que es desenvolupa totes les tardes de dilluns a dijous, de 17 a 19.30 h, durant el calendari lectiu.

Les activitats que es plantegen al casal infantil sempre tenen en compte l'infant des de la seva globalitat, partint dels seus interessos, demandes i necessitats. Les línies de programació tenen com a objectiu promoure el joc lliure, l'aproximació a la divulgació científica (establint la ciència com a centre d'interès general) i centrar la mirada en els processos i no tant en el resultat final.

Des del març fins al juny el casal infantil com a tal, en la modalitat presencial, es va deixar de fer a causa del confinament per la pandèmia de la COVID-19. Durant aquest període, l'equip educatiu va fer una recerca i selecció de recursos educatius i de lleure per enviar-los, setmanalment, a les famílies per tal de seguir oferint activitats de lleure per fer a casa en família.

Al setembre es va reprendre l'activitat presencial amb les limitacions pertinents per tal de garantir les mesures de seguretat i prevenció establertes pel PROCICAT.

Durant tot el mes de novembre, segons les restriccions anunciades pel Govern, es va prohibir fer activitats extraescolars que no fossin a l'escola i en les quals es mantingués el grup bombolla, per tant, es va tornar a la modalitat de casal virtual, ja que no es podia fer el casal presencial que es feia habitualment.

Va ser en aquest moment que, des de l'equip educatiu, **es va plantejar repensar i reformular el casal i les seves activitats així com l'atenció que es dona als infants i famílies** per tal d'oferir un servei que garanteixi l'accés i participació de tothom, mantenir la qualitat i cobrir les necessitats i demandes dels infants i famílies.

En què ha consistit la participació dels infants?

Després de valorar diferents opcions, es va decidir enviar (per correu electrònic) una enquesta amb un seguit de preguntes per tal de recollir les demandes, necessitats i expectatives que els infants i les famílies tenien o esperaven del servei no presencial.

Les famílies van valorar conjuntament amb els infants què esperaven i què volien fer durant el període d'activitat no presencial i van fer arribar les seves respostes i conclusions a través de l'enquesta.

A través de l'enquesta i plantejant el seguit de preguntes que s'exposen més endavant es pretenia fer partícips els infants i famílies, oferir una atenció personalitzada i dissenyar o repensar el servei en base als seus interessos, adaptant-lo a la situació derivada de la pandèmia de la COVID-19.

Condicions per garantir la participació dels infants i estratègies impulsades

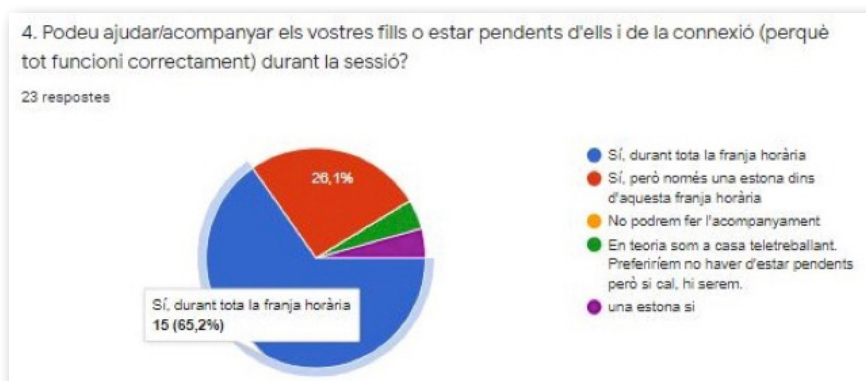
A través d'una enquesta feta amb els formularis de Google que es va enviar per correu electrònic a totes les famílies dels infants inscrits aquell trimestre.

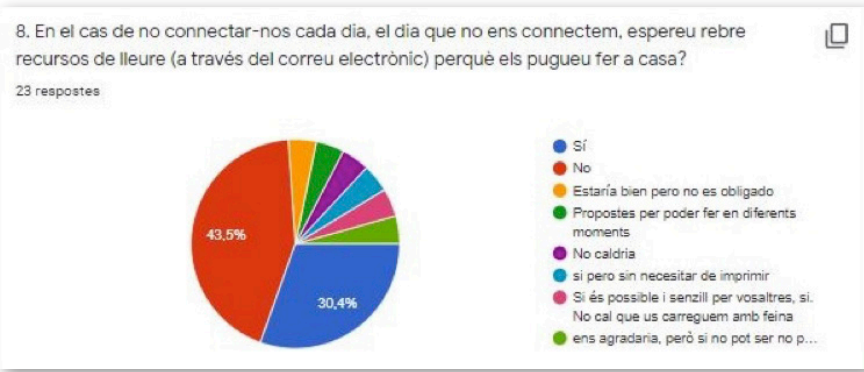
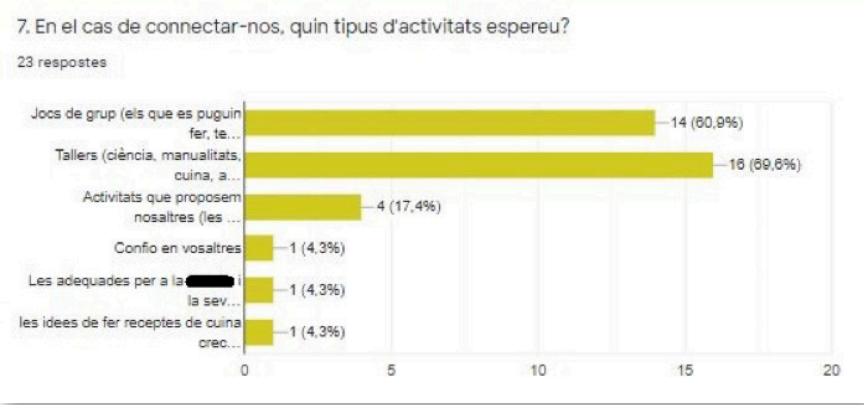
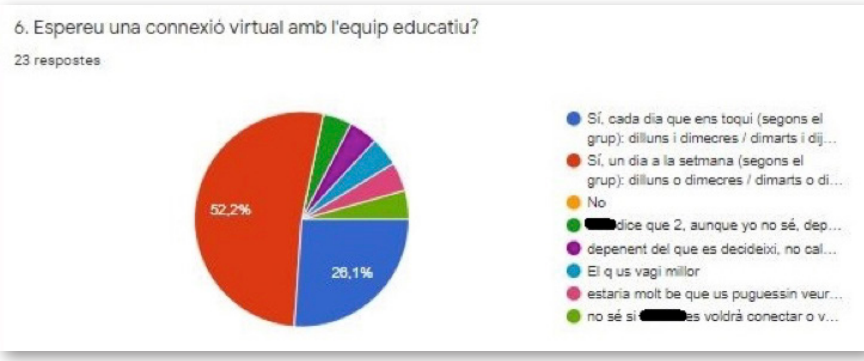
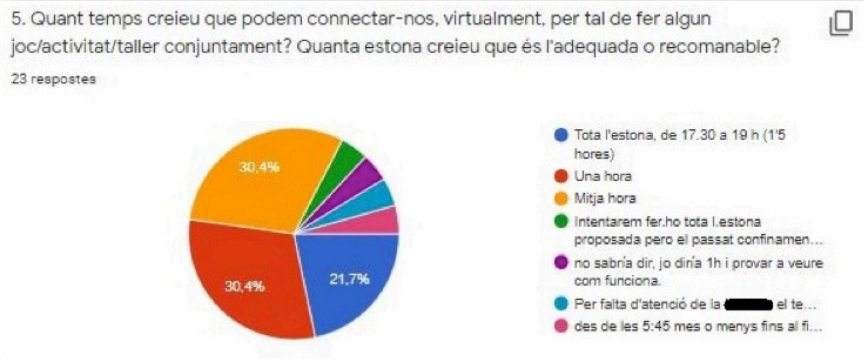
Valoració

Valorem molt positivament el fet d'haver plantejat aquestes preguntes i donar l'opció als infants i famílies de poder proposar el tipus d'activitats o la manera que els semblés més idònia per tal de continuar oferint el servei així com plantejar les seves necessitats o expectatives i, també, la predisposició o disponibilitat a l'hora de fer aquestes sessions d'activitat no presencial.

A continuació, s'adjunta un resum (en forma de gràfics) de les respostes dels infants i famílies:

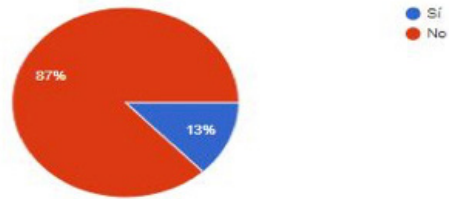
El 100% de les famílies tenen ordinador, *tablet* o dispositiu electrònic amb connexió amb internet amb càmera.

10. Creieu que hi ha alguna necessitat específica dels vostres infants que puguem/haguem de cobrir des del casal infantil?

23 respostes

11. En el cas que hagueu contestat que 'sí' a la pregunta anterior: quina/es necessitat/s?

2 respostes

Ocupar-llis el temps d'una manera didàctica i educativa.

la part artística i creativa els agrada molt

Tenint en compte les respostes i demandes dels infants i famílies, es va plantejar fer una connexió virtual (un cop a la setmana), d'una hora de durada, en la qual es proposessin diferents activitats, tallers i jocs per fer a través de la pantalla i des de casa sense gaire dificultat.

Es van intentar combinar activitats dinàmiques, manuals, de moviment i d'interacció 'directa' a través de la pantalla amb altres més pausades que donessin peu a compartir sentiments, sensacions i experiències entre els infants i l'educadora del grup i, sovint, també amb les famílies.

Observacions

Algunes famílies es van mostrar o s'han mostrat reticents a fer les connexions virtuals, argumentant que no volen exposar els infants a les pantalles tanta estona; és per aquest motiu que vam organitzar i dinamitzar la xerrada 'Créixer i educar en temps d'hiperconnexió', a càrrec de Liliana Arroyo, doctora en Sociologia, especialista en Innovació Social Digital i autora de *Tu no ets la teva selfie. 9 secrets que tothom viu i ningú explica*, per tal de donar resposta a aquest neguit d'algunes famílies.

3.4. Fomentar la participació dels infants i joves en els centres educatius

Marta Ponti. Consorci d'Educació

Des del Consorci d'Educació de Barcelona (CEB) hi ha la voluntat que totes les accions relacionades amb la participació ciutadana de la infància i la joventut estiguin harmònicament alineades amb el treball curricular per a l'assoliment i el desenvolupament de les competències bàsiques transversals de l'àmbit d'educació i valors, en educació infantil i primària, i de l'àmbit personal i social, en l'educació secundària, que té una dimensió específica de participació.

Com a referent de participació ciutadana en representació del CEB, el CRP de les Corts especialitzat en Ciutadania i Valors (CIVA) forma part del Grup Motor de Participació, fet que ha permès una coordinació amb tots els referents dels programes municipals de participació per compartir la mirada sobre la participació d'infants i joves en aquests programes. La sobresaturació de programes en els centres sovint es converteix en una dificultat important per accedir-hi, per això és fonamental continuar treballant conjuntament entre els equips de l'administració de l'Ajuntament i del Consorci per definir-ne els objectius, competències clau, calendari, nivell educatiu, implicació del claustre i formacions dels diferents programes.

Des de fa tres anys, el CEB agrupa tota l'oferta de programes educatius de la ciutat en la Convocatòria Unificada de Programes. Dins d'aquesta oferta, hi ha un grup específic de projectes educatius enfocats a ciutadania i valors que se centren en la participació ciutadana de l'alumnat:

- Barcelona i turisme: demanem la paraula!
- De l'audiència al procés participatiu
- De la Convenció als ODS amb ulls d'infant
- Pregó dels infants a les festes de Santa Eulàlia
- Delegats i delegades 3D
- Mediació entre iguals

En aquests programes es fomenta que els infants i joves siguin interlocutors directes, però no sempre s'aconsegueix; per això s'està treballant cap a un nou paradigma que promogui un lideratge participatiu en la infància situant el col·lectiu d'estudiants en el centre, on siguin protagonistes a través del treball per projectes, els consells d'infants o delegats, o creant espais de diàleg perquè puguin expressar les seves inquietuds i aportar millores; per tant, la nova mirada apunta cap a una participació autèntica i menys dirigida dins dels centres i per això s'hauran de canviar metodologies i rols, donant cada vegada més protagonisme al col·lectiu d'estudi-

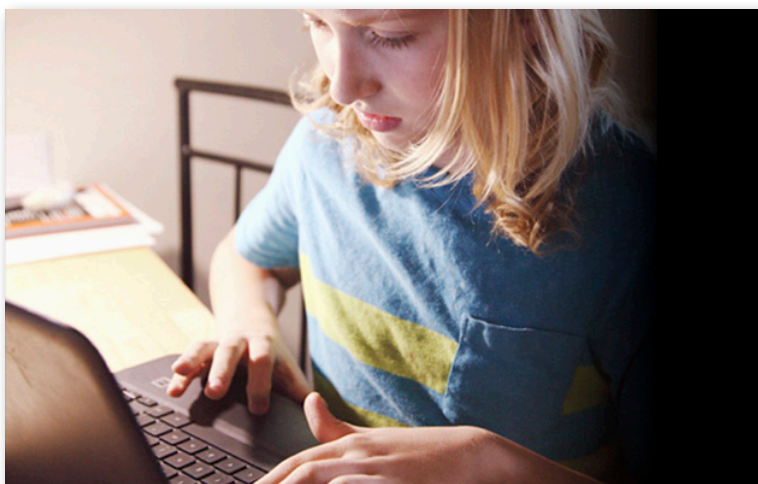
ants a nivell curricular. Aquest és el gran repte, però hi ha altres reptes futurs com són que el Consorci incorpori la participació infantil i juvenil com a eix transversal en tots els seus programes i fomentar que els programes municipals treballin les competències bàsiques de l'àmbit social i personal en la dimensió de la participació; crear una xarxa de centres amb bones pràctiques en participació que puguin impulsar a la resta; formar els docents sobre participació; acompanyar els centres en processos participatius des dels serveis educatius, conjuntament amb el personal tècnic de districte i, per últim, desenvolupar les tècniques digitals com a facilitadores de la participació dels infants.

El Projecte de Convivència que els centres han estat elaborant al llarg dels tres últims cursos és una bona estratègia per assolir aquests reptes, ja que la participació és un dels eixos vertebradors de la convivència al centre. D'altra banda, la formació que reben els centres que formen part de les xarxes de transformació educativa fomenta el canvi de mirada sobre la participació de l'alumnat en els processos d'ensenyament-aprenentatge i aquesta és una bona estratègia per donar resposta a la responsabilitat que té el CEB de crear una ciutadania lliure, activa, coneixedora dels seus drets i deures i, molt especialment, participativa en els processos de decisió que tindran conseqüència directa en les seves vides i en la de la societat de la qual són part.

3.5. La participació infantil en el programa de promoció de les relacions saludables i equitatives “Canviem els Papers”

María Salvador. Servei de Salut Comunitària, Direcció de Promoció de la Salut. Agència de Salut Pública de Barcelona

La participació ciutadana ja es va destacar a la declaració de Alma Ata (1) i la carta d'Otawa (2) com un element essencial per augmentar el benestar i salut de les poblacions. S'evidencien múltiples beneficis associats a la participació, entre ells, la millora de resultats en salut i en la promoció de la salut, així com en la reducció de les desigualtats en salut (3).

Des de l'Agència de Salut Pública de Barcelona (ASPB) es vetlla per millorar la salut de la població de Barcelona. En aquest sentit, s'intenta fomentar la participació ciutadana en les diverses intervencions que es realitzen. Una de les principals línies d'actuació vers la infància són els programes de promoció de salut a l'escola. Des de l'ASPB es dissenyen, se n'avalua l'efectivitat i s'ofereixen gratuïtament a tots els centres escolars de Barcelona ciutat, on són implementats pel professorat.

Fins al moment, en els programes de promoció de la salut a les escoles s'ha tingut en compte la participació infantil en diferents moments de creació, de vegades en el disseny, altres en l'avaluació o bé en la implementació d'un programa. No obstant això, es tracta d'una participació simple, és a dir, les criatures són merament consumidores de la proposta participativa.

Arran de començar a participar en el Grup Motor de Participació de la Infància de l'Ajuntament de Barcelona hem tingut l'oportunitat de reflexionar i revisar la participació infantil en les intervencions que duem a terme. Aquest moment va coincidir amb l'encàrrec de dissenyar un nou programa de promoció de relacions saludables i equitatives dirigit a infants, i ens vam posar el repte d'incloure la participació infantil durant tot el procés. Aquest nou programa porta el nom de “Canviem els papers”.

1. Organització Mundial de la Salut. Conferència Internacional sobre Atenció Primària de Salut. Alma-Ata, 1978.
2. Organització Mundial de la Salut. Conferència Internacional sobre la Promoció de la Salut. Ottawa, 1986.
3. Ministerio de Salud, Consumo y Bienestar Social. Guía Participación comunitaria: mejorando la salud y el bienestar y reduciendo desigualdades en salud. Madrid, 2018.

“Canviem els papers” és un projecte liderat per l’Agència de Salut Pública de Barcelona, en el qual col·laboren nombroses institucions, associacions i entitats municipals. La missió del programa és promoure valors, actituds i comportaments que contribueixin a la construcció de models de relacions més saludables i equitatius. Des de l’inici, la participació infantil es va considerar com un dels valors vertebradors del programa i es van reconèixer les capacitats i l’expertesa de la infància per decidir sobre allò que els afecta.

Seguint el document marc “Impulsem la participació dels infants en els serveis i projectes municipals” vam iniciar la reflexió sobre la implicació dels infants en una iniciativa participativa. En aquest punt, ens vam qüestionar la finalitat de la implicació, la funció de la participació infantil, així com el grau de compromís adult i infantil. Vam identificar dificultats i reptes com: el repartiment de poder en les decisions sobre la pròpia salut; els objectius i la metodologia a utilitzar en els programes si es volen garantir els mitjans per a afavorir la participació dels infants, fent ús dels seus propis ritmes, canals i estils; com garantir la diversitat en la representació segons els eixos de desigualtat, i, per últim, com garantir una avaluació del programa pels propis infants.

Totes aquestes reflexions van ser compartides amb el Grup Motor i es van poder recollir múltiples aportacions i consells per poder encetar el projecte. Des del Servei de Salut Comunitària de l’ASPB, que lidera el projecte, es va desenvolupar un pla d’actuació que començava per la creació de grups amb infants intentant garantir la representació de totes les diversitats en totes les fases del procés. Es va contactar amb centres d’educació reglada i no reglada, entitats socioeducatives i taules comunitàries de salut. Es van planificar diverses sessions per identificar necessitats entorn a les relacions equitatives, prioritzar-les i començar amb el disseny del programa.

Malauradament, l’inici d’aquesta proposta va coincidir amb la crisi social i sanitària de la COVID-19, fet que va aturar el procés proposat. Finalment, donades les dificultats del moment, es va decidir avançar en la creació sense les taules d’infants fins que la situació ho permeti. Si bé a la fase de disseny no s’ha pogut comptar amb la participació infantil, el programa sí que la vol contemplar en la seva implementació i avaluació. El programa permet que els infants escullin les activitats i metodologies que volen utilitzar i que s’expressin lliurement en aquest sentit. A més, “Canviem els papers” tindrà una doble avaluació: per una banda es valorarà l’efectivitat del programa en la promoció de les relacions saludables i equitatives i, per l’altra, s’avaluarà el procés; i en ambdós processos es preveu contemplar la participació activa dels propis infants.

Si bé no hem pogut desenvolupar el pla tal com estava previst, aquesta experiència sí que ens ha servit per adonar-nos que la participació infantil és un dret que hem de garantir en totes les intervencions de salut. El fet mateix que no s’hagi pogut aturar el disseny del programa evidencia com encara hem de continuar treballant perquè la prioritització de la participació infantil sigui contemplada com a imprescindible en l’acompliment de la nostra missió de millorar la salut de la població i reduir les desigualtats en salut.

Reflexions d’innovació al voltant del Programa de promoció de salut a l’escola

Els programes de promoció de salut a l’escola se situen en una mena de participació pròxima a la interlocució, a l’avaluació i acció participativa. Des de processos d’avaluació diagnòstica d’infants, mitjançant metodologies apropiades per a cada edat, se’ls convoca com a actors ciutadans que diagnostiquen el seu estat de salut, per després prioritzar intervencions que volen desenvolupar i, finalment, dur-les a terme conjuntament. En l’avaluació de totes les intervencions també se’ls involucra. La intenció és avançar cap a la governança, on la infància i adolescència puguin incidir directament en les decisions i es pugui

reconèixer aquest col·lectiu com a part de la ciutadania i com a protagonistes d'aquestes accions.

És important considerar que la participació en els programes està en fase inicial. Una de les grans innovacions apunta a la diversificació de la infància i a l'equitat en els processos de participació. Avui hi ha l'interès d'arribar a tots els infants, ampliant la mirada als que presenten pitjors indicadors de salut, a determinats grups socials i als que es troben en situació de vulnerabilitat.

L'aposta realitzada per l'Ajuntament sobre la participació infantil i el pressupost dotat per a això, així com el canvi de mentalitat de l'Agència de Salut Pública, posant el focus en les desigualtats existents en el grup d'infància, són condicions que han possibilitat l'avenç i les innovacions que potencien la participació infantil. D'altra banda, l'aliança amb altres agents de salut ha estat crucial quant a la col·laboració i unió de forces.

Durant els últims anys s'ha evolucionat en el qüestionament sobre les pràctiques i les prioritats, *"reflexionant més enllà de les accions quotidianes, i integrant-les profundament de manera transversal en totes les accions"*. S'ha pres consciència sobre el que falta per avançar, perquè l'emergència de vegades supera la convicció sobre la participació i, al mateix temps, l'equip ha pogut anar descobrint indicadors de la participació que ja utilitzaven de manera intuïtiva.

Enfront d'això, el repte més gran és incorporar la participació com un hàbit i una pràctica transversal, *"posar-se les ulleres de la participació"*; és a dir, que es converteixi en una manera de veure i de ser, impedit així que les emergències pròpies del sistema de salut obstaculitzin la participació infantil.

3.6. Experiència Horta-Guinardó participació infantil 2020

Jordi Villar. Districte d'Horta

El Districte d'Horta-Guinardó té vuit equipaments infantils, quatre ludoteques i quatre casals infantils, i en la seva metodologia de treball ja hi ha incorporada la participació infantil, tant en la preparació de les activitats com també en la seva avaluació. A Horta-Guinardó, com suposem que passa a gairebé tots els equipaments infantils de la ciutat, la participació infantil no és un projecte a dur a terme, sinó que és una eina més en la metodologia dels seus professionals.

Més enllà d'aquest apunt, l'any 2019 ens vam plantejar proposar –en el marc de la celebració del Dia Internacional del Joc de l'any 2020– un concurs als infants dels diferents equipaments infantils. Un concurs on els demanàrem que expliquessin amb un dibuix “com i amb qui juguen els infants d'Horta-Guinardó?”.

Sota aquesta premissa perseguíem diversos objectius, entre ells aconseguir un projecte en comú de participació infantil entre tots els equipaments del districte; però també volíem provocar una reflexió entre les persones adultes per tal que sabessin, de primera mà, com estan vivint el joc els infants.

Per aconseguir-ho ens havíem imaginant una estructura similar a la que es fa en d'altres certàmens, com poden ser els Jocs Florals, on cada equipament tingués la potestat de triar un seguit de dibuixos que serien proposats per a una posterior selecció a nivell de districte. Allà hauríem constituït un comitè de selecció de tipus heterogeni, amb representació dels infants, de les parts tècnica i política de l'Ajuntament de Barcelona i també alguna figura experta en la disciplina que pogués acompanyar tot el procés.

Amb aquesta selecció de districte hauríem treballat conjuntament amb la figura experta en la disciplina i els representants dels infants per tal de produir una exposició que donés resposta a aquesta pregunta inicial al voltant de “com i amb qui juguen els infants d'Horta-Guinardó?”.

Crèiem que un bon moment per a la inauguració d'aquesta exposició seria en el marc de la celebració del Dia Internacional del Joc al districte, on reservàrem un espai destacat per tal que els infants que haguessin participat en el procés poguessin actuar com a comisaris d'aquesta exposició i presentar el projecte i què volien traslladar. D'alguna manera, donar-los veu per tal d'explicar a les persones adultes quina és la seva vivència al voltant del joc.

Des de final de 2019 fins a febrer/març de 2020 els equipaments infantils del districte i el seu referent tècnic havíem pogut treballar bona part de la conceptualització d'aquest projecte; malauradament, a partir de mitjan març va arribar la pandèmia de la COVID-19 i la resta, com s'acostuma a dir, és història...

Tot i això, no perdem l'esperança de poder dur a terme aquest projecte, amb les seves correccions pertinents, en un futur (esperem que sigui al més immediatament possible).

Reflexions d'innovació al voltant de la participació d'infants a ludoteques i el Concurs dia Joc a Horta

Totes dues experiències se situen en una participació orientada cap a la governança, perquè apunten a la ciutadania que avança cap a la gestió pública, tant en la promoció com en la rendició de comptes. Es fomenta la cocreació amb la infància i la formació ciutadana, fins i tot amb infants de 0 a 3 anys. En aquest grup d'edat s'està avançant, perquè a través del joc, desenvolupen el seu rol d'agents i subjectes actius. La seva participació i implicació es correspon a la seva edat i per això es posa èmfasi en el desenvolupament d'habilitats comunicatives perquè puguin compartir i fer coses amb les seves idees. Es treballa el dret a ser escoltat i a expressar les seves necessitats. Per la seva edat, participen a la seva manera dient el que pensen i fent servir diferents recursos perquè se'ls pugui escoltar.

Les innovacions principals van des de la gestió del joc i del concurs fins a les orientacions que s'han facilitat a les persones adultes entorn de la participació infantil, perquè són aquestes persones les que en el procés d'acompanyament han de tenir en compte les aportacions dels infants i introduir accions perquè aquestes s'expressin. S'han establert diàlegs entre l'adultesa i la infantesa, a través dels quals les persones adultes s'estan acostant al que interessa i estan fent els infants.

Des dels últims anys s'ha anat evolucionant, d'una banda, en la mesura que han anat facilitant recursos i, de l'altra, compartint experiències entre diferents organitzacions, aplicant el que altres projectes fan. Abans, als infants, només se'ls preguntava; avui ja se'ls està fent una devolució sobre les seves propostes. De tota manera, encara queda molt camí al davant en aquest aspecte.

Com a desafiaments futurs, en tots dos projectes s'està reflexionant sobre quin serà el paper dels equipaments infantils en els pròxims anys i com garantir la inclusió dels infants en la presa de decisions dins d'aquests. D'altra banda, continuen mancant recursos per als equipaments i per a la gestió de participació, implicació política i una oferta de transversalitat amb altres departaments, per a treballar coordinadament amb experiències sobre polítiques de participació, amb la finalitat última de fer un retorn als infants.

3.7. La participació dels infants en la comissió d'infància de la Zona Nord

Inma Espejo, tècnica de la Direcció de Serveis a les Persones i del Territori del Districte de Nou Barris

Des de la Zona Nord del districte, formada pels barris de Ciutat Meridiana, Torre Baró i Vallbona, s'estan començant a idear noves iniciatives que impliquen la participació dels infants del territori.

En aquesta zona hi ha creada una comissió d'infància, que es reuneix mensualment i que està formada per tots els equipaments que treballen, directament o indirecta, amb els infants. Aquests equipaments són CO Cruïlla, CO Torre Baró, CO Ubuntu, CI Vallbona, CI Ciutat Meridiana, CC Zona Nord, Biblioteca Zona Nord i l'Ateneu de Fabricació Ciutat Meridiana.

L'objectiu de la comissió és organitzar o col·laborar en l'organització de les activitats que són característiques del calendari festiu dels barris de la Zona Nord (Castanyada, Fireta d'Hivern, Carnestoltes i Festa Major), així com activitats pròpies dels equipaments com la Festa del Joc i activitats esportives. En aquestes activitats, hi participen les famílies i els infants, però no des de l'organització o disseny de l'activitat, sinó com a públic assistent.

Abans de la pandèmia provocada per la COVID-19 es va consensuar un repte de futur, aturat per la crisi sanitària, però vigent per desenvolupar un cop aquesta ho permeti. Es tractaria d'implicar els infants en l'organització i disseny d'activitats pròpies de la comissió. La idea de desenvolupament inicial seria:

1. Celebrar assemblees als casals.
2. Generar pluges d'idees per comunicar-se amb la resta de casals i centres oberts de la Zona Nord: intercanvi de correus electrònics entre infants de diferents serveis, *flashmob* als equipaments, intercanvi de vídeos explicant emocions, etc.
3. Elecció d'una persona que faci de portaveu.
4. Reunió (actualment hauria de ser *on-line*) amb la resta de portaveus dels equipaments.
5. Elecció de la proposta final entre totes les idees presentades pels infants.

Aquesta idea servirà per poder iniciar una nova activitat consensuada per tothom. D'aquesta manera es fa partícip l'infant en l'elaboració i planificació de l'activitat, reforçant el sentiment de vàlua del propi infant i el seu esforç.

1. Un projecte educatiu individual sistèmic i participatiu

En el moment que fèiem la revisió del Projecte Educatiu Individual aquest any, vam tornar a tenir la sensació que a aquest document, fonamental en la nostra tasca educativa, li mancava una cosa essencial que ja havíem considerat el curs passat: la participació dels infants i les famílies.

L'equip educatiu es va reunir per elaborar un PEI que fos inclusiu, participatiu i dinàmic. En aquest procés creatiu vam considerar utilitzar el model de La Roda de la Vida per crear un projecte educatiu en què cada infant, jove i família pogués crear els seus propis objectius, per tal de ser protagonistes del seu procés de creixement i potenciar els recursos personals i relacionals de la família. Aquesta model per aconseguir objectius prové del creixement personal i del *coaching*, com una eina per elaborar un procés de creixement de totes les nostres àrees vitals, sense oblidar els passos i el procés que ens porta al nostres propòsits d'una manera aterrada i més conscient. Proporciona una visió integral que mostra que cada aspecte de la nostra vida té una interrelació amb qualsevol altra, i que no podem considerar créixer en una àrea sense que afecti una altra: totes les nostres dimensions personals o familiars són relacionals.

La reformulació del PEI va sorgir arran d'un debat entre l'equip relacionat amb la mirada que hi havia darrere el document que s'estava utilitzant fins aleshores. En aquest primer document, el procés d'elaboració passava per un primer període d'observació, un segon d'elaboració i, per últim, la seva posterior implementació. Aquest procés generava una jerarquia relacional on l'educador o educadora decidia sobre els objectius i les prioritats de les famílies i els infants. Però les prioritats, les necessitats i les demandes de la família moltes vegades no es corresponien amb allò que el professional creia que era essencial treballar. A mesura que s'intentava avançar en la consecució dels objectius, augmentava la frustració del professional, i la família no veia la necessitat o sentia que li imposaven objectius i, per tant, processos que no eren coherents amb les seves motivacions o ordre de necessitats.

La Roda de la Vida pretén trencar aquesta relació jeràrquica, busca una relació més horitzontal, generant un procés d'interacció intersubjectiu entre la persona educadora i la família, on aquesta pugui considerar els seus propis objectius amb relació a les seves necessitats i les demandes de la família.

Es parteix dels àmbits que la família valora com a més importants a la seva vida; s'explora aquest àmbit per generar un diàleg que s'acompanya a una anàlisi d'aquest aspecte de la seva vida i culmina en una proposta d'objectiu. Així doncs, des del primer moment, la persona decideix a través de la interacció amb l'educador o educadora, les seves prioritats, expressa les seves necessitats i comunica les seves demandes. Al llarg de tot aquest procés, la persona (mare, infant, pare...) té poder de decisió sobre els objectius que es vol marcar.

Aquest procés és dinàmic i canviant. La Roda de la Vida s'inicia des del mateix començament de la relació educativa en començar el curs al projecte educatiu. Conforme s'avança en el temps, els objectius es poden anar assolint mes a mes, en poden aparèixer de nous o perdre el sentit i desaparèixer. La Roda ha d'estar sempre en consonància amb la vida de la família i els seus canvis vitals.

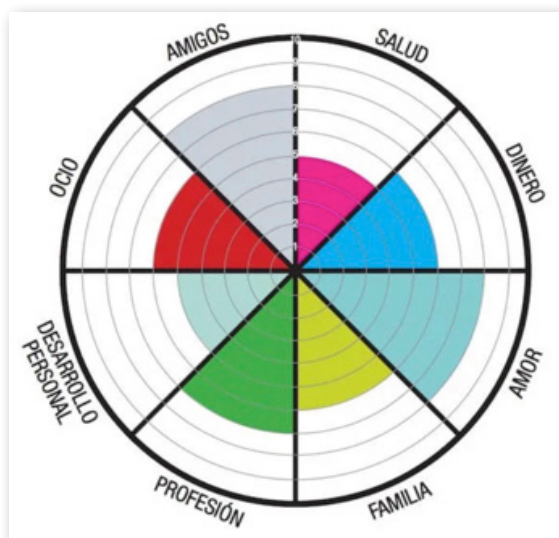
2. El procés amb relació a l'infant i la família

A la reunió de famílies que fem mensualment es comenta el funcionament de la Roda de la Vida i després, a la tutoria familiar i de cada infant, es fa l'elaboració de la roda. Cada infant rep una roda buida, sense àrees ni noms.

A la reunió de cada infant o jove, i després a la reunió amb la família, repetim el mateix procés per ajuntar-los més endavant. Fem preguntes d'aquest tipus: *Quins són els àmbits més importants en la teva vida? Què hauria de passar perquè millorés una mica aquest aspecte? Què pots fer per millorar aquesta situació, aspecte, àmbit? Què necessites? Com et sents en relació amb aquest àmbit? En què estàs satisfet/a, content/a, feliç? Què creus que t'aporta aquest àmbit? En quins aspectes creus que necessaries ajuda? Sents que tens suport i/o t'escolten en...*

Què necessaries en relació amb l'altre/s per millorar la situació? Com et comuniqués? Què és per a tu un amic? Què li demanaries als teus pares? Què vols donar a la teva família? Com és la qualitat de les teves amistats? Què vols de la teva relació familiar? Què valors en una parella? Què no vols tornar a viure en una relació? Què és per a tu ser feliç?

Quan tots els àmbits estan col·locats a la roda, se li dona una valoració numèrica, tenint en compte que l'1 significaria que estic descontent/a, poc satisfet/a i/o poc feliç amb l'àmbit concret i el 10 que estic feliç i amb plenitud en aquest aspecte. Després es pinta cada àmbit amb un color, per tal que podem veure el progrés cada vegada que fem la tutoria mensual.

Un cop feta la roda de la vida, es calendaritzen un seguit de tutories, per explorar amb l'educador o educadora els àmbits que apareixen a la roda i establir els objectius i aspectes relacionats a treballar.

Quan tant l'infant com la família han creat la seva pròpia roda de la vida, fem un acompanyament respectuós i dinàmic per tal de reconèixer els obstacles emocionals, relacions, de recursos personals i materials, per aconseguir els objectius que s'han proposat aconseguir. Les trobades grupals, individuals (tutories) i familiars serveixen per construir una nova narrativa que potencii les capacitats i amplifiqui la mirada apreciativa cap a les seves relacions i recursos personals.

La implicació, l'experiència d'aquest PEI relacional i dinàmic permet construir un diàleg intern que es genera d'una manera activa entre tota la família, companys i companyes de grup i equip educador. No és un document estàtic ni unidireccional. És un quadern de bitàcola que es modula segons el viatge conjunt entre l'infant o jove, la família i tots els recursos que es connecten com a part del procés, sense tanta preocupació en les fites com en l'experiència de creixement.

3.9. **Reptes, avenços i iniciatives de l'Institut Municipal de Persones amb Discapacitat de Barcelona per fomentar la participació dels infants i joves amb discapacitat**

Núria González, tècnica de l'Institut Municipal de Persones amb Discapacitat

Des de l'Institut Municipal de Persones amb Discapacitat (IMPD) hi ha la voluntat que totes les persones amb discapacitat puguin participar en tots els àmbits de la vida ciutadana. Per això, treballem amb la resta de l'Ajuntament i amb les entitats i diferents organismes competents per estendre els conceptes de l'accessibilitat i la inclusió, entenent que les persones amb diversitat funcional no només han de poder accedir físicament a tots els espais, activitats i serveis de la ciutat, sinó que també han de poder participar-hi a qualsevol nivell, en les mateixes condicions i oportunitats que la resta de la ciutadania.

Vetllem perquè hi hagi les condicions i les mesures d'accessibilitat adients i necessàries, fent que la informació sigui accessible i tinguin els suports necessaris per facilitar la seva participació.

La nostra tasca consisteix a treballar conjuntament amb els diferents estaments en què participen els infants i joves per tal que la seva veu sigui escoltada, de manera que hi ha personal tècnic de l'IMPD integrat en diferents grups de treball, com el Grup Motor de Participació de la Infància o la Xarxa d'Escoles per la Igualtat i la Diversitat, treballant per fer els parcs infantils més accessibles. També es dona suport a les diferents àrees de

l'Ajuntament, com la de Drets Socials, Justícia Global, Feminismes i LGTBI que organitza el Cicle de Cinema i Drets dels Infants i l'Audiència Pública, i a l'IMEB, amb el projecte de Protegim les Escoles.

També dins de l'Acord Ciutadà, la XAVI (Xarxa d'Accessibilitat i Vida Independent) té el grup d'Oci Inclusiu, on es va començar a treballar l'any 2019 per tal que en els espais d'oci ordinaris de la ciutat (esplais, caus i agrupaments) sigui una realitat la inclusió al llarg de tots els anys i la continuïtat quan són joves. És una realitat que amb el pas dels anys la majoria no passen a ser monitors o caps, com la majoria de companys o companyes, de manera que la seva participació va desapareixent a mesura que es fan grans. Aquest grup, per la situació de pandèmia, ha quedat aturat, pendent de poder reprendre l'activitat de cara al setembre.

No sempre s'aconsegueix la participació directa de les persones amb discapacitat i en el cas dels infants i joves, encara menys, ja que costa que s'escolti la seva veu, tant pel fet de ser joves o infants com per la seva diversitat funcional.

Per tot això es treballa per donar a conèixer les seves necessitats i per promoure la seva participació, mitjançant serveis de l'IMPD com els CDIAP i amb la participació del Departament de Promoció i Suport en els projectes dels districtes adreçats a infància i joves.

4. Inclusió de la infància per la governança de la ciutat. Palanques i reptes per fer-ho possible

Ana M. Novella i Cámara i Asun Llena i Berñe. Universitat de Barcelona

Des de l'espai reflexiu compartit, i a partir dels reptes generats dins el grup de treball per impulsar la participació de la infància i l'adolescència, hem anat avançant en la identificació d'elements que ajuden a dur-la a terme però també en aspectes que cal millorar. Una breu introducció sobre els concepte d'infàncies i de participació deixaran pas a algunes palanques i reptes que esperem que ajudin a consolidar alguns dels canvis ja iniciats o en facilitin de nous.

Concepte *infàncies*, concepte *participació*

La Convenció dels Drets dels Infants de 1989 impulsa un canvi molt rellevant en la conceptualització de la infància pel fet de reconèixer l'infant. Planteja dues qüestions fonamentals: l'interès superior de l'infant i el seu dret a participar en les qüestions que l'afecten. Aquest marc, de fa ja més de 30 anys, obre la porta al reconeixement de la infància com a subjecte de dret, més enllà del plantejament que la situa com a objecte. Per tant, conceptualitzar la infància avui comporta fer-ho des del que implica ser un subjecte de dret i no com a objecte de drets. Des d'aleshores s'ha anat avançant des de diverses ciències, com la sociologia de la infància i la pedagogia, on es proposa deixar el paternalisme renovat (Campoy, 2017, citat Gaitan, 2018) i reconèixer que són subjectes de drets substantius i també subjecte d'acció, actors socials.

El gir que representa el seu reconeixement com a subjectes de dret, els situa com a actors socials, persones amb drets i responsabilitats, i en modifica les formes de relació. Tenir drets comporta també exercir les responsabilitats que hi estan associades. Aquesta situació permet reconèixer la infància com a ciutadania, tal com recull la LDOIA. Una ciutadania global, activa i responsable que es compromet amb el seu temps i el seu context.

Si bé parlar d'*infància* (enfront a parlar de *menors*) és un pas endavant: Liebel (2018) argumenta que la infància és tractada i situada com una minoria i, per tant, invisibilitzada, com també ho són les seves diferències. De fet, agrupar les persones comporta una segregació i diferenciació que homogeneïtza. Les redueix a un grup compacte, mentre que en realitat són diverses i tenen situacions i contextos molt diferents que faciliten, però també condicionen, la seva agència i en definitiva les seves possibilitats d'exercir la seva ciutadania. D'altra banda, parlar d'infància en singular, com a col·lectiu, els pot donar la força del grup. En aquest sentit, podríem parlar d'infància com a grup social però també d'infàncies per no perdre la perspectiva de la seva diversitat. En tots dos casos són éssers socials amb capacitats i competències.

La construcció social de la infància, o de les infàncies, la converteix en una categoria social, un grup social, i per tant se li atribueixen uns rols i uns privilegis, però també unes limitacions. Com a grup social, ocupa un espai en l'estructura social i per tant els infants interactuen amb els altres grups socials modificant, construint i contribuint als canvis que es produeixen en la societat directament o indirecta. També són afectats per aquests canvis. Es tracta d'éssers que actuen en el món, que desenvolupen les seves pròpies subcultures. Són éssers capaços d'acció, d'interacció i també de decisió. Són éssers competents i amb capacitats, i s'han de reconèixer com a tals. Capacitats i competències que no han de ser equiparades ni comparades amb les adultes sinó que són complementàries. Són part de la comunitat i per tant corresponsables i coconstructors d'aquesta.

Aquesta conceptualització de les infàncies com a éssers competents i capaços, comporta revisar el concepte de *ciutadania* i els llocs socials que habiten i per on transiten; també els conceptes de *participació* i *democràcia*, i la relació entre drets i responsabilitats. Es tracta d'atorgar un valor a tots els membres de la societat compartint amb ells responsabilitats, fent-los participar de la construcció de la societat en la qual viuen.

La participació amb acció implicativa

Les infàncies, igual que les persones adultes, necessiten la participació per a la seva construcció social i personal i per al seu desenvolupament integral. Per aquest motiu, s'aposta per un concepte de participació multidimensional (Novella, 2012) que cal representar com a valor, contingut, metodologia, component del desenvolupament, competència. És per això que s'ha d'abordar des de la seva complexitat, intencionalitat i incidència en el marc de qualsevol estratègia d'acompanyament socioeducativa des de l'àmbit educatiu, social i polític. Evolucionant en la caracterització del concepte (Novella, 2019) es defensa que la participació:

- està vinculada al present, i que tindrà recorregut de futur;
- requereix una proximitat i immediatesa;
- no és ni única ni estàndard, sinó que és diversa i diferent;
- ha de ser inclusiva, no excloent ni exclusiva per a uns quants sinó que ha de compartir amb tothom;
- necessita que li donem forma, no és allò que ens fan creure sinó que és allò que descobrim, signifiquem i definim;
- ens configura de forma conscient i intencionada la quotidianitat;
- ens vincula, ens atrapa i ens fa vibrar, no ens deixa indiferents;
- no és una simulació, un fer veure, sinó que és autèntic, real i ens transforma, i
- és prendre part i prendre partit, evitant la simple assistència.

Els referents des d'on es construeix el concepte de *participació* comparteixen el posicionament de McCready i Dilworth (2014), que el defensen com un procés implicatiu de caràcter polític social i educatiu. A la proposta d'aquests autors afegiríem que la participació cal que transcendeixi i transformi. En aquesta mateixa línia, Nacions Unides, a l'Observació núm. 20 (2016), defineix la participació com a "instrument de compromís polític i civil mitjançant el qual els adolescents poden negociar i promoure que siguin efectius els seus drets (art.

24)”. És des d'aquest posicionament que insta els estats a adoptar polítiques encaminades a augmentar les oportunitats de participació política com a fet fonamental per al desenvolupament d'una ciutadania activa.

Per tot el que s'ha argumentat, es defensa la participació infantil, en l'àmbit de ciutat, com a la implicació activa dels infants en els temes de ciutat, la qual cosa comporta prendre part, prendre partit i influir, a partir de l'exercici de drets i l'assumpció de responsabilitats com a subjectes de dret i ciutadania capaç d'identificar necessitats col·lectives, proposar possibles abordatges, dissenyar accions i iniciatives de transformació i avenç. La participació és un procés col·lectiu que va des de la implicació i vinculació en l'acció present fins a la planificació i implementació de les propostes, a partir d'un exercici reflexiu i deliberatiu que articula la presa de decisions i la descoberta reivindicativa per tal de planificar accions i imaginar transformacions que avancin cap a millores col·lectives. La participació permet que infants i adolescents dirigeixin la seva vida.

En pro d'enfortir la participació dels infants i adolescents arreu és necessari avançar en la representació i definició col·lectiva del concepte des d'un exercici de reflexió i deliberació que estableixi les bases des d'on planificar les pràctiques educatives, socials i polítiques. En aquesta direcció s'anima els diferents equips de professionals i els grups d'infants perquè, junts i/o per separat, construeixin la seva pròpia definició de participació.

Les palanques del canvi per promoure el canvi de mirada

Canviar la mirada sobre la infància i la participació infantil canviarà la forma de relacionar-nos-hi i les nostres formes de ser, de fer i d'estar a la ciutat. Poder fer aquest canvi requereix dur-lo a la pràctica, requereix un entramat de mecanismes que de forma interconnectada s'ha de posar en marxa. A continuació, es proposen algunes de les palanques que accionen aquests mecanismes.

1a palanca. Un marc intencional

Apostar per un marc intencional compartit que defineixi el perquè i “per a què” de la participació dels infants i adolescents a la ciutat.

La participació de les infàncies i adolescències no es pot improvisar ni deixar a l'atzar, no és una ocurrència. Cal precisió i concisió, sense indefinicions ni ambigüitats. I s'ha de tenir la voluntat d'incorporar els infants a la governança de la ciutat. Per això, és necessari parar-se a pensar i fer una aposta col·lectiva de les raons i intencions que defineixen i guien la promoció de la participació d'infants i adolescents en el marc de la ciutat. D'alguna forma hem de tenir un horitzó ideològic compartit, un saber intencional que dibuixi les directrius de cap a on anem i per què. La màxima d'aquest horitzó és la màxima de l'educació i del desenvolupament social; és a dir, afavorir que les infàncies creixin en un entorn on puguin desenvolupar un projecte de vida satisfactori que garanteixi la seva felicitat a la vegada que contribueixen a la construcció i manteniment d'una forma de vida en comunitat en clau de justícia, igualtat, llibertat i valors democràtics.

El marc intencional que pot definir el perquè i “per a què” de la participació d'infants i adolescents es fonamenta en cinc dimensions:

- *Dimensió legal, perquè s'ha de garantir l'exercici dels drets substantius dels infants.* Els drets civils recollits en el marc de la Convenció dels Drets Humans, així com a la Convenció dels Drets de l'Infant, són de caràcter universal, indivisibles i integrals, impregnen la quotidianitat de la infància i han de garantir-ne el benestar subjectiu.

D'acord amb aquests articulats, els estats signants estan obligats a garantir aquests drets i que siguin els infants qui els defensin i divulguin.

- *Dimensió política, perquè la infància ha d'implicar-se en les noves formes de governança participativa.* La societat civil s'implica en la definició de polítiques públiques des de pràctiques deliberatives i implicatives que superin la democràcia representativa. Els infants i adolescents, com a ciutadania, han de participar en les noves formes de governança més inclusives fonamentades en l'acció implicativa. En aquest context d'una democràcia participativa entren en joc noves formes de governança participativa en què les bases socials són actors en la definició de les polítiques públiques i on els infants i adolescents són actors que prenen partit en les decisions col·lectives. La ciutat ha de ser activa en la socialització política de la infància.
- *Dimensió social, perquè, amb la participació, els infants contribueixen al desenvolupament comunitari.* La formació d'una ciutadania lliure capaç de conviure amb altres en plena harmonia i sintonia necessita encontres socials on se sumi pels canvis per a la transformació comunitària. S'han de multiplicar els processos de relació i encontre deliberatiu que es donen en els grups, col·lectius i comunitat per sumar canvis a l'entorn a partir de responsabilitzar-se i comprometre's pel bé comú.
- *Dimensió educativa, perquè, a participar, se n'aprèn participant.* És en l'acció implicativa amb altres que es troben per atendre interessos comuns que desenvolupen les seves competències ciutadanes del que és la intel·ligència participativa (Novella i Llena, 2019). Aquests encontres són educatius i formatius per naturalesa, i s'hi han de reconèixer els infants com a ciutadania activa i corresponsable. Aquestes pràctiques socioeducatives han de possibilitar activar competències per amplificar el seu desenvolupament personal-social i ser agents de transformacions. Les competències dels infants no han de ser iguals a les de les persones adultes, sinó que són diferents i complementàries.
- *Dimensió cultural, perquè la participació forma part de la cultura d'una ciutat.* És una forma de vida que configura un entramat de valors democràtics i condicions de vida configurats per una opció de ser i estar, de viure i conviure. El desenvolupament cultural com a forma de vida implicativa centrada en el fet que la persona sigui activa i activista i en què la participació és un eix vertebrador.

Participar implica socialitzar-se com a ciutadania activa i compromesa que desenvolupa una cultura política més enllà de la política representativa situada en el pla institucional i estructural. Suposa exercir la ciutadania participativa en els espais de quotidianitat, de proximitat i incidència en els espais relacionals mitjançant accions concretes que comporten incidir i transformar l'entorn i a nosaltres mateixos. Aquesta hauria de ser la intencionalitat compartida per tots els agents de l'àmbit de la ciutat que acompanyen i impulsen la participació d'infants i adolescents.

2a palanca. La mirada i la presa de consciència

Canviar la mirada i ser conscients que hem de recórrer el camí que connecta allò que pensem i allò que fem. Deixar pràctiques recurrents i arraigades per buscar pràctiques més adequades.

La infància ha estat un concepte socialment construït; se n'han desenvolupat marcs teòrics, polítiques i, consegüentment, pràctiques socials i relacionals. Durant dècades, aquest concepte ha estat una veritat acceptada que ha contribuït a la configuració de les percepcions dels agents socials, de les institucions i de la societat. Aquesta construcció ha ubicat la infància en un període vital, una etapa determinada –biològicament, evolutivament,

legalment– creant una categoria a la qual se li atribueixen conductes, formes de fer, de ser i d'estar en un moment històric i sociocultural també determinat, fet que ha donat peu a introduir també el concepte d'*infàncies* per mostrar la diversitat d'un col·lectiu àmpliament invisibilitat, minoritzat i considerat en construcció. Un grup sense poder en tant que les persones adultes condicionen i determinen les conductes dels infants, especialment en contextos de presa de decisions per la concepció i representació que es té d'ells. El primer pas és reconsiderar el mateix concepte d'infància i canviar la mirada que tenim sobre qui són, què fan i què poden fer aquells que conformen aquesta categoria. Aquest procés, que ja s'ha iniciat, ha d'anar seguit d'un canvi en la forma d'actuar. Hem de recórrer el camí que va des de "pensar diferent" a "actuar diferent".

Mirar la infància des d'un altre lloc implica modificar les formes de relacionar-nos-hi. Comporta un canvi de posició i un fer diferent. En el moment que l'adult se situa i ocupa l'espai relacional d'una altra manera, deixant un espai "buit"; és a dir, un espai no controlat, dirigit o dominat per l'adult permet que els infants el poden ocupar com un espai propi lliure de la càrrega que la presència adulta i de l'atribució de rol que aquests els fan i ocupar-lo des del que ells decideixen. Es tracta també de tenir present el paper que juga el poder en les relacions socials. En el nostre model social s'ha atribuït més poder a uns col·lectius que a uns altres. Una atribució que es reforça en les formes relacionals que s'estableixen en la societat i que es consoliden a partir dels processos de socialització. En aquest sentit, hem de ser conscients d'aquesta situació i trobar formes de relació que ens permetin replantejar-la. Aquest canvi en la mirada adulta s'ha de reflectir en les accions que portem a terme; això és el que possibilitarà un canvi en les formes de fer, de ser i d'estar dels infants.

Aquest canvi de mirada implica posar en acció això que tenim incorporat en la teoria. Traduir la mirada en accions que parteixen de reconèixer l'infant com un ésser capaç que, de fet, actua en el món i pren les seves decisions. Coneixen millor que ningú els llocs pels quals transiten, viuen i dels quals formen part. Tenen una visió del món pròpia i poden contribuir-hi amb la seva perspectiva. Aquest reconeixement implica canviar la nostra perspectiva sobre el poder de manera que transitem des de les formes de "poder sobre" cap a un "poder amb" la infància; és a dir, un poder per coconstruir i codirigir.

3a palanca. Fer amb elles i ells

Un fer diferent. Incorporar els infants en el fer, en la formulació de preguntes i en la cerca de les possibles respostes. És necessari seure junts.

La ciutat necessita els infants i adolescents. Ningú pot suplir-los, ningú pot saber de forma tan precisa què necessiten i què perceben. Hem de deixar de buscar respostes i solucions en solitari des d'un egocentrisme adultocèntric extern a l'entorn i quotidianitat de l'infant, des de la hiperresponsabilitat adulta, per passar a fer amb ells buscant aliances en un co-disseny intergeneracional.

Aquesta qüestió ens ha acompanyat durant molt de temps i fins ara, de forma majoritària, hem buscat respostes entre el col·lectiu adult amb múltiples trobades, regirant les planificacions i cercant la fórmula màgica per posteriorment executar-la amb més o menys encert. Així que la primera cosa és deixar de cercar sols aquesta solució, i incorporar els infants als encontres per engegar un procés col·laboratiu on albirar possibles respostes, però també on formular preguntes. Per fer-ho possible cal obrir un escenari d'oportunitats per seure amb els infants i fer un mapa topogràfic de l'estat de la participació. Aquestes accions ajuden a definir col·laborativament el punt de partida de saber on som, pel que fa a participació, i configurar conjuntament cap on anem, per què i com. Incloent els infants i adolescents al repte col·lectiu, buscant respostes conjuntament de com ha de ser la participació dels infants a l'espai de la ciutat els avenços es cristal·litzen abans.

Ens trobem davant d'un repte col·lectiu que necessita espai de deliberació i reflexió conjunta per veure les diferents percepcions que es tenen del repte. D'alguna forma infants i adults seuran junts a fer una anàlisi de la realitat, un diagnòstic participatiu o una avaluació participativa que els possibiliti compartir unes necessitats sentides i prioritzar-les. Però no s'han de quedar aquí, han de seguir per engegar un procés de codisseny d'espais de participació que els permeti definir i concretar aquesta participació prenent partit en la seva reconstrucció i decidint com creuen que ho han de fer, a partir de configurar un pla d'acció consensuat que disegni qui es fa càrrec de què. Aquest procés en si mateix ja és de naturalesa participativa, per tant és una oportunitat per trobar-nos davant d'una qüestió a compartir i des d'on projectar una successió d'accions d'anàlisi i un pla de treball que implicarà tothom. Aquest fer seqüenciat requereix generar espais on organitzar-se en estructures participatives que els permeti accionar i multiplicar la participació, com per exemple comissions de treball i/o assemblees. Un altre component és definir uns temps i ritmes adequats per als infants; per això cal definir-los junts i elaborar una línia del temps que incorpori les fases i accions més rellevants. També cal incorporar diferents llenguatges per participar i, com no podia ser d'una altra manera, potenciar el seu rol multiplicador com a activistes. Amb els infants serà possible teixir un pla de treball deliberat amb una seqüència d'accions i incorporant la participació des de bon començament.

S'han d'incorporar espais per a poder planificar la seva pròpia participació i per a definir com volen abordar la temàtica que s'han proposat treballar. Així com microespais d'auto-gestió que permetin (Novella i Llena, 2018, p. 114):

- PENSAR la participació millorant-la i sistematitzant-la;
- COMPRENDRE i crear coneixement compartit;
- ACTUAR en una situació concreta impulsant microtransformacions, i
- REFLEXIONAR per a reajustar el saber i planificar la següent acció.

En definitiva, REPENSAR I VALORAR el funcionament com a grup per a INNOVAR en les seves potencialitats i fortaleces.

4a palanca. Saber-se ciutadana o ciutadà

Garantir que els infants es descobreixin com a ciutadanes o ciutadans. Els infants han de saber-se diferents, han de saber-se ciutadans reconeguts per la ciutat.

Aquesta palanca necessita l'activació de les anteriors, però a la vegada és central perquè la participació de la infància sigui autèntica i significativa. És simple, però també complexa perquè implica la superació de l'imaginari de l'*encara no*, del *no et toca*, del *no va amb tu* que durant molt de temps han impregnat les relacions amb els infants. És el moment del *sense tu, sense vosaltres la ciutat no es construeix d'una forma igualitària i inclusiva*. Però perquè això passi, cal que els infants desaprenquin que cal demanar permís per participar, que cal l'aprovació adulta per a implicar-se en iniciatives. Els infants han de saber-se ciutadania amb possibilitats reals de promoure participació i de liderar-la. Els infants s'han de reconèixer amb capacitat de participar des del que són en el present, el que saben fer ara i el que estan vivint en el present.

Si abans s'indicava que la ciutat necessita els infants i adolescents, ara cal posar l'èmfasi en el fet que els infants han de saber que la ciutat els necessita, que els vol incloure en la solució dels reptes, que són part imprescindible per a la configuració del projecte col·lectiu. Saber-se necessari és un primer pas, perquè allò que realment cal és que els infants siguin

conscients del seu rol ciutadà que no passa simplement pel tracte sinó per la constatació que és autèntic i per tant pel convenciment que són percebuts com a ciutadania, que allò que aporten transcendeix i incideix en la ciutat. És per això que la ciutat ha d'obrir oportunitats de relació ciutadana on els infants es descobreixin com a ciutadania amb les mateixes oportunitats que altres col·lectius i, des d'aquí, creure's el seu rol actiu i activista.

Els espais i pràctiques participatives de caràcter significatiu i transformador han d'incorporar metodologies que activin la generació de posicionament crític-reflexiu i l'articulació d'accions compromeses des de pràctiques implicatives on sigui possible alimentar i reforçar la imatge de ciutadà o ciutadana. La reflexió i la consciència possibiliten que els infants vagin ajustant el procés i regulant les competències ciutadanes. És per això que les pràctiques participatives dels infants s'han de caracteritzar per una participació projectiva en què la reflexió en, per a i sobre l'acció és permanentment present, i que és el mecanisme mitjançant el qual el grup pren les decisions, articula el seu rol multiplicador i planifica el conjunt d'accions que imprimeixen forma al projecte. D'alguna manera, la metaparticipació projectiva emfatitza el procés reflexiu i deliberatiu on pensar la participació, enfocar-la, dissenyar-la, articular-la, desplegar-la i avaluar-la permanentment. Aquesta forma els permet estar en disposició de prendre decisions raonades al voltant de tot el procés participatiu. Han de poder concretar tant el procés de l'acció conjunta com la seva execució, sempre en el marc d'un procés de recerca que els permeti, des de la reflexió i acció compromesa, anar amplificant les seves competències polítiques. Aquest potencial s'amplifica en la mesura que la participació és acompanyada amb metodologies participatives que faciliten ser actor en l'anàlisi, reflexió, comprensió, planificació de l'acció, concreció de les tasques i desenvolupament d'aquestes des de la creativitat, flexibilitat i sostenibilitat.

En el moment que l'infant incorpora el rol ciutadà activarà i connectarà totes les seves competències de la intel·ligència participativa en aquesta direcció, que no és una altra que actuar com a ciutadania activa i compromesa amb el seu entorn i amb la seva comunitat. És des d'aquí que el principi d'autonomia progressiva de Korczak multiplicarà la seva incidència en la construcció de la identitat ciutadana, del "jo ciutadà" i del "nosaltres ciutadans".

5a palanca. L'equip humà

Equip humà amb responsabilitats polítiques, tècniques i d'acció socioeducativa que està preparat, disposat, accessible, interconnectat i conscient per integrar els infants com a ciutadania que forma part de l'ecosistema social i polític.

Referir-se a l'equip humà es pot fer plantejant-ho des de dues òptiques diferents: una, que implica pensar en el grup humà que treballa de forma conjunta per aconseguir uns objectius, i una altra, com a grup professional que té un encàrrec i unes funcions i que treballa conjuntament per aconseguir, també, uns objectius. En el primer cas parlaríem de com treballar conjuntament polítics, tècnics, infants, ciutadania... com un grup organitzat que de forma conjunta pretén aconseguir objectius compartits: la participació de la infància i adolescència, i allò que se'n desprèn. En el segon cas, que és en el que centrarem l'atenció, parlem d'un equip humà professional entès com el grup de personal tècnic i polític de diferents àrees, serveis centrals i territorials que articulen un treball col·laboratiu i coordinat, en xarxa i interrelacionat, i que tenen entre les seves funcions professionals contribuir a l'impuls de la participació infantil. Aquesta diversitat de persones que componen l'equip humà comporta una riquesa per pensar la participació infantil i desplegar-la des d'una mirada compartida i inclusiva de les infàncies com a subjectes de drets, com a ciutadania competent i corresponsable.

L'equip humà ha de preparar-se i revisar-se per poder superar el llast que suposen les pràctiques establertes, els llenguatges incorporats i les formes de fer i estar en les relacions consolidades al llarg del temps. Per fer-ho és necessari revisar els espais de treball i repen-

sar-los. Reconèixer i constituir o consolidar espais interconnectats de reflexió, diàleg, avaluació i formació és una condició fonamental per avançar. Reflexió i formació faciliten traduir en accions coherents els marcs de referència teòrics, polítics i legislatius de participació de la infància i adolescència, i afavoreixen el desplegament d'experiències significatives. La formació promou el desenvolupament de competències per a l'acompanyament i aporta eines metodològiques i estratègies relacionals i comunicatives per reconèixer la infància com a protagonista del seu procés vital, social i ciutadà i per poder actuar en conseqüència.

S'han de fomentar equips professionals disposats a la construcció de contextos d'oportunitat i d'espais que promoguin relacions disimètriques que permetin als infants construir-se i ser agents i actors dels seus propis processos. Processos que es conformen i consoliden en un context, en un ecosistema estructural i relacional. No hem d'oblidar que tant els equips humans com els infants formen part d'estructures més àmplies; són part d'un ecosistema complex. Un ecosistema ampli conformat per diversos nivells interconnectats que influeixen els uns sobre els altres, amb xarxes relacionals que condicionen les relacions i les interaccions socials. Això comporta també ser capaços de posar en relació i diàleg els diferents nivells (revisar la proposta de Bronfenbrenner pot ser inspirador).

Un exemple el podem trobar en l'estructura de l'Ajuntament de Barcelona i la seva complexitat –els diversos nivells, la distribució de responsabilitats– que configura un ecosistema propi. Existeix un nivell *macro*, que és el que desenvolupa el marc legislatiu que impulsa i fa possible la participació infantil. Una proposta de model de ciutat inclusiva que necessàriament hauria d'assolir els objectius que els infants siguin valorats, respectats i tractats de manera justa per les seves comunitats i per les autoritats del seu territori, i que les seves necessitats i prioritats siguin escoltades i tingudes en compte en lleis, polítiques i decisions públiques. En el nivell *meso* trobaríem un equip humà tècnic que treballa des de diversos llocs per fer-ho possible i que s'ha de relacionar tant entre els diferents àmbits propis de l'Ajuntament com en altres actors per tal d'afavorir aquests contextos que promoguin i impulsin la participació de joves. Les experiències de participació infantil a nivell *micro* van en aquesta direcció.

Constituir equips humans ben preparats i interconnectats permetrà articular un ecosistema on la participació de la infància sigui un component més integrat i interioritzat en les estratègies de participació que es dissenyen, en la construcció d'espais que facilitin la seva incorporació, amb processos de participació diversos i adequats a la diversitat d'agents, amb estratègies relacionals i comunicatives adequades. Un ecosistema que comparteixi una mirada cap a la infància i uns encàrrecs clars que arribin a les diferents parts del sistema.

Reptes

En els darrers anys s'ha avançat molt en la participació dels infants i adolescents, però encara queda molt per fer. En aquest apartat, i de forma breu, volem posar sobre la taula alguns dels reptes que tenim al davant i que creiem que hauríem d'entomar.

Repte 1. Que hi hagi una perspectiva d'infància al centre de les polítiques públiques, i que aquesta perspectiva adquireixi la mateixa força i importància que està assolint la perspectiva de gènere.

Donar atenció, tracte i reconeixement com a ciutadania a la infància dins de les polítiques públiques. Compartint les paraules de Joan Manel del Pozo, “és necessari combatre l'edatisme (discriminació per edat)”. I ha de ser un combat on la perspectiva d'infància envaeixi la política pública. Es fa necessari revisar per articular els processos polítics, de manera que la perspectiva per raó d'edat s'incorpori en totes les polítiques, en tots els nivells i en totes les etapes per arribar a ser un principi de definició i d'actuació tenint en compte les

necessitats dels infants com a ciutadania. És urgent incorporar-los en els espais de decisió, de configuració de les polítiques públiques i de governança. La infància i l'adolescència no només han de tenir reconeguda la seva titularitat de ciutadania de present, sinó que tots els poders públics han de tenir en consideració les diferències per raó d'edat per la igualtat d'oportunitats per la governança inclusiva.

Repte 2. Que les administracions incorporin l'estratègia de la transversalitat en les polítiques públiques per facilitar un enfocament integral que incorpori la perspectiva de la infància i faciliti la seva participació en totes i cadascuna de les polítiques sectorials.

Durant molt de temps, en la formulació de les polítiques públiques s'han ignorat les circumstàncies i les necessitats de la infància no considerant ni els seus drets ni les seves responsabilitats. Aquest fet els ha deixat en situació de desavantatge, amb menys oportunitats d'accés als recursos i també a les formes de participació. En el cas de la incorporació de la perspectiva de gènere en les polítiques s'ha fet servir com a estratègia el *meanstreaming* o transversalitat; aquest hauria de ser un referent en què emmirallar-nos.

La transversalitat com a principi d'acció que orienti el disseny de les polítiques per tal d'evitar la discriminació per raó d'edat i facilitar la incorporació de la perspectiva de la infància i promoure la seva participació en tots i cadascun dels àmbits de les polítiques. Traspassant les polítiques específiques de participació infantil o de temes d'infància a tots els sectors i àmbits municipals. S'ha de promoure un treball conjunt i holístic.

Es tracta d'una forma de concebre les polítiques que comporta, d'una banda, posar la infància en el centre de les actuacions de tot allò que els afecta i, d'una altra, canviar les dinàmiques d'acció tant en la presa de decisions com en el disseny i planificació de les polítiques. Per fer-ho, cal incorporar els infants en totes les fases de la planificació de les polítiques, des del disseny, l'execució, el seguiment i l'avaluació. Incorporar els infants com a ciutadania és construir una societat més democràtica, més inclusiva i comporta canvis en les formes de fer i d'organitzar-se.

Repte 3. Que es doni resposta a les propostes i demandes que ens fan els infants, visibilitzar els avenços, amb incidència i transcendència.

S'ha de donar resposta, al mateix temps que es fa visible que allò al voltant del que s'està participant està canviant, s'està modificant gràcies a allò que van dir, van fer, van proposar i van materialitzar els infants. Sabent que, com amb la resta de ciutadania, no tot el que es diu és viable, possible i immediat d'atendre. El retorn per rendir comptes no és suficient, és necessari veure que allò on estic involucrat està prenent forma, s'està cristal·litzant en qüestions concretes, canvis i avenços. El repte és seure junts, establir espais de seguiment de les transformacions, de validació, de revisió i de fer un espai d'interlocució de com està anant el canvi. D'alguna forma la incidència i transcendència necessiten l'avaluació participativa on es reflexiona conjuntament amb els infants al voltant del procés, a la vegada que hi participen. La participació no és esperar a veure materialitzar el canvi sinó ser conscients d'allò que estem fent, de com ho estem assolint i de què hem d'incorporar per cristal·litzar el procés de transformació. S'ha d'incorporar la infància des del rol d'investigadors de la participació.

Repte 4. Incrementar les oportunitats de participació que permetin la construcció de la ciutadania des de l'acció implicativa i transformadora per arribar a colegislar.

Una mirada que defuig la ingenuïtat de posar la infància en el centre sense tenir en compte que l'hem d'introduir en el context i que això comporta crear contextos d'oportunitat però des d'una relació horitzontal, des de la complementarietat i la complementació. Els infants i adolescents han de ser arquitectes de la seva participació; no se'ls pot deixar al marge del disseny de la participació, ni ha de ser definit al marge d'ells i elles. Els infants han de liderar el canvi que imaginem i desitgem des del disseny del procés, la configuració de les estructures organitzatives i el lideratge del seu desenvolupament.

És necessari incrementar les oportunitats perquè els infants prenguin part en les decisions de ciutat d'una forma corresponsable i en espais organitzats i/o autogestionats amb lideratge col·lectiu. Els infants han de prendre part, de forma directa o indirecta, en les polítiques públiques d'allò que és col·lectiu. Ser ciutadà o ciutadana comporta ser un subjecte de drets polítics que intervé autònomament, exercitant-los, en el govern de la comunitat. Els infants, com tota la ciutadania, tenen el dret de colegislar al municipi prenent part activa en les decisions públiques des de la corresponsabilització i organització col·lectiva.

Repte 5. Sostenibilitat, continuïtat i progressivitat dels plans, programes i projectes.

Sovint es porten a terme projectes interessants, iniciatives que algú creu rellevants en un moment determinat. No sempre s'incorporen de forma transversal en els projectes globals o en les institucions, no sempre tenen una partida pressupostària pròpia o no s'hi assignen els recursos adequats. A vegades la idea està arrelada en un sector dels professionals que acompanyen el projecte, però no és reconegut com una necessitat o element clau per tothom, sovint hi ha canvis d'equip. Això fa que els projectes no sempre se sostinguin en el temps.

Tenim encara el repte de consolidar alguns dels avenços que s'han fet. És important incorporar en els diferents nivells, àmbits, departaments, serveis i també en les organitzacions i entitats formes de fer que garanteixin la participació de la infància a partir de principis, objectius i maneres de fer que de forma continuada i progressiva es vagin teixint en el disseny i planificació de la seva acció quotidiana. Hem d'evitar propostes de poc recorregut, puntuals o que depenguin de la voluntat del professional. S'ha d'apostar per propostes que siguin coherents, que tinguin sentit i que es puguin acompanyar per garantir que van arrelant-se i consolidant-se.

S'han de destinar recursos materials, espais, temps i un equip humà preparat per poder donar continuïtat als projectes i garantir que es fan propostes que són sostenibles en el temps i que són progressives. La progressivitat implica poder anar consolidant els avenços i els recursos, millorar la qualitat i ampliar els espais. Es tracta que la participació infantil formi part de l'ADN de tots els projectes, tant de producció pública com privada.

Repte 6. Avaluació de la participació per millorar la qualitat.

Avaluar la participació és sempre un repte i encara ho és més la participació infantil. Poder fer una avaluació efectiva que permeti participar de la mateixa a tots els actors i que serveixi per millorar-ne els processos no és una tasca senzilla. L'avaluació de la participació és fonamental per: garantir que els processos que es porten a terme tenen sentit i són útils; verificar que es donen totes les condicions i es respecten els seus principis, i conèixer si són processos efectius, ètics i transformadors.

D'altra banda, s'ha de pensar en una avaluació que incorpori la infància des de l'inici. Tant en la presa de decisions d'allò que es vol avaluar com en el disseny dels processos per dur-la a terme. Una avaluació codissenyada on posar en diàleg els sabers tant del personal tècnic com de la ciutadania, sigui quina sigui la seva edat.

En aquesta direcció, el Consell d'Europa (2016) ha desenvolupat una eina, "child participation assessment tool", que proposa 10 indicadors bàsics per saber com s'implementa el dret a la participació avui, per ajudar a identificar les mesures necessàries per aconseguir un major compliment del dret a participar, per destacar bones pràctiques i mesurar el procés en el temps. Aquest és un punt de partida per començar a treballar, però no oblidem que abans cal tenir un marc de referència ben definit.

Plantejar l'avaluació de la participació infantil implica clarificar què és i què no és participació infantil, quins són els principis que s'han d'observar, quins objectius es persegueixen, com han de ser els processos que es porten a terme, quines són les condicions que s'han de donar, quins són els resultats esperats, quins beneficis aporta a les persones i a la comunitat... Poder fer aquesta avaluació implica establir les dimensions de la participació, dels mecanismes que es fan servir i dels processos que es porten a terme; i construir indicadors ajudarà a veure on ens trobem respecte de la qualitat de la participació i a prendre decisions per avançar en aquest àmbit.

Fonts

Comité de los derechos del niño. (2016). El derecho del niño a ser escuchado. Observación General nº 20. Recuperat de <http://www2.ohchr.org/english/bodies/>

Council of Europe. (2016). Child participation assessment tool.

Gaitàn, L. (2018). Representaciones sociales de infancia y ciudadanía: entre el antagonismo y el cambio. A: Llena, A. i Novella, A. (Coord). *Impulsar la participación infantil: los consejos de infancia y adolescencia*. Barcelona: Graó. P. 33-50.

Liebel, M. (2018). Más allá del paternalismo. Hacia una protección participativa y una participación protagónica de las infancias. A: Llena, A. i Novella, A. (Coord). *Impulsar la participación infantil: los consejos de infancia y adolescencia*. Barcelona: Graó. P. 51-84.

McCready, S. i Dilworth, J. (2014). Youth Participation. *Literature Review 2014*. Irlanda del Nord: YouthAction.

Novella, A. (2012). La participación infantil: concepto dimensional en pro de la autonomía ciudadana. *Tesi Teoría de la Educación. Educación y Cultura en la Sociedad de la Información*, 13 (2), 380-403.

Novella, A. (2019). Infants i adolescents actius en la governança de l'agrupament. Som-hi!. A: Minyons Escoltes i Guies de Catalunya (Coord). *Participació infantil i juvenil. Experiències del projecte Laboratori d'Acció i Innovació Educativa als Agrupaments*. Barcelona: Drecera. P. 14-38.

Novella, A. i Llena, A. (2018). El acompañamiento socioeducativo en la participación ciudadana. Los componentes pedagógicos potenciadores en los consejos de infancia y adolescencia. A: Llena, A. i Novella, A. (Coord). *Impulsar la participación infantil: los consejos de infancia y adolescencia*. Barcelona: Graó. P. 97-122.

**Recull d'experiències de
participació infantil a la
ciutat de Barcelona**

Àrea de Drets Socials,
Justícia Global,
Feminismes i LGTBI

Departament de Promoció
de la Infància